

DIALÓGUS

**A Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Karának alumni kiadványa**

2014

Dr. Karsai Krisztina, Dr. Schiffner Imola és dr. Tamási Éva
közreműködésével
szerkeszti: Dr. Balogh Elemér

Felelős kiadó: Dr. Hajdú József
az SZTE Állam- és Jogtudományi Karának dékánja

<http://www.juris.u-szeged.hu>

Műszaki szerkesztés: „Norma” Nyomdász Kft.
Hódmezővásárhely
Készült a Generál Nyomda Kft.-ben
Felelős vezető:
Hunya Ágnes

Tisztelt Olvasó!

Az SZTE jogi karának évente megjelenő kiadványát, a Dialógust tartja a kezében. Nagy megtiszteltetés számunkra, ha régi vagy jelenlegi hallgatónkként forgatja kötetünket, és időt szán az életünkről szóló aktualitások elolvasására.

Karunk továbbra is követi *Szent-Györgyi Albert* szellemét, aki az egyetem négy legfontosabb feladatát a következőkben határozta meg: „Legősibb hivatása gyűjteni, terjeszteni, és gyarapítani az emberi tudást. Második feladata kis számban nevelni a jövőnek tudósokat, akik majdan ezt a hivatást tőlünk átveszik. Újabb eredetű, de nem kevésbé magasztos az egyetemnek harmadik hivatása, nevelni a haza számára polgárokat, akik el vannak látva a szellem fegyverével.” Negyedik különleges hivatása, „hogy a nagy magyar Alföldnek központja legyen”. Tanítás és kutatás – elválaszthatatlanok: „Jó tanítás csakis ott folyhat, ahol él a kutatás szelleme, az igazságok lelkes, pártatlan szeretete.” A Dialógus lapjait forgatva megbizonyosodhat a Tisztelt Olvasó, hogy céljaink és értékeink változatlanok. 2014-ben is számos kiváló kollégánk szerzett PhD fokozatot és habilitált, akiket a Kar el látott a „szellem fegyverével”.

A fenti célkitűzéseket szélesítve, napjainkban a magyar felsőoktatásban egyre nagyobb mértékben nyer teret az a gondolat, hogy az egyetemek kapuit, és az itt megszerezhető tudást a külföldi hallgatók számára is ki kell tárni. Az Európai Unióhoz való csatlakozás után fokozatosan elindult az ún. ERASMUS diákcseré program, ahová elsősorban

európai diákok érkeznek és ennek keretében a mi diákjaink is nagy számban tanulhatnak külföldön. Ezt a külföldi nyitást gondolta tovább a Kar, amikor a Szegeden megnyílt Konfuciusz Intézet munkatársainak támogatásával elindítottuk a kínai hallgatók számára az ún. KAPU (*Gateway*) programunkat. Eleinte rendhagyónak és rendkívülinek tűnt a vállalkozás, de mára a Kar szerves egységét képezi, és jó látni, hogy egyre több kínai hallgató tanul nálunk és viszi jó hírünket. A program folyamatosan fogad hallgatókat, akik szeretnek itt lenni és a tanuláson kívül megszeretik Szegedet, megszeretik Magyarországot. Ennek köszönhetően a kari alumni és a Dialógus olvasótáborára átlépi az ország határait.

Egy Kar megítélését, értékeit a jelene és a múltja határozza meg. Szerves kapcsolatban áll ez a két időszak, főleg akkor, ha ezt konkrét személyek fémjelzik és kapcsolják össze. Kiadványunkban a múltat idézve számos kiváló kollégánk

ról emlékezünk meg, akik 2014-ban töltötték be 70. életévüket, vagy kaptak arany, gyémánt, vas és rubin diplomát. Külön kiemelem, hogy ebben az esztendőben *Walter Gropp* professzor úr számára *Doctor Honoris Causa* címet adhattunk át.

Mindig igazi csemegét jelent a világhíró szegedi kollégák beszámolója. Ebben a kiadványban sincs ez másképp. Ugyanakkor örömdetes, hogy nem kizárólag az oktatók, hanem hallgatóink is megértették a külföldi tanulmányok jelentőségét és egyre többen jutnak el

külföldi tanulmányutakra, részképzésre, ill. nemzetközi versenyekre.

Folytatva a hagyományokat – az egyre csökkenő állami támogatás ellenére – a 2014. évben is több kiemelkedő konferencia szervezésére került sor karunkon.

Hiszem, hogy a Kedves Olvasó ebben a Dialógus számban is sok érdekes és kellemes olvasmányt talál. Kívánom, hogy olyan érdeklődéssel olvassák, amilyen gonddal és szeretettel mi összeállítottuk az Önök számára.

Dr. Hajdú József
egyetemi tanár, dékán

Tartalom

Közigazgatás-fejlesztési konferencia a Magyar Programról Szegeden.....	5
International Week of Criminal Law	6
Három szegedi jogtörténet.....	9
Karunk új doktorai	14
Könyvvünnepe	48
Beszélgetés a 70 éves Bodnár Lászlóval.....	63
Beszélgetés a 80 éves Merényi Kálmánnal.....	66
Beszélgetés a 80 éves Molnár Imrével	70
Beszélgetés Walter Gropp professzorral, karunk új díszdoktorával.....	75
Jog-összehasonlító szeminárium Isztambulban	81
Joghallgatók tanulmányi kirándulása Olaszországban.....	84
Médiaügyi verseny Belgrádban	87
Dosentti.....	88
A fjordok és fjellek (hegyek) városa.....	90
35. éves évfolyam-találkozó.....	92
Bearanyozódott diplomák.....	94
12 dühös ember.....	96
Könyvkiadás, ösztöndíjak	103
Bemutakozik a Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézet.....	105
Bemutakozik a Tutori Hálózat.....	108
Habilitációk.....	109
In memoriam Maday Pál	125
Kari hírek	126
Kitüntetések.....	131
Diplomaosztó.....	132
Díszoklevelet kapott.....	132

Közigazgatás-fejlesztési konferencia a Magyary Programról Szegeden

A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara és a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) Partnerségi Program keretében konferenciát rendezett Szegeden 2014. március 27-én az Alkotmányjogi Tanszék és a Közigazgatási Jogi és Pénzügyi Jogi Tanszék szervezésében. A konferenciát *Dr. Kovács Miklósné dr. Molnár Ilona*, a KIM területi közigazgatásért felelős helyettes államtitkára és *Dr. Hajdú József* egyetemi tanár, az egyetem jogi kari dékánja nyitották meg. A Szegedi Tudományegyetem Kongresszusi Központjában megrendezett konferencián, a délelőtti során a 'Szerinted?...' címmel meghirdetett tanulmányi verseny nyertesei mutatták be pályázataikat. I. helyezést ért el *Tóth Dorottya* és *Kocsis Krisztina* „A Jó Állam koncepció támogatottságának növelése az együttműködés speciális területeinek erősítésével” című dolgozata. II. helye-

zett lett *Végh Nándor* „Elektronikus közigazgatás, mint a jó állam alapja?” című munkája, III. helyezést kapott *Beregszászi Ferenc* „Közigazgatás-fejlesztés korábbi eredményei és további lehetőségei Magyarországon” című pályamunkája.

A konferencia délutáni szekciójában *Dr. Tóth Judit* egyetemi docens, az SZTE Alkotmányjogi Tanszékének vezetője, *Dr. Józsa Zoltán* habil. egyetemi docens, az SZTE Közigazgatási Jogi és Pénzügyi Jogi Tanszékének vezetője, *dr. Szántó Mária*, a Mórahalmi Járási Hivatal vezetője és *Dr. Gácsi Zoltán*, Kübekháza jegyzője a 'Területi, helyi igazgatás változása 2010 óta' című kerekasztal beszélgetés keretében a Magyary Program eddigi intézkedéseit, valamint a 'Jó Állam' koncepció ismertségének kérdését vitatták meg. *Dr. Kiss Barnabás*, az SZTE Alkotmányjogi Tanszékének egyetemi docense moderálta a rendezvény délelőtti és

Az elnöki pulpitus:

Dr. Hajdú József, dr. Kovács Miklósné dr. Molnár Ilona, Dr. Tóth Judit és Dr. Józsa Zoltán

Sok érdeklődőt vonzott a konferencia

délutáni szekcióját is. A projekt-program kiváló lehetőséget biztosított a hallgatóknak tudásuk elmélyítésére és a közigazgatás-fejlesztés eredményeinek és aktuális dilemmáinak megismerésére. A nagyszámú érdeklődőre tekintettel,

reményeink szerint a közeljövőben is lehetőség nyílik hasonló program szervezésére.

*Dr. Pollák Kitti
PhD hallgató*

International Week of Criminal Law

Karunk Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszéke 2014. szeptember 22–26. között nemzetközi kurzust szervezett az Erasmus-program keretében. A rendezvényen számos külföldi partnerintézmény működött közre. A magas színvonalú büntetőjogi előadások révén a hallgatóság átfogó képet kaphatott a résztvevő nemzetek büntetőjogi szabályozásáról, dogmatikai nézeteiről, amelyeken magyar graduális és posztgraduális hallgatók, valamint külföldi Erasmus-hallgatók vettek részt. A kon-

ferencia keretében hét külföldi ország képviselői tartottak előadásokat angol és német nyelven a bűnügyi tudományok tárgykörében.

A rendezvény célja kettős volt: egyrészt megismertetni a szegedi hallgatókkal Erasmus-partnerországaink jogrendszereit, másrészt pedig mélyíteni e külföldi kapcsolatainkat. Az előadásokat két előadás tartására kérte fel a tanszék, először egy megadott, majd egy szabadon választható témakörben, angol illetőleg német nyelven. A megadott témák

között szerepelt – többek között – a büntetőjog és alkotmányosság kapcsolata, a büntetőjog forrásai, az adott ország szankciótani és büntetőeljárási rendszerének ismertetése alapszinten. Az előadók által szabadon választott témával kapcsolatosan annyi kérdés volt, hogy az valamilyen módon kapcsolódjon a fenti szempontokhoz, valamint, hogy a mai szemlélet szerint releváns kérdéssel foglalkozzon. A nemzetközi konferenciát *Hajdú József*, a Kar dékánja és *Karsai Krisztina*, tanszékvezető egyetemi tanár nyitotta meg.

bűncselekmény súly szerinti felosztására, valamint a fő- és mellékbüntetésekre vonatkozó törvényi rendelkezéseket. Az „Alternative Sanktionen in Griechenland” című prezentációjában felvázolta a büntetés-végrehajtás meghatározó nehézségeit (pl. túlsúlyfoltosság) és az ezekkel kapcsolatos reformtörekvéseket is.

A Jagelló Egyetemről *Adam Górski* „Strafjustiz in Poland” címmel a lengyel büntető törvénykönyv általános jellemzőit, majd a büntetőeljárási kódex legfontosabb módosításait, többek

Érkeznek a konferencia lelkes résztvevői

A nemzetközi kurzus nyitónapján *Szomora Zsolt* egyetemi docens tartott előadást a magyar büntető igazságszolgáltatási rendszer sajátosságairól. *Angelika Pitsela* Görögország képviselőjeként, a Thessaloniki Arisztotelész Egyetemről a „Strafjustiz in Griechenland” című előadásában a görög igazságszolgáltatás alapvető szabályait mutatta be. Így ismertetett többek között a büntetőjogra vonatkozó alkotmányos alapelveket, illetve a görög jogban elfogadott bűncselekmény-fogalmat, továbbá a

között a jogorvoslati rendszer változásait, az ügyészégi szervezet átalakítását ismertetette. Ezt követően az orvosi büntetőjog és az orvosi felelősségre vonás rendszerét mutatta be.

A Ljubljani Egyetem előadója, *Damjan Korosec* a büntető anyagi jog általános részi rendelkezéseit vázolta fel előadásában. A professzor külön kiemelte a sértett beleegyezését mint jogellenességet kizáró okot, különös tekintettel az orvosi beavatkozás során felmerülő vélelmezett beleegyezésre. Ezt követő

A konferencia hallgatói aktívan részt vettek a munkában

prezentációjában az olyan minősítő körülményt képező eredmények erkölcsi-dogmatikai érdekességeiről szólt, amelyek esetén meghatározott körben irreleváns a passzív alanyok konkrét száma, mivel a törvény rendelkezése alapján a bűncselekmény attól függetlenül egységet képez.

A Bolognai Egyetem képviselőjében *Rocco Alagna* az olasz igazságszolgáltatási rendszerről és az olasz büntető kódexről, majd „Legal Actions Against Organized Crime in Italy” címmel a szervezett bűnözés elleni küzdelem eszközeiről tartott előadást. Kiindulópontja az 1930-ban készített *Rocco Code* volt, amely a fasiszta rezsim által megalkotott büntető törvénykönyvet jelenti és a mai napig hatályban van. Ezt követően a köztudatban is élően élő témával, az olasz maffia-problémával, a fellépés és megelőzés lehetséges eszközeivel foglalkozott. Részletesen kitért azon intézkedésekre, amelyek aggályokat vetnek fel a bűnösségen alapuló felelősség elvének maradéktalan érvényesülése szempontjából, illetőleg arra, hogy e területen a jogállamiság elve és a bűnözés visszaszorításához

fűzött társadalmi érdek szembenállása mutatható ki.

Keleti szomszédunk igazságszolgáltatási rendszeréről való alapvető tudnivalókat a Nagyváradai Egyetemről *Cristian Dumitru Mihes* mutatta be. Első előadásában elsősorban a 2014-ben hatályba lépett új büntető anyagi jogi és eljárásjogi kódexek megalkotásának okairól és előzményeiről beszélt. Kitért az újításokra és a leglényegesebb módosításokra, azok pozitív és negatív oldalaira, lehetséges hatásaira, előrevetítve a jogalkalmazásban felmerülő elképzelhető problémákat. Ezt a vonalat folytatva, második prezentációjában a törvénykönyv új tényállásait jogtárgy szerint csoportosította, középpontba helyezve a vagyon elleni és számítógépes bűncselekményeket. E bűncselekményi körökből az előadó kiemelt néhány új tényállást, rámutatva a változásokra és azon tényállási elemekre, melyek a jövőben a román jogalkalmazásban értelmezési problémákat vethetnek fel.

A hannoveri Leibniz Egyetem professzora, *Susanne Beck* a „Criminal Justice in Germany” című előadásában a német büntetőjog fő jellemzőit mutatta

be a hallgatóság számára. Beck professzor asszony előadását jogesetekkel gazdagította, ezáltal lehetővé téve a hallgatóság bevonását a diskurzusba. Ezt követően a „Criminal Law and Modern Technologies in Germany” címmel a modern technológiák és a büntetőjog kapcsolatát, valamint néhány lehetséges megoldást vázolt fel.

Az Isztambuli Egyetem képviselőiben először *Rahime Erbas* prezentálta előadásában a török bírósági rendszer felépítését, ezt követően a török büntetőjog történeti hátterét ismertette, majd bemutatta a török büncselekmény-fogalmat és kitért a legfontosabb jogforrásokra, alapelvekre is. Előadása végén a török szankciórendszert szemlélte. Ugyancsak Törökország képviselőiben *Topcuoglu Tuba* a „State of Art in Crime and Criminology in Turkey” című előadásában arról beszélt, hogy milyen jelentősége van a kriminológiai kutatásoknak a büntetőjog számára. Kitért arra, hogy jelenleg milyen a helyzete a kriminológiai kutatásoknak és oktatás-

nak Törökországban, továbbá ismertette a bűnözési mutatók alakulását, és azt, hogy milyen problémák merülhetnek fel azok mérésével kapcsolatban. Az előadásában bemutatta a Balkán Kutató Csoport munkáját is.

A nemzetközi konferencia lezárásaként egy kerekasztal-beszélgetésre került sor, amelynek keretében a résztvevők megvitatták a büntető igazságszolgáltatás területét érintő, az elkövetkező húsz évben várható tendenciákat. A beszélgetés nagyon kötetlen, mégis szakmailag elgondolkodtató volt, hiszen rávilágított számos olyan problémára, melyekkel nem csupán a magyar jogrendszernek kell megküzdenie nap mint nap. A szervezők és a résztvevők is egyetértettek abban, hogy az IWCL nem csupán eredményes, de egyben különleges hét is volt, melynek nagy valószínűséggel hagyományteremtő ereje lesz a jövőben.

*dr. Jubász Andrea Erika és
dr. Monori Zsuzsanna Éva
PhD hallgatók*

Három szegedi jogtörténész

Nemzetközi tudományos emlékülés Szegeden

November 27–28-án került megrendezésre a Magyar Jogtörténeti Tanszék és az Európai Jogtörténeti Tanszék közös szervezésében, az MTA SZAB Jogtudományi Albizottságának támogatásával egy nagyszabású nemzetközi jogtörténeti konferencia, mely az esemény alapjául és egyik fő témájául szolgáló nagy jogtörténészekre való emlékezés jegyében a 'Három szegedi jogtörténész' elnevezést viselte. A minden évben Szegeden megrendezésre kerülő jogtörténeti konferenciák komoly hagyományok-

ra tekintenek vissza, azonban az idei évben egy érdekes egybeesés is apropóul szolgált a magyarországi joghistorikus társadalom és több neves külföldi szakteknitely összejövetelének. Ugyanis 2014-ben ünnepeltük *Bónis György* születésének 100., *Both Ödön* születésének 90. valamint *Iványi Béla* halálának 50. évfordulóját. A konferencia második, szintén nagyon fontos témája az egyik jogtörténeti alapkunka, *Werbóczy István* Tripartitumának 500 éves évfordulója volt. A nívós rendezvénynek a Szegedi

Iványi Béla

Bónis György

Both Ödön

MEGHÍVÓ

a

HÁROM SZEGEDI JOGTÖRTÉNETSZ

c. tudományos emlékülésre

Bónis György (1914–1985) születésének 100.,
Both Ödön (1924–1985) születésének 90.,
és *Iványi Béla* (1878–1964) halálának 50. évfordulóján,

melyet a

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogiudományi Karának
Magyar Jogtörténeti Tanszéke és Európai Jogtörténeti Tanszéke,
valamint a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadémiai Bizottságának
Jogiudományi Szakbizottsága szervez

A konferencia helye és ideje:

SZAB Székház, Díszterem (Szeged, Somogyi utca 7.)
2014. november 27–28.

Akadémiai Bizottság székháza adott otthont.

A konferenciát *Szabó Gábor* rektor úr és *Jakab Éva* professzor asszony, karunk tudományos dékánhelyettese nyitotta meg. Mindketten örömeiket fejezték ki, hogy ez a konferencia létrejöhetett, valamint anyanyelvükön köszöntötték a konferencia német előadóit. Ezt követte *Balogh Elemér* professzor úr ünnepi köszöntője, aki a konferencia egyik házi-

gazdájaként szólta a konferenciát jelenlétével megtisztelő publikumhoz. E rövid konferencia-beszámoló nem vállalkozhat arra, hogy az összes kiváló előadást bemutassa, így a teljesség igénye nélkül, csak a témákat felvillantva szemezgethetünk belőlük. Külön öröm és megtiszteltetés volt a szervezőknek, hogy a hazai egyetemek összes jogtörténeti műhelye képviseltette magát a konferencia témáihoz kapcsolódó referátummal, to-

vább a konferenciát számos német előadó is megtisztelte jelenlétével, és magas színvonalú előadásával.

A konferencia első szekciójában – melyen *Balogh Elemér* professzor úr elnökölt – a középkori magyar jogról, azok forrásairól és egyik legkiemelkedőbb joggyűjteményéről, a Tripartitumról hallhattunk előadásokat kiváló hazai és német professzoroktól. Először *Béli Gábor* professzor úr tartott egy összefoglaló előadást a középkori magyar jog forrásairól, majd a debreceni jogi kar képviseletében *Szabó Béla* professzor úr mutatta be az egyik jubilánst, *Iványi Bélát*, aki a Debreceni Egyetem professzoraként is tevékenykedett pályafutása során. Ezt követően *Prof. Dr. Gernot Kocher* (Graz) osztotta meg az érdeklődő közönséggel a Tripartitum kapcsán végzett kutatásainak eredményeit.

Az előtérben Dr. Ruszoly József professor emeritus

Egy nagyon érdekfeszítő előadás keretében *Ruszoly József* professzor úr bemutatatta az értékes professzori hagyatékok sorsát, különösen is kiemelve *Bónis György* hagyatékát, amelyet a jogi kar épületében található, a neves jogtörténészről elnevezett szemináriumban található meg a téma iránt érdeklődő

kutatók. Az erről készült, függelékkel kiegészített letéti jegyzékről egy kis adványt kézhez is kaptak a konferencia résztvevői. A szekció záró előadásaként pedig *Blazovich László* professzor úr tartott előadást a Tripartitumban fellelhető városi jogi forrásokról.

A további szekciók témáira áttérve elmondhatjuk, hogy szélesebb kontextusba is került a jogkönyvekkel kapcsolatos témakör; Európa nyugati vidékein, például Angliában született jogkönyvekkel, valamint a *ius commune* egyes elemeivel és a Hármaskönyvhöz fűződő viszonyával is jobban megismerkedhettek a téma iránt érdeklődők. A *Heinz Holzhauer*, valamint *Blazovich László* professzorok elnökletével megtartott szekciókban hallhattuk előadni ezen témakörökben a német előadók közül *Heiner Lück* professzort, *Dr. Wieland Carls*-t (Halle an der Saale), továbbá *Bernd Kannowski* (Bayreut) és *Heinz Holzhauer* (Münster) professzorokat. *Dr. Frank Eichler* (Hamburg) előadását *Balogh Elemér* professzor úr tolmácsolta, mivel ő sajnos nem tudott személyesen megjelenni a konferencián.

Dr. Gedeon Magdolna (Miskolc) és *Szabó Béla* professzor (Debrecen) úr német nyelven adott elő a középkori és kora újkori témájú kutatásaikról, amelyek felölelték mind a Tripartitum királyok jogával kapcsolatos rendelkezéseit, mind *Iványi Béla* jogi kultúrát gyarapító kutatási eredményeit. *Dr. Kisteleki Károly* (Budapest) egy kiváló Bónis-tanítványt, a szegedről induló *Nagyné Szegvári Katalint* és munkásságát mutatta be referátumában. *Rácz Lajos* professzor (Budapest) a Hármaskönyv-évfordulóhoz kapcsolódóan Werbőczy államelméleti előzményeit villantotta fel érdekes előadása keretében.

A konferencia második napján *Stipta István* professzor (Miskolc) elnökletével

Feszült érdeklődés az arcokon

folytatódott a tudományos eszmecsere. *Dr. Andrassy Dorottya* (Budapest) a *Tripartitum* hatásait vizsgálta egyrészt a horvát jogfejlődés vonatkozásában, másrészt a modern-kori jogi oktatás tekintetében. Ezt követően *Dr. Völgyesi Levente* (Budapest) elemezte a jogelméleti és az etikai tanítást a Hármaskönyv Előbeszédében, majd *Béli Gábor* professzor (Pécs) a dologi jogi intézményekről, *Dr. Peres Zsuzsanna* (Budapest) pedig a királyi adományokról adott beszámolót a *Tripartitum* alapján.

Érdekes színfoltjai voltak a konferenciának a büntetőjog-történettel foglalkozó előadások. Bepillantást nyerhetett például a hallgatóság, hogy miként szabályozták a *Tripartitumban* a

csalárdságot vagy a hűtlenséget *Korsósné Dr. Delacasse Krisztina* és *Dr. László Balázs* (Pécs) interpretálásában, *Dr. Bató Szilvia* (Szeged) pedig a „culpa dolo determinata” recepcióját vizsgálta az 1848 előtti Magyarországon. Továbbá a házasságjog-történet vizeire is átevezünk egy előadás erejéig: *Dr. Herger Csabáné* (Pécs) mutatta be a házassági szerződéseket Baranya megye gyakorlatában.

A konferencia végén természetesen egy újkorra, valamint a hatályos jogra való kitekintés sem maradhatott el. A 20. századi tendenciák felvillantása, Werbőczy örökségének továbbélése és napjainkban történő értékelése is témáját képezte több előadásnak. Elsőként

Az előtérben Dr. Béli Gábor egyetemi tanár és László Balázs PhD hallgató Pécsről

*Az egyik ünnepelt, Bónis György unokája:
Dr. Bónis Péter egyetemi docens*

Szabó István professzor (Budapest) vizsgálta a szokásjog szerepét az 1848 utáni Magyarországon, majd *Dr. Nagy Janka Teodóra* (Szekszárd) mutatta be Bónis Györgynek a magyar népi jogéletkutatás terén elért eredményeit. *Földi András* professzor úr (Budapest) az új Polgári Törvénykönyv kapcsán fejtette ki jogtörténeti észrevételeit, *Dr. Koncz Ibolya* (Miskolc) pedig a 20. század eleji Werbőczy-értelmezéseket foglalta össze referátumában.

A tudományos emlékülést megtisztelték jelenlétükkel és előadásukkal a két ünnepelt jogtörténész közeli hozzátartozói is. *Dr. Bónis Péter* (Budapest), *Bónis György* unokája – aki egyébként maga is kiváló jogtörténész – tudományos előadásával emelte az esemény színvonalát, a konferencia záró részében pedig *iff. Both Ödön* beszélt szeretett édesapjáról, és köszönte meg a szervezőknek, hogy egy színvonalas emlékülés keretében emlékeztek meg róla.

Az előadásokat követően lehetősége nyílt a hallgatóságnak, hogy kérdéseket intézzon az előadókhoz, vagy megjegyzéseket, kiegészítéseket fűzzön az elhangzottakhoz. Ennek következtében nagyon érdekes és építő szakmai párbeszédnek lehettek tanúi a résztvevők.

Gyakran a megadott időkeret nem is bizonyult elegendőnek, hanem még a kávé- vagy ebédszünetben is folytatódtak az eszmefuttatások.

A konferencia lezárásaként a másik házigazda, *Homoki-Nagy Mária* professzor asszony, a Magyar Jogtörténeti Tanszék vezetője méltatta mesterét, *Both Ödönt*, aki mellett elindult jogtörténész pályafutása. Emellett érdekes jogesetekkel fűszerezett előadásával a *Tripartitum* egyes kárviselési szabályaiba is bepillantást nyerhetett a hallgatóság. E megható megemlékezés a tudományos emlékülés méltó befejezése volt.

Heinz Holzbauer professzor tartja előadását

A szimpózium vendégeként köszönthettünk számos egyetemi oktatót, doktoranduszt, joghallgatót és a téma iránt érdeklődő gyakorlati szakembereket egyaránt. Összességében elmondható, hogy rendkívül eredményes két napot tudhattak maguk mögött a konferencia résztvevői: a magas színvonalú, valamint számos érdekességet és újdonságot tartalmazó előadások méltó megemlékezésül szolgáltak a három kiváló jogtörténész évfordulóján, és nem utolsósorban összehozta e rendezvény a jogtörténész társadalmat, valamint a jogtörténet iránt érdeklődő kollégákat.

*Dr. Tamási Éva
egyetemi tanársegéd*

Karunk új doktorai

Auer Ádám „A felelős társaság-irányítás megjelenése a magánjogban. Viszonyítási pontok és dogmatikai következtetések” címmel védte meg doktori értekezését.

A disszertáció a felelős társaságirányítás magánjogi kérdéseit vizsgálja. A *corporate governance* az 1990-es években jelent meg, hatása kimutatható nemzetközi és nemzeti szinten, továbbá érinti a hatályos társasági és tőkepiaci jogszabályokat is. A téma jelenleg rendkívül aktuális, azonban a társaságirányítás kérdése sokkal korábban jelent meg. Az Amerikai Egyesült Államokban az 1930-as években már tudományos vizsgálat tárgyát képezte a társaságot irányító testület és a részvényesek érdekeinek az elkülönülése, a különböző érdekek artikulálása. A társaságirányítás problémája az USA-ból elindulva régóta tárgya a gazdasági társaságok, vállalatok elemzésének. Az 1990-es évek eleje óta azonban erősödött a *corporate governance* igénye, amelynek okai a világ számos területén bekövetkezett vállalati botrányokra, visszaélésekre vezethetők vissza. A felelős társaságirányítás ezek után már nem elméletek versengése, hanem a társasági jog normatív tartalommal rendelkező területe, és ez teszi a kérdést jogilag vizsgálhatóvá.

A társaságokkal kapcsolatos botrányok (Nagy-Britanniában a Coloroll, az OECD esetében az ázsiai tőzsdeválság, az USA-ban az Enron) kirobbanásának következményeként többféle jogi reakció is megfigyelhető. A Sarbanes-Oxley Act erőteljes törvényi szigorítást ered-

Dr. Auer Ádám

ményezett, míg ezzel szemben elsősorban az OECD és Nagy-Britannia nyomán önszabályozó rendszerek jöttek létre, amelyek a jogszabályi szigorítások helyett ajánlásokat és javaslatokat tettek közzé – a tőzsde és más szakmai bizottságok közreműködésével. A magyar szabályozás is ebbe a vonulatba tartozik, a Budapesti Értéktőzsde 2004-ben alkotta meg a Felelős Társaságirányítási Ajánlásokat. A dolgozatban elsősorban Magyarország nézőpontjából vizsgáltam, azonban a releváns nemzetközi ajánlások dogmatikai feldolgozását nem lehetett mellőzni, ezek nemcsak a magyar gyakorlat számára, hanem a további *governance*-viták lefolytatásához is adalékul szolgálhatnak. A nemzetközi szabályok mellett az Európai Unió felelős társaságirányítással kapcsolatos

koncepcióját is elemeztem. Az összehasonlító jogi aspektusok érvényesítése okán a tagállami nézőpont kialakításához elengedhetetlen, hogy bemutassuk a főbb európai *corporate governance* rendszerek jellemző vonásait. A vizsgálat fő tárgya Nagy-Britannia és Németország. Az összehasonlító módszert azonban érdemes kiterjeszteni olyan országok vizsgálatára is, amelyek Magyarországgal összehasonlítható helyzetben vannak, ezért a szabályozás terén kitekintést tettem a közép-kelet-európai régió *corporate governance* fejlődésére.

A magyar szabályokat két módszer szerint vizsgáltam: az egyik, hogy a dogmatikai elemzéssel behatárolhatóvá váljon a magyar Felelős Társaságirányítási Ajánlások helye a társasági jogban. Az elemzés másik irányát a széles körű gyakorlati eredmények vizsgálata képezte. Ennek érdekében a Budapesti Értéktőzsde Részvény *A* és *B* indexén szereplő részvénytársaságok 2010–2012 között közzétett társaságirányítási jelentéseit elemeztem. A dolgozat harmadik fő részét a dogmatikai vizsgálódások képezik, amelynek célja, hogy a magánjog klasszikus területein tárjon fel összefüggéseket. A *corporate governance* nem kizárólag egy modern jelenség, hanem álláspontom szerint egy hosszabb ideje fennálló kísérlet, ezért felvetődik a kérdés, hogy a jelenleg kialakult felelős társaságirányítási rendszer egy adekvát választ jelent, vagy további problémákat képez? A jogtudomány dogmatikai eszköztárával a felelős társaságirányítás normáit elemeztem, arra a kérdésre keresve a választ, hogy ténylegesen *soft law*-nak minősülnek-e ezek a szabályok? A hatályos jogszabályok szerint azok a társasági formák, amelyekre a *corporate governance* követelmények irányadók, egyben jogi személyeknek is minősül-

nek, és a Ptk. hatálybalépésével ez a kérdés még inkább aktuális. Ennek az elméleti vizsgálatnak a szükségességét véleményem szerint az is indokolja, hogy a *corporate governance* egyre több területen megjelenik, elképzelhető, hogy nemcsak a korlátozott tagi felelősségű társaságokra, hanem egy általánosabb, absztraktabb kategóriába is beilleszthetők a *corporate governance* vívmányai. Az utolsó dogmatikai csomópontot egy interdiszciplináris jellegű kutatás képezte. Kiindulópontként megjelölhető, hogy a *corporate governance* szabályok terjedése szükségképpen árnyalja azt az elgondolást, hogy egy gazdasági társaság – a piac szereplőjeként – teljes mértékben csak a tagok és a társaság érdekeit szolgálja. A felelős társaságirányítás ezt a fajta érdekhorizontot szélesíti, és olyan érdekek figyelembevételét szabályozza, amelyek véleményem szerint szükségképpen korlátozhatják a tagok jogait. Amennyiben ez igaz, akkor felmerülhet annak a kérdése, hogy mennyiben eredményezheti a *corporate governance* a tag tulajdonhoz való jogának a sérelmét? Az Alkotmány és az Alaptörvény eltérő tulajdoni klauzulát alkalmaz; az Alaptörvény kimondja ugyanis, hogy a tulajdon társadalmi felelősséggel jár. A kérdés megvizsgálásához elengedhetetlen volt az Alkotmánybíróság ebben a tárgykörben hozott döntéseinek az elemzése, amelynek eredményeképpen választ kaphatunk arra, hogy a *corporate governance* alkotmányosan megindokolható-e, a felelős társaságirányítás rendelkezései nem sértik-e a tag tulajdonhoz való jogát.

Összegzőképpen megállapítható, hogy a *corporate governance* a társasági jog területén új szabályozó eszközként jelent meg. A nemzetközi szervezetek ajánlásainak vizsgálata és az összeha-

sonlító jogi eredmények következtében a magyar szabályok jelenlegi állapota felülvizsgálatra szorul, azonban a társaságirányítási jelentések és az ajánlások elemzése alapján megfogalmazott *de lege ferenda* javaslatok segítséget nyújthatnak abban, hogy a felelős társaságirányítás követelményei hatékonyabban érvényesüljenek a magyar tőzsdei társaságok gyakorlatában. Ehhez támpontot nemzetközi szintről véleményem szerint kevésbé lehet várni: a globális és univerzális források elérték a szabályozási lehetőségeik maximumát. A magánjogi elemzéssel olyan viszonyítási pontok feltárására törekedtem a felelős társaságirányítás és a jogszabálytan, valamint a jogi személyek elméletével összefüggésben, amelyek azt eredményezik, hogy a *corporate governance* jogi követelményei beilleszthetővé váljanak a magánjog tradicionális intézményei közé. Ez kétségtől olyan stabil pozíciót eredményezhet, amely megalapozza a felelős társaságirányítás további fejlődését. Ilyennek tekinthető az, hogy a társaságirányítási nyilatkozat a jelenlegi

jogszabályi környezetben véleményem szerint felülvizsgálható a bíróság által. A kérdés lényegi problémáját az jelenti, hogy a társaság saját szabályrendszere miképpen épül fel: mennyiben tér el a törvénytől, mennyiben tartalmaz olyan szabályokat, amelyeknek nincs jogszabályi háttere. A jogi személyekkel kapcsolatban az értekezésben részletesen kidolgoztam a *corporate governance* helyét a jogi személyek elméletében, amely egyésges absztrakt kategóriaként alkalmas a felelős társaságirányítás elveinek érvényesítésére. A tulajdonjogi rész végkövetkeztetése, hogy álláspontom szerint az Alaptörvény nemcsak kodifikálta a korábbi tulajdonjogi gyakorlatot, hanem azzal, hogy a szociális kötöttség helyett a társadalmi felelősség kifejezést intézményesíti, lehetőséget teremt az alkotmányos korlátozások szélesítésére. A társasági jogi szabályrendszer jelenleg hatályos rendszerére azonban ez már nem jelent érdemi újítást.

Dr. Auer Ádám
egyetemi adjunktus

Bakos Eszter „A kiskorúak védelme a médiában megjelenő káros tartalmakkal szemben, az Európai Unió és hazánk szabályozása tükrében” címmel védte meg doktori értekezését.

A digitalizáció, a konvergencia, a globális jellegű tartalmak alapjaiban változtatták meg a hagyományos sajtót és az elektronikus médiát, amire a társadalomnak hatékony válasszal kell reagálnia. Különösen a sérülékeny médiafogyasztók, a kiskorúak káros tartalmakkal szembeni védelme kívánja meg, hogy az állami szabályozáson túl olyan alternatív megoldások, mint a társszabá-

lyozás, illetve a médiaműveltség, minél szélesebben körben elterjedjenek.

Az értekezés célja egyrészt annak vizsgálata, hogy az Európai Unió irányelvei és egyéb dokumentumai miként igyekeztek és igyekeznek a kiskorúak védelmét biztosítani a televíziós műsorszolgáltatásokban, illetve a lineáris és lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokban megjelenő káros tartalmakkal szemben, másrészt – az uniós követelményeket szem előtt tartva – a hazai médiatörvényeknek, a kiskorúakkal kapcsolatos médiahatósági gyakorlatnak, valamint a társszabályozás és a médiaműveltség megvalósulásának elemzése.

A disszertáció öt fejezetből épül fel. Az első fejezetben a gyermekek médiával összefüggő jogait ismerheti meg az olvasó. Az értekezés második fejezete azt vizsgálja, hogy mit értünk lineáris (korábban televíziós műsorszolgáltatás) és lekérhető (*on-demand*) audiovizuális médiaszolgáltatás alatt, továbbá a fejezet tartalmi és technikai megközelítésből arra is választ keres, hogy miben rejlik a kiskorúak vizsgált médiaszolgáltatásokkal szembeni védelmének oka. Ezt követően az Európai Unió azon irányelvei kerülnek bemutatásra, amelyek lefektették, illetve lefektetik a kiskorúak vizsgált szolgáltatástípusokban megjelenő káros tartalmakkal szembeni védelmét szolgáló minimum-rendelkezéseket, illetve körvonalazták a vizsgált területen alkalmazható alternatív eszközöket. A negyedik fejezetben a szerző a hazai törvényi szabályozást és médiahatósági gyakorlatot, végül a társszabályozás és a médiatudatosság előmozdítására irányuló kezdeményezéseket veszi górcső alá.

Az értekezés tudományos eredményei, következtetései az alábbiak szerint foglalhatók össze. Pozitívumként értékelendő, hogy a hatályos médiatörvényünk hat kategóriát különít el, beépítve a hat éven aluliaknak nem ajánlott kategóriát. Kiemelendő, hogy a kiskorúak védelme érdekében a lineáris médiaszolgáltatásokban megjelenő műsorszámokkal szemben előírt optikai jelzés folyamatos megjelenítése alól a médiatörvény felmentést ad szigorúbb idősáv alkalmazása esetén, amely két szempontból is előremutató: egy késő esti időpont megjelölésével jobban kivédhető, hogy a fiatal korosztály a képernyő előtt üljön; illetve az optikai jelzés mellőzésével elkerülhető annak esetleges zavaró hatása a műsorszám

Dr. Bakos Eszter

közvetítése alatt. A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokban a súlyosan ártalmas tartalmak megjelenhetnek, amennyiben hatékony műszaki megoldással biztosított a kiskorúak távoltartása. Lényeges, hogy a műszaki megoldásoknak a csatornatiltás mellett képesnek kell lenniük az életkor szerinti blokkolásra is. A kiskorú médiafogyasztók védelme, a nekik szóló tartalmak előmozdítása érdekében az értekezés törvényi szinten javasolja a 'gyermekműsor' fogalmának definiálását, valamint egy 'vízválasztó' meghatározását főszabály szerint 21:00 kezdettel, amely időpont előtt a nevesített káros tartalmak szerkesztői indok nélküli közvetítése nem lenne megengedett. Továbbá, tekintettel a konvergencia jelenségére, hasonlóan a holland klasszifikációs rendszerhez (*Kijkwijzer*), a szerző álláspontra, hogy a kiskorúak védelmét szolgálná az audiovizuális művek egységes besorolása, és a piktogramoknak az audiovizuális termékekkel kapcsolatos minden lehet-

séges helyen történő feltüntetése. Mindezen túl javasolt a piktogramokban a műsorban megjelenő káros tartalmakról is tájékoztatást adni a megtekintéshez ajánlott életkor mellett, valamint az akusztikus figyelmeztetésnél is megnevezni a tartalom káros elemeit, hogy a szülők pontos tartalmi információ birtokában dönthessen a gyermekeik műsorszámoktól való távoltartásáról. Végül a törvényi szintű szabályozással összefüggésben a szerző álláspontja, hogy a 'bébi csatornák' speciális szabályozást kívánnak meg.

Ami az alternatív védelmi eszközöket illeti, a következők érdemelnek kiemelés. Előremutató, hogy a jogalkotó szabályozza a társszabályozást, továbbá a médiatudatossággal összefüggésben minimális elvárásokat rögzít a Média-tanáccsal szemben, amely révén számos esemény megszervezésére került már

sor a kiskorúak médiaműveltségének előmozdítása érdekében. A médiatudatosság kialakításában a médiaszolgáltatóknak is aktív szerepet kell vállalniuk, valamint szükséges az iskolai médiaoktatás megerősítése is. Mindezt a szerző fontosnak tartja olyan audiovizuális műsorok készítését, amelyek növelik a gyermekek médiaszolgáltatásokkal kapcsolatos ismeretanyagát, tudását. A médiaoktatás formális keretek közötti előmozdítása céljából az értekezés javasolja, hogy a jogalkotó egyrészt állapítsa meg a médiaoktatás kereteit, fordítson kiemelt figyelmet a médiatanárok képzésére, másrészt határozza meg az elérendő célokat az alap-, közép- és felsőoktatás számára, figyelemmel az eltérő életkorú tanulók, hallgatók fejlettségére, igényeire.

*Dr. Bakos Eszter
főiskolai adjunktus (Szolnok)*

Bezdán Anikó Judit „A vadászati jog, annak gyakorlása és a vadásztársaságok” címmel védte meg doktori disszertációját.

Értekezésemben a vadászati jog szabályozását, annak irányait és eredményeit, valamint a vadászati jog gyakorlásának helyzetét mutattam be, kiemelve a vadásztársaságokat. Szabályozásukat és a felmerülő hiányosságokat a más országok kialakult viszonyaihoz mérve is vizsgáltam, javaslatot tettem a jogi háttérük további fejlesztésének menetére. Céлом volt, hogy választ adjak arra a kérdésre: vajon a vadásztársaságok a mai szervezeti keretükben alkalmasnak látszanak-e a jövőbeli vadgazdálkodási feladatok ellátására, vagy az átalakításuk nélkülözhetetlen? Ehhez szükségesnek tartottam a jogi jellemzőik áttekintését, a társadalmi és gazdasági szerepük

Dr. Bezdán Anikó Judit

elemzését, a méreteik, a szerkezetük és a működési jellemzőjük értékelését a

gyakorlat és a lehetséges vadásztársasági formák alapján. Az elméleti jogi szabályozás is eszköz lehet a modernizációra, de mindenképp nélkülözhetetlen a gyakorlatban felmerülő problémák orvoslása. Kodifikációs szempontból a kérdés folytatható akként, hogy a jövőben szükség van-e a vadásztársaságok együttes vagy önálló szabályozására, vagy csupán a háttérszabályozás is elegendő?

E kérdések megválaszolása teremtett alapot azoknak az általános tendenciáknak a bemutatásához, amelyek a jelenlegi helyzet kialakulásához vezettek. A vadásztársaságok létező jogi keretét a gyakorlat meghaladta, általános tendencia körükben az átalakítás igénye. Céлом volt, hogy megpróbáljam összekötni a tudományt és a gyakorlatot, amely biztosíthatja a feltárt összefüggések praktikus hasznosulását.

Az 1996-ban elfogadott vadászati törvényt vizsgálva, amely a vadászati jog gyakorlását új alapokra helyezte és azt a földtulajdonhoz kötötte, kerestem választ arra, hogy a kialakult szabályozásra is figyelemmel, mely szervezeti forma lenne a legalkalmasabb a vadgazdálkodás és az ezzel összehangolt természet- és környezetvédelem szempontjainak szolgálatára, valamint, hogy ezt a feladatot a nagy hagyományokkal rendelkező vadásztársaságok el tudják-e látni a jövőben? Ennek érdekében igyekeztem feltárni s bemutatni a jelenlegi szervezeti forma jogi természetét, működésének, gazdálkodásának legfontosabb ismérveit, valamint a jelen szabályozás praktikus hibáit. Javaslataimban kitértem arra, hogy a vadásztársasági rendszer átalakítása időszerű, bár még nincs a vadásztársaságok számára kedvezőbb működési keret. Javaslatot tettem a lehetséges jogi megoldásokra. A civil/nonprofit formáció két hatást

válthat ki: *ad 1.* a szervezetet csak arra ösztönzi, hogy annyi bevételt szerezzen, amennyi a költsége, s minimalizálja a területre vonatkozó bérleti díjakat; *ad 2.* a természetvédelmi szempontokat a költségek és az önkéntes munka oldaláról közelítik meg. Így az egyesület nem a legmegfelelőbbnek tűnő forma a vadásztársaságok számára. Ha viszont inkább *gazdálkodó jellegű szervezeteket* állítanánk a vadásztársaságok helyére, akkor a szakmaiság nőhetne, mivel több szakember alkalmazására nyílna lehetőség, több lehetne a területekre szánt költség-ráfordítás, reális lenne a profithoz mért felelősség is, a vadkárok megfizetése pedig nem veszélyeztetné a társaságok működését.

E két modell közötti átmenetet valószínűsíti meg a hazai vadásztársaság. A szervezeti formára vonatkozó magyar megoldás nem koherens, átalakítása mindenképpen indokolt rendszerszerű változtatásokkal. Ebben nagy szerepe lehet annak, ha eldől: a vad marad-e a nemzeti vagyon része, vagy uratlan dologgá válik?

Az egész kutatásom jelzi, hogy *el-lentét* van a felkínált jogintézmény s a tevékenységet gyakorlók elvárásai között. Ezt igyekeztem az értekezésemben tényekkel igazolni. További kutatási célom volt választ adni arra, hogy a túlzottan ellentétes érdekek között lehet-e harmóniát teremteni? Vajon kijelölhető-e pontosan a vadászati jog helye a jogrendszerben? A dolgozat foglalkozik még a vadászati jog kialakulásával, fogalmának meghatározásával, a fellelhető európai uniós szabályozással, és ennek segítségével törekszik kijelölni a vadászati jog gyakorlásának főbb területeit. Addig, amíg a kapcsolódó előírások uniós szinten nem jelennek meg, jogharmonizációs rendelkezések

hiányában a tagállamokra és köztük hazánkra hárul a problémák jogi megoldása.

Az elemzésben vizsgáltam, hogy milyen ütemben haladt a vadászati törvény elfogadását követően az érintett területen megvalósuló jogalkotás, valamint a létrejövő joganyag mennyire felel meg ez európai uniós és a sajátos magyar viszonyoknak, mennyire szolgálhatják híres vadállományunk állapotának megőrzését, fenntartását? A szabályoknak nemcsak alkotmányossági és emberi jogi szempontoknak, de a tulajdonos és környezete, illetve a közösség érdekeinek is meg kell felelniük. Az értekezésemnek nem általában a vadászati jog és gyakorlása a témája, hanem annak csupán egy részterülete: a nem állami tulajdonú területeken a vadászati jog gyakorlására jogosultak körének meghatározása, kiemelve körükből a *vadásztársaságokat*, a tevékenységük gyakorlását meghatározó feltételeket (a vadászterületek kijelölése, a vadászati jog gyakorlásával kapcsolatos jogok és kötelezettségek ismertetése, a vadászati jog gyakorlásának, hasznosításának főbb területei), illetve a vadgazdálkodást érintő kérdéseket is röviden érintve. A dolgozat ennek keretében a teljesség igénye nélkül, összehasonlító jelleggel kíván néhány kérdéskört bemutatni, ahol a normatív szabályozás és a gyakorlat között ellentmondás mutatkozik. A tőkés gazdaságban a tulajdoni viszonyok meghatározó eleme a magántulajdon; a választott témában arra a kérdésre is igyekeztem választ találni, hogy érvényesülhet-e benne a *klasszikus magántulajdoni autonómia*, vagy azt a magánjog és a közjog korlátozza-e?

Az alapjogi korlátozásnál az arányosság kritériumának való megfelelés vizsgálatakor az Alkotmánybíróság – más alapjogokhoz hasonlóan – a szüksé-

gességi-arányossági tesztet alkalmazza. Ám a tulajdonjog a gazdasági rendet meghatározó fundamentális jellege miatt annak intézményét védi, és nem az állagot, erre a *közérdekű alapjog-korlátozás* tesztjét dolgozták ki, amely nagy mozgásteret ad a jogalkotónak. A kialakult viszonyokat elsősorban a tulajdon és a használat, a gazdálkodási-szervezeti kezek, valamint az irányítási-igazgatási és a gazdasági jellegű tényezők befolyásolják, amelyeket a témában szintén elemeztem. A vadászat szabályozása körében meghatározó a tulajdonosi részjogosítványok kettéválasztása, valamint a használati viszonyok nagyobb súlya, oly módon, hogy a rendelkezési jog csak a használat függvényében gyakorolható.

A szakirodalom szűkössége miatt a hazai jogtörténet fontosabb monográfiáit, kézikönyveit, tankönyveit, továbbá a rendelkezésre álló bírói döntvényeket, másfelől az Európai Unió jogi aktusait és az ezzel kapcsolatos politikai dokumentumokat dolgoztam fel. A tételes joganyagon túl jogszabálynak nem minősülő forrásokat is áttekintettem. Ezek segítségével lehet kijelölni a téma jogági hovatartozását, a szabályozás elveit, valamint választ adni arra a kérdésre, hogy önállónak tekinthető-e a választott jogterület. A dolgozat írásakor törekedtem a gyakorlatban felmerülő jogi problémákat is feltárni.

A téma feldolgozásánál különböző történeti, nyelvtani, logikai módszereket, összehasonlító és elhatároló módszert, rendszertani megközelítést is használtam. Az egyes országok nemzeti gyakorlatának mélységi elemzésére nem vállalkozhattam, csak annyiban tértem ki rá, amennyiben azt a talált megoldási alternatíva szükséges mértékben megkívánta. Saját *adatgyűjtést* is végeztem működő vadásztársaságoknál a joggyakor-

latuk feltérképezése céljából (Csongrád, Békés és Bács-Kiskun megyékben), felhasználtam más vadásztársaságok jogi konzultáció során felmerülő jogvitáit a jogalkotói célok s a szervezeti forma közt feltételezett konfliktus tisztázására. Készítettem interjúkat a közvetlen információcserre és az együttműködés eszközeként, ugyanis a kutatók s a gyakorlati szakemberek közötti párbeszéd biztosításához egyelőre még kevés a hatékony és őszinte fórum.

Olyan műveket is felhasználtam, amelyek tárgya kívül esik ugyan a jogtudomány területén, de a tartalmuk hasznosítható volt. Statisztikai adatokkal illusztráltam a gyakorlati gondokat, noha ezek nem igazodtak a legutóbbi vadászati ciklushoz. Nemzetközi és hazai konferenciákon előadásokat tartottam a témakör által érintett több lényeges kérdésben. Felsőoktatási tapasztalataim alapján, az oktatási struktúrára figyelemmel, az értekezésem tárgya tartalmilag *beilleszthető a jogászképzésbe* is.

Internetes folyóiratokban publikálva a visszajelzések segítségével tudtam pontosítani a javaslataimat. A jogalkalmazási anomáliák súlyosságára világítottak rá a sajtóban szereplő híradások. A kodifikációs előkészületek során a szakértői közreműködőkkel folytatott beszélgetéseim szintén segítettek ahhoz, hogy a véleményemet és a javaslataimat megfogalmazzam. Megállapítható, hogy az állam jogkorlátozó szerepe a környezet- és természetvédelemhez kötődő igény miatt a tulajdonjogi jogosítványokat is érzékenyen érinti.

A vadászati jog az Európai Unió jogrendszerén belül nem harmonizált terület. Az államok a történelmi hagyományaikra és a kialakult gyakorlatukra is tekintettel csak egyes részletkérdésekben közelítik jogi szabályozásukat egymá-

séihoz, vagyis az európai uniós „szabályozásnak” a vizsgált területen nincsen tartalmas múltja. Külön fejezetben összefoglaltam az Európai Unió idevonatkozó és kapcsolatos joganyagát. Hazánk a harmonizáció területén az előtte álló feladatokat megoldotta. A hazai helyzetelemzést és a leíró módszert igyekeztem ellensúlyozni a jogalkotás irányára vonatkozó alternatív javaslatokkal. Az összehasonlításnál alapvetően a *német mintát* vettem figyelembe, mivel eddig a közép-európai jogrendszereket jellemzően a német jogi és filozófiai gondolkodás befolyásolta. A speciális szabályok felől haladtam az általános felé, kiemelve az alkalmazandókat, megvilágítva az elkülönítendő ismérveket és meghatározó szempontokat, továbbá felhívva a figyelmet a jelenlegi gyakorlat és a szervezeti keret problémáira.

A hazai jogi normáknak ellenben vannak a múltra visszatekintő hagyományai, ezért a *történetiségükben* szintén vizsgáltam azokat: a kialakulásukat, az előzményeiket, valamint az előbbi meghatározó körülményeket.

Az értekezésem központjában álló kérdéseket elsődlegesen *agrárjogi* szempontból közelítettem meg. Mivel a vadászati jog gyakorlásának is számos összefüggése van, amely túllép az agrárjogi szabályozás keretein, merítettem más jogágakból (pl. gazdasági, közigazgatási jog), mi több: figyelembe vettem az etikai maximákat is.

A dolgozat a vadászati jogot gyakorló szervezeti típusok eltérő alapviszonyai és az ebből eredő struktúrák miatt csak azok *egyesületi jellegével* foglalkozik, mivel valamennyi forma felvázolására nem volt lehetőségem. A feltárt eredmények azonban megerősítettek abban, hogy a munka további folytatása is szükséges lehet. A vadásztársaságok egyesületi for-

májának társadalmi tevékenység iránti igénye és jellege iránymutató lehet a megfelelőbb szervezeti forma kiválasztásához is, éppen azon sajátosságok alapján, amelyekre a jogalkotó nem gondolt. Ezek sokszor meghatározzák a vadászati jog gyakorlását, a vadásztársaságok működésének szervezeti jellegét. A vadásztársaságok létrejötte és tevékenységének a kettős jellege vitathatatlan: *gazdálkodást szervezők és civil jellegűek egyszerre*. Igyekeztem arra is rámutatni, hogy azért lenne jó speciális szervezeti formát alkotni számukra, mert civil egyesületi sajátosságuk mellett (környezet- és természetvédelmi) közcélokat is szolgálnak, vadgazdálkodási feladatokat teljesítenek. A fejlődés irányát az utób-

biak fejlesztése jelentheti. Az állami támogatások elnyerése fontos lenne a gazdasági társaságokkal szembeni versenyben. Nem csak a ma létező szervezeti forma (egyesület) a forrása a kialakult problémáknak, hanem a jogi környezet hiányosságai, a szűkös anyagi lehetőségek, valamint a csekély jelentőségű állami szerepvállalás is.

Napjainkban a jogi normakincs gyorsan változik, ezért a kutatást és a kéziratot egy meghatározott időpontban: 2012. január 30-án ugyan lezártam, de figyelemmel kísérem az újabb fejleményeket.

Dr. Bezdán Anikó Judit
ügyvéd

Deli Petra Eszter „A munkavállaló általános felelőssége a német és az osztrák modellek jogösszehasonlító keresztmetszetében” címmel védte meg doktori disszertációját.

Az értekezésben a munkavállalói kárfelelősség anyagi jogi kérdéseinek feldolgozására vállalkoztam. Egy olyan jogintézményt állítottam a középpontba, amely a klasszikus magánjogi felelősségi konstrukcióhoz képest – tekintettel a munkaviszony természetére – sajátos belső logikával bír. A vizsgálat során – a rugalmasabb, a környezet változásaihoz alkalmazkodni képes jogszabályi környezet kialakításának követelményén túl – figyelemmel kellett lenni az egyes magánjogi jogágak felelősségrendszereinek egymáshoz való viszonyára, kölcsönhatására is.

A jogintézmény feldolgozását azért tartottam aktuálisnak, mert a 2012. július 1-én hatályba lépett Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény

Dr. Deli Petra Eszter

(továbbiakban: új Mt.) koncepciónálisan új alapra helyezte a munkavállalói felelősség intézményét. Időszerű volt a szubjektív jogalapú felelősség jogi konstrukciójának újragondolása, hiszen annak keretei a rendszerváltoztatás óta változatlan formában képezték a bírói gyakorlat alapját. Ugyanakkor a munkajogviszonyokat körülvevő tér – tekintettel a 20. és 21. század robbanásszerű

tudományos és technikai fejlődésére – mindinkább dinamikusan változott és változik ma is, új kihívások elé állítva az ítélkezési gyakorlatot. Nem volt figyelmen kívül hagyható továbbá az sem, hogy a foglalkoztatás struktúrája, a munkavállaló és a munkáltató viszonyrendszere is gyökeresen átalakult az elmúlt évtizedekben.

Az értekezés a következő két célkitűzés jegyében született. Egyik célja az volt, hogy a munkavállaló szubjektív jogalapú felelősségének magyar, német és osztrák modelljét bemutassa és elemezze. Másik célja pedig, hogy a magyar szabályozás által felvetett kérdésekben és problémakörökben a jogösszehasonlítás eszközével lehetséges válaszokat, megoldási útvonalakat jelöljön meg.

Az értekezésben az új Mt. által bevezetett szabályozási modell végiggondolására, és amennyiben azt szükségesnek láttam, új utak keresésére vállalkoztam, látókörbe vonva külföldi jogrendszerek megoldási kísérleteit. Habár munkajogunk, tekintettel annak rendszerére és jogintézményeinek tartalmára, alapvetően a belső jogfejlődés eredménye, az mindvégig figyelemmel volt a nyugat-európai, így leginkább az osztrák és – osztrák közvetítéssel – a német jogrendszer megoldásaira. A külföldi példák bemutatása és elemzése során azoknak adekvát voltát kísértem meg mérlegelni, valamint azt, hogy a magyar szabályozás által felvetett problémakörökben azok megoldást jelenthetnek-e. Hiszen a hazai szabályozás külföldi jogrendszerek fényében való vizsgálata lehetőséget biztosít saját jogunk mélyebb megismerésére, ki-finomultabb művelésére és fejlesztésére.

Az értekezésben a következő kérdésekre kerestem a választ:

– Milyen dogmatikai fejlődési vonalra illeszthető a munkavállaló szubjektív

jogalapú felelősségének – a kodifikáció eredményeként megszülető – új szabályozási modellje?

– Hogyan jellemezhető a vizsgált jogintézmény koncepcionális háttere?

– Az új szabályozási modell mennyire koherens? A jogi konstrukció elemei belső feszültségektől mentes, zárt logikai láncot alkotnak-e? Megvalósul-e a fogalmi tisztaság?

– Hogyan állíthatjuk a külföldi példákat a jogfejlesztés szolgálatába?

Az értekezés szerkezetileg hat fejezetre tagolódik. Az első, bevezető részben az értekezés célkitűzését és tárgyát, szerkezeti felépítését, valamint módszertanát mutatom be. A második fejezet tartalmazza a munkavállaló szubjektív jogalapú felelősségének magyar szabályozását. Ez képezi az értekezés gerincét. A harmadik fejezet mutatja be a vizsgált jogintézmény német modelljét. A negyedik fejezet felvázolja az osztrák szabályozási alternatívát. Az egyes modelleket komplex módon, egymástól elkülöníthetően, külön fejezetekbe foglalva mutatom be. Ezen felépítés segíti elő a disszertáció későbbi, részenkénti felhasználását is. A második, harmadik és negyedik fejezet a belső tagolást tekintve valamelyest különbözik egymástól. Ugyan a hazai és a külföldi modellek – azok struktúrájára, terminológiájára tekintettel – alkalmasak az összehasonlításra, mégis eltérő szabályozási logika mentén formálódtak, és zárt dogmatikai rendszereket alkotnak. Ezeknek feltörését, és a külföldi modellek belső szerkezetének átstrukturálását a jogösszehasonlítás nem indokolta. Az egyes modellek felvázolása elemző-értékelő jellegű. Dogmatikailag mindvégig igyekeztem fenntartani a felelősséget megalapító feltételek és a kártérítés korlátozásának elkülönített vizsgálatát. Véleményem

szerint ugyanis ez a szerkezeti felépítés segíti az egyes elemek kapcsolódási pontjainak feltárását, valamint az esetleges hibák kiszűrését. Az ötödik fejezet a magyar, német és osztrák modellek összehasonlító elemzésére épül. Az értekezés ezen része a hazai joggyakorlat és a későbbi jogfejlődés szempontjából az általam legmeghatározóbbnak tekintett, a jogtudományt is megosztó súlyponti kérdésekre fókuszál, így a gondossági mérce meghatározására, a kártérítés összegének szabályozására. A hatodik, összefoglaló fejezetben az értekezés szerkezete és tematikája mentén összefoglalom az eredményeket, valamint értékelem a vizsgált jogintézményt a jogösszehasonlítás keresztmetszetében.

Az értekezés a vizsgált jogintézményt dogmatikai síkon, a jogösszehasonlítás eszközével közelíti meg. Az összehasonlító elemzésbe mindösszesen két külföldi jogrendszert vontam be: a német és az osztrák modellt. Ennélfogva a jogösszehasonlítás iránya nem horizontális, hanem vertikális. Nem volt célom ugyanis minél több ország megoldásának vázlatos bemutatása. Arra törekedtem, hogy a kiválasztott országok tekintetében a jogintézmény vizsgálatát minél szélesebb körben, minél mélyebb szinten végezzem el. Tehát maga a jog-

összehasonlítás az értekezés módszere, nem pedig a tárgya.

A vizsgált államok kiválasztását a következő szempontok motiválták. Egyrészt fontos volt, hogy a vizsgálati körbe vont országok azonos gazdasági- és társadalmi struktúrával, hasonló determinációkkal bíró jogrendszerrel rendelkezzenek. Kifejezetten olyan államok munkajogát kívántam vizsgálni, amelyekkel hazai szabályozásunk – figyelemmel a közös történeti gyökerekre, a kontinentális hagyományokra – számos rokon vonást mutat. A hasonlóság ténye teremtette meg az összehasonlíthatóság alapját. Fontos szempont volt, hogy a kiválasztott országok a munkavállalói felelősség intézményét hasonlóképpen strukturálják, a felelősség megállapításának feltételrendszerében azonos mintát kövessenek, és, hogy a jogi terminológiában se térjenek el jelentős mértékben egymástól. A kiválasztás során az a gyakorlati szempont is meghatározó volt, hogy az országok joganyagát, szakirodalmát eredeti nyelven tudjam tanulmányozni. Ezen szempontok alapján jelöltem ki az német és az osztrák szabályozási modellt.

*Dr. Deli Petra Eszter
ügyvédjelölt*

Fejős Andrea „European, Hungarian and Serbian Models of Fairness in Consumer Contracts and their Application to Consumer Credit” címmel védte meg doktori értekezését.

A dolgozat a tisztességtelen szerződési feltételek kérdését elemzi a fogyasztói hitelszerződések sajátos környezetében, az Európai Unióban, Magyarországon és Szerbiában, a dogmatikai elemzés

(normatív) és összehasonlító jogi módszereket alkalmazva.

A kutatás alapja a 93/13/EGK tisztességtelen szerződési feltételekről szóló irányelv (a továbbiakban: Irányelv), illetve az ezt implementáló jogszabályok: Magyarországon az 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről, Szerbiában a fogyasztóvédelemről szóló 2010. évi törvény. Mivel a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó sza-

bályokat nem lehet önmagukban (‘jogi vákuumban’) elemezni, a dolgozat egyrészt taglalja az új fogyasztóvédelmi szabályok, és a régi vagy „hagyományos” szerződési jogi intézmények, másrészt a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó általános, és a fogyasztói hitelekre vonatkozó különös rendszer közötti kapcsolatot. Az új-régi kérdéssel összefüggésben a dolgozat elsősorban a hagyományos kötelmi jogi intézményeket, a *laesio enormis*, az *uzsora*, a *clausula rebus sic stantibus* és a *vis maior* intézményeit, valamint az általános szerződési feltételek hagyományos szabályait tanulmányozza, rámutatva mindeközben az új szabályok szükségességére. Az általános-különös kapcsolatra vonatkozva a dolgozat főként a 2008/48/EK fogyasztói hitelmegállapodásokról szóló irányelvre, Magyarországon a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvényre, valamint a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvényre, Szerbiában pedig a pénzügyi szolgáltatások felhasználóinak védelméről szóló 2011. évi törvényre támaszkodik. A dolgozat azt elemzi, hogy a fogyasztói hitelszerződések tisztességtelen szerződési feltételei elleni harcban ezek a különös szabályok hogyan viszonyulnak az általános szabályokhoz.

Az Irányelv kettős szabályozáson alapszik. Egyrészt a tisztességtelen szerződési feltétel kritériumait, azaz a *fairness* sztenderd normáit, másrészt e normák végrehajtási szabályait tartalmazza. A dolgozatban elemzett európai, magyar és szerb modellek is e két komponenst tükrözik. Ennek megfelelően a kutatás is egyfelől azt taglalja, hogy mikor tisztességtelen egy szerződési feltétel. A vizsgálatot a *substantive fairness* és a *procedural fairness* fogalmak körül

Dr. Fejős Andrea

bontakoztatja ki. A *substantive fairness* a szerződés tartalmára, vagyis a szerződési jogok és kötelezettségek tisztességes viszonyára vonatkozik. A *procedural fairness* a tisztességes szerződéskötés folyamatát öleli fel, vagyis azokat a szabályokat, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a fogyasztók ténylegesen megértsek a szerződési feltételeket. Másfelől a dolgozat a végrehajtási mechanizmusok kérdésével is foglalkozik, olyan mechanizmusokat keresve, melyek képesek hatékonyan megelőzni a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazását.

A kutatás arra a kérdésre keresi a választ, hogy figyelemmel az uniós, a magyar és a szerb szabályozásra, megvalósul-e a fogyasztók magas szintű védelme. A ‘magas szintű védelem’ egy absztrakta fogalom, amely jelen kutatásban, a tisztességes szerződési feltételek megteremtésének a lehetőségét jelenti. Ez a zsinórmérték, a *substantive fairness* és a *procedural fairness* meglététől, illetve ezek kapcsolatától függ. A ‘magas szintű védelem’ függ továbbá attól is, hogy bizo-

nyos szerződési feltételek mentesülnek-e a tisztességesség vizsgálata alól. Szintén fontos, hogy a szerződési feltételek tisztességességére milyen hatással vannak a szerződés megkötése után megváltozott körülmények. Végül, a 'magas szintű védelem', a megelőző végrehajtási mechanizmusok jelenlétén és hatékonyságán is múlik.

A dolgozat rámutat, hogy az új megoldások védelmi mechanizmusainak hézagait lehet ugyan pótolni a régi szerződési jogi intézményekkel, azonban ezek a hagyományos eszközök nem a legmegfelelőbb (*clausula rebus sic stantibus* és *vis maior*), vagy teljesen alkalmatlan (*laesio enormis* és *uzsora*) megoldást nyújtanak a magas szintű védelem eléréséhez. A dolgozat továbbá feltárja, hogy míg az uniós különös szabályok középpontjában a *procedural fairness* áll, addig Magyarországon és Szerbiában egyre kifejezettebb a *substantive fairness*-t biztosító 'termékszabályzásra' irányuló állami beavatkozás. Figyelembe véve a *substantive fairness*-t és a *procedural fairness*-t, azt kell megállapítani, hogy a *procedural fairness* hatékonysága korlátozott, ezért a szabályozásnak a *substantive fairness*-t kell biztosítania. Az Irányelv, és az azt

implementáló jogszabályok általános szabályai ugyan biztosítani tudják a *substantive fairness*-t, azonban az általános elveket, amelyekre támaszkodik, a hitelszerződésekben sokszor nehéz alkalmazni, így a magas szintű védelem elérése érdekében konkrétabb állami beavatkozásra van szükség, elsősorban 'különös' termékiszabályozó beavatkozásra. Ennek ellenére, az 'általános' szabályok fontosságát nem lehet vitatni, és ezek mindenkor alkalmazhatók kell, hogy legyenek, mint egy ún. „biztonsági háló”, amely rugalmas és képes lefedni az új szerződés-fogalmazó technikákat és az olyan új körülményeket, amelyeket a jogalkotó nem láthatott előre. A végrehajtással kapcsolatban fontos az olyan mechanizmusok kialakítása, amelyek valóban képesek hatékonyan megelőzni a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazását. Ezeken az általános következtetéseken túlmenően, a dolgozat konkrét megoldásokat is ajánl az európai, magyar és szerb *fairness* modellek javítása céljából.

Fejős Andrea LL.M.
financial capability educator and
social campaigner (Oxford)

Hegyes Péter „A vadászatra jogosult felelőssége a vadászható vad károkozásaért, különös tekintettel a vadkárért való felelősségre” címmel védte meg doktori értekezését.

A téma aktualitását több körülmény támasztja alá. Mindenekelőtt a vadászati jog a magyar jogi szakirodalomban nem tekinthető teljes körűen feldolgozott területnek, átfogó jogi munka legutóbb 1997-ben született Zoltán Ödön tollából. A vadkárért való felelősség

jogi aspektusaival kapcsolatosan is kizárólag cikkek, tanulmányok jelentek meg az elmúlt években, míg a monografikus művek elsősorban vadkárbecslői szemszögből foglalkoztak a témával. Emellett elfogadásra került az új Polgári Törvénykönyv, amely a vadászható vadfajok által okozott károkhoz kapcsolódóan bizonyos mértékű integrációt hajt végre, alapot adva ezzel a különböző kártípusokra vonatkozó eltérő szabályozás indokoltságának vizsgálatára. A jogi környezet átalakulása szükségszerű-

en magával vonja a vadászati törvény, illetve a kapcsolódó jogszabályok módosítását, esetleg új jogszabályok megalkotását, így ebből a szempontból is időszzerű a hiányosságok, ellentmondások feltárása a jogalkotói folyamat segítése, illetve a jogszabályi környezet fejlesztése érdekében.

Dolgozatom elsődleges célja a közép-pontba állított felelősségi jogviszonyra vonatkozó jogszabályi rendelkezések fogalmi rendszerének, koherenciájának és dogmatikai összefüggéseinek vizsgálata. Kutatásom elsődleges célja determinálja annak elsődleges hipotézisét is, miszerint a vadászatra jogosultnak a vadászható állatok károkozásával összefüggő megtérítési kötelezettségére, valamint egyes kapcsolódó vadászati jogi jogintézményekre irányadó szabályozás hiányosságokban szenved és számos ponton nem egyértelmű, amely több esetben megnehezíti a következetes jogalkalmazási gyakorlat kialakulását. Másodlagos hipotézisem szerint a vadkár megtérítésére vonatkozó kötelezettség, annak jellemzői alapján minősíthető elkülönült felelősségi alakzatnak, illetőleg indokolt lehet a kapcsolódó jogi rendelkezések olyan irányú módosítása, amely ezt a minősítést szilárdabb alapokra helyezné.

Az értekezés a bevezetésen és az összegzésen kívül három fő fejezetre tagolódik. Az I. fejezetben rövid jogtörténeti áttekintést nyújtok a vadkárért fennálló felelősség jogi szabályozásának kialakulásáról és fejlődéséről, kitérve néhány jelentősebb és az alaptémával közvetve vagy közvetlenül összefüggő vadászati jogi jogintézmény történetére is. E fejezet eredménye alapvetően a tárgyban jártas jogtörténész szakemberek kutatási eredményeinek összegyűjtése és a kutatási témából kiinduló rendszerezése.

Dr. Hegyes Péter

Az értekezés fő része a II. fejezet, amely terjedelmét tekintve meghaladja a dolgozat felét. Ebben a fejezetben kerül bemutatásra a vadkárért való felelősségi jogviszony valamennyi eleme, a következő bontásban: (1) elhatárolási kérdések; (2) a felelősségi jogviszony alanyai; (3) a kárt okozó vad; (4) a károkozás helye és módja; (5) a bekövetkezett kár; (6) a kár megtérítésének feltételei; (7) kármegelőzési kötelezettség; (8) kármegelőzés (kimentés); (9) a felelősség jellege; (10) a kártérítés módja; (11) a kártérítési igény érvényesítése; (12) a vadászati hatóság felelőssége. A III. fejezetben a vad által a mezőgazdálkodáson és erdőgazdálkodáson kívül okozott károkért való felelősség kérdésével foglalkozom, amelynek központi témája a vad gépjárművel történő ütközésének jogi minősítése, illetve felelősségi feltételeinek megállapítása.

A dolgozat jellegének bemutatása céljából példaként egy, a gyakorlatban

rendszeresen felmerülő problémához, a felek elhárítási kötelezettségéhez kapcsolódóan álljon itt két megállapítás a két pozíciót (vadászatra jogosult – károsult) illetően. A dolgozatban kifejtésre került, hogy álláspontom szerint a vadászatra jogosult kármegelőzési kötelezettsége valamennyi vadászható vad károkozása és nem kizárólag a vadkár vonatkozásában terheli a vadászatra jogosultat. Ezt a jogértelmezést a vonatkozó jogszabályhely fogalomhasználatára alapítom. A törvény vizsgált szövege „károk” megelőzéséről rendelkezik, amelyet nem tekinthetünk azonosnak a vadkárral, hiszen a Vtv. 75. § (1) bekezdése egyértelműen a „vadkár” fogalmát rendeli használni az ott rögzített kárformára való utalás esetén. Alátámasztja ezt egyrészt a Vtv. 79. §-a, amelyben a földhasználó kapcsán a törvény kifejezetten „vadkárok” megelőzéséről rendelkezik, másrészt a kár megállapítására vonatkozó szabályozás is, mivel ott egyértelműen rögzítésre kerül – mintegy feloldva a Vtv. 75. § (1) bekezdése szerinti fogalomhasználat kötelezettségét –, hogy a 81. § használatában „kár” alatt a jogalkotó a vadkár, vadászati kár, valamint vadban okozott kár együttesét érti. Ezzel kapcsolatosan kiemeltem, hogy a Kúria a Pfv. III.21.033/2009/4. számú határozatában ezzel ellentétes következtetésre jutott. A határozat szerint a vadászatra jogosulttal szemben előírt kármegelőzési és kárenyhítési kötelezettség kizárólag a Vtv. 75. §-ában felsorolt vadak által okozott károk esetében áll fenn, a vadászatra jogosult kötelezettségeként így sem a Vtv., sem egyéb jogszabály kármegelőzési, illetőleg kárenyhítési kötelezettséget nem ír elő, és ilyen kötelezettség nem következik a károkozás általános tilalmából sem, mert a jogosult az állatoknak nem tulajdonosa.

A vadkár-elhárítási, kármegelőzési kötelezettség a földhasználóját is terheli. E körben a közreműködési kötelezettség a közelmúlt bírói gyakorlata szerint úgy értelmezendő, hogy ténylegesen a vadászatra jogosultra hárul a vadkár megelőzésére vonatkozó kötelezettség, neki van kezdeményező jellegű kötelezettsége, a földhasználónak a kötelezettsége az, hogy a már megkezdett, vagy legalább elhatározott tevékenységbe bekapcsolódjon. Mindaddig, amíg a vadászatra jogosult e kötelezettsége teljesítését nem kezdi meg, addig fel sem mérülhet a földhasználó, törvényben előírt megelőzési kötelezettségének elmulasztása. Álláspontom szerint a közreműködési kötelezettség ennyire szigorú, szó szerinti értelmezése nem feltétlenül vezet helyes jogalkalmazáshoz. Úgy gondolom, hogy a földhasználó a rendes gazdálkodás körébe tartozó vadkár-elhárítási tevékenységeket (például gyümölcsös telepítések a csemeték egyedi törzsvédelme a mezei nyúl és az őz károkozása ellen) abban az esetben is köteles elvégezni, ha azt a vadászatra jogosult külön nem kezdeményezi. Kutatásom során a fentiekhez hasonló elemzések eredményeként számtalan hiányosságot, illetve szabályozási anomáliát tártam fel, amellyel bizonyítottam a dolgozat elsődleges hipotézisét.

A másodlagos hipotézis kapcsán kifejtett álláspontom az, hogy a vadkár-megtérítési kötelezettség nem egyszerű kártelepítési szabály, hanem egy elkülöníthető, objektív jellegű kárfelelősségi típus. Véleményem szerint ugyanis a vadászatra jogosult – elsősorban gazdasági szempontok alapján meghozott – döntésén múlik, hogy az egyes mező- vagy erdőgazdasági üzemek védelme érdekében milyen mértékben tesz eleget megelőzési, elhárítási kötelezettségének.

Abban az esetben pedig, ha a vadászatra jogosult a döntésének megfelelően az adott gazdaság tekintetében inkább viseli a kárt és e kötelezettségét nem vagy csak részben teljesíti, már megállapítható a mulasztással megvalósuló és kárt eredményező, azaz jogellenes köteleességszegés. Másrészt értelmezésem alapján amennyiben a kárelhárítás sikertelensége kétséget kizáróan a károsult közreműködési kötelezettségének

elmulasztására vagy arra vezethető vissza, hogy a károsult a vadkárelhárító berendezés felállításához alapos ok nélkül nem járult hozzá, úgy a vadászatra jogosult a teljes vadkár megtérítése alól mentesülhet: a Vtv. vonatkozó jogszabályhelyének alkalmazása nem csupán kármegosztást eredményezhet, hanem kimentési szabályként is funkcionálhat.

*Dr. Hegyes Péter
egyetemi adjunktus*

***Christian Lorbach* „Die tatsächliche Verständigung im Besteuerungs- und Strafverfahren” [Egyezség az adó- és büntetőeljárásban] címmel védte meg doktori értekezését.**

Disszertációm téma-meghatározását és problémafelvetését az alábbiakban vázolom.

Habár az egyezséget a német adóeljárási jogszabályok továbbra sem szabályozzák, és a német büntetőeljárási törvény (StPO) is csak 2009 óta ismeri el, az a gyakorlatban mégis létező jogintézmény mind az adóeljárásban, mind a büntetőeljárásban. Mindazonáltal a két eljárástípusban eltérően ítélik meg az egyezség jogi természetét, korlátait, feltételeit, valamint hatásait. Különös probléma merül fel azon tényállás-megállapítást tartalmazó egyezségek esetében, amelyek az adóeljárásban jönnek létre úgy, hogy ugyanabban az ügyben büntetőeljárás is indul. Felmerül a kérdés, hogy az adóeljárásban az adókötelezett és az adóhatóság között létrejött egyezség kihat-e az adóügyben folyó büntetőeljárásra? Ha igen, akkor mennyiben és milyen formában hat ki? Különös súllyal vetődik fel az a kérdés, hogy a bűnüldöző szerveket és a bírósá-

Christian Lorbach

got köti-e az egyezségben megállapított tényállás, illetve hogy ilyen kötőerő levezethető-e?

Figyelemmel kell lenni arra, hogy a büntetőeljárás és az adóeljárás más célokat követ, és az alapelveik részben szöges ellentétben állnak egymással. S bár mind az adóeljárásban, mind a büntetőeljárásban a nyomozóelv érvényesül, a résztvevők jogai és kötelezettségei mégis erősen eltérőek mindkét eljárásban. Így

az adóeljárásban számos együttműködési és nyilatkozatadási kötelezettség jellemzi az adókötelezett helyzetét (vö. pl. AO 200., 149., 93., 97. és 100. §), míg ezzel ellentétben a büntetőeljárásban a *nemo tenetur se ipsum accusare/prodere* elve érvényesül a terhelt javára, megilleti őt a hallgatáshoz való általános jog, és megtagadhatja az együttműködést is [vö. StPO 136. § (1) bek., 163. § (4) bek., 243. § (4) bek.].

A két eljárástípus ezen különbségeiből elsősorban a bizonyítási elvek, illetve a bizonyítottság mértékére vonatkozó eltérő követelmények fakadnak. Az adóeljárásban nem ritkán jelentős becslési, értékelési vagy bizonyítékmérlegelési mozgástér adódhat, ami bizonyos esetekben a bizonyítottság mértékének csökkentéséhez vezethet. Másképp áll a helyzet a büntetőeljárásban, ahol a teljes objektív és szubjektív tényállást bizonyítani kell. Amennyiben a bizonyítottság szokásos mértékét (azaz a 'bizonyossággal határos valószínűséget') nem lehet elérni, és nem csak elméleti, de ténybeli kétségek is fennállnak, akkor az *in dubio pro reo* elve alapján a vádlott javára kell dönteni.

Az adóeljárás során született, ténymegállapítást tartalmazó egyezségnek a büntetőeljárásra gyakorolt hatásai vonatkozásában az értekezésemben a következő fő megállapításokra jutottam:

1. Az AO 370. §-ában megállapított adó-büntetőjogi tényállások keretdiszpozíciók; a bennük alkalmazott utaló technikával az adójog a büntetőjog tartalmi alkotórészévé válik. Mindazonáltal a büntetőbírónak és a bűnüldöző szerveknek az adóeljárásban meghozott, ténymegállapítást tartalmazó egyezséghez való közvetlen kötését az uralkodó álláspont elutasítja. A büntetőbíró és a bűnüldöző szervek a más szervek és

bíróságok döntéseikhez való mindenfajta kötöttségtől mentesek, csak a törvény köti őket, és a döntésük számára releváns tényállást maguknak kell kimerítően megállapítaniuk.

2. Az AO 162. § szerinti adóbecslések, továbbá a ténymegállapítást tartalmazó egyezségek önkéntes, 'látatlanban' történő büntetőbírói átvétele az alapelvek, és különösen a bizonyítottság mértékére vonatkozó elvek előbb kimutatott különbsége miatt kizárt.

3. Az a körülmény, hogy az adózásra kötelezett elfogadja az adóhatóság vagy az adóeljárásban közreműködő bíróság becslését, illetve ténymegállapítást is tartalmazó egyezséget köt az adóeljárásban, még nem jelent egyúttal a büntetőeljárásban értékesíthető beismerést, ahogy – a sajnálatos módon elterjedt nyomozóhatósági és büntetőbírószobai gyakorlattal szemben – a terhelt terhére sem értékelhető.

4. Az adózóra kötelezettnek és a tanácsadójának mindezek alapján minden egyes egyedi ügyben gondosan kell mérlegelniük, hogy mikor és mennyiben kössenek a tényállásra is kiterjedő egyezséget, vagy adott esetben az adóeljárás és a büntetőeljárás teljes újbóli tisztázását kezdeményezzék.

5. A büntetőeljárásban az StPO 257c. § szerint kötött egyezségekkel együtt jár az ítélet anyagi igazságra építése ideáljának a sérelme; a tethöz igazodó bűnösség és a büntetés mértékének szigorú arányosságát ilyen helyzetben feladjuk. Tekintettel az igazságszolgáltatásban is eluralkodó – a költségvetési és egyéb erőforrások szükségéből eredő – racionalizálási kényszerre, az egyezségek mégis megkerülhetlenné válnak, hogy a jogállami elveknek is megfelelő és működőképes büntető jogalkalmazás legyen biztosítható a jövőben is. Ennek

érdekében az StPO 257c. §-ában rögzített követelményeket szigorúan be kell tartani.

6. Összességében a megelőző eljárás eredményeinek egy más eljárási rend alapján lefolytatott, későbbi eljárásra gyakorolt előítélet-hatásai a későbbi eljárásban nem jelentenek könnyítést, illetve gyorsabb és hatékonyabb eljárást, hanem végeredményben probléma-áttelepítéshez vezetnek. Éppen ezért

a vonatkozó jogalkotás és joggyakorlat jövőbeni fejleményeit – úgy Németországban, mint Európában – a kétkedés és várakozással teli izgatottság szükségszerűen kevert érzésével kell majd nyomon követnünk.

Christian Lorbach

ügyvéd

(fordította: Dr. Szomora Zsolt)

Mácskovich Márkó Szilveszter „Innovation in Refugee Protection Delivery. An Appraisal of Technology-based Solutions” címmel, az oszakai egyetemen megvédett doktori értekezését karunkon **honosította.**

Doktori disszertációm címéből is következően, témám az innováció vizsgálata a menekültügyben, a technológián alapuló megoldások lehetőségeinek keresése. Általánosságban az innováció mint jelenség, elsődlegesen a profit-orientált magánszféra sajátosságaként kerül értelmezésre. Egy olyan környezetben viszont, ahol a munkakörülmények állandó változásoknak vannak kitéve, az innovatív megoldások a humanitárius szervezetek túlélési mechanizmusának egyik aspektusaként materializálódnak.

E kutatás figyelme a technológián alapuló megoldásokra összpontosul, mint a védelmi mechanizmusok egy újfajta szegmensére. Központi elemként az innováció valamint a menekültvédelem átfedése kerül kihangsúlyozásra, miközben a komplex átfedésen belül kirajzolásra kerülnek azon keretek és indikátorok, ahol a technológián alapuló humanitárius innovációk materializálódhatnak. Hangsúlyos továbbá annak

Dr. Mácskovich Márkó Szilveszter

kiemelése, hogy a technológián alapuló eszközök megértése és azok ’fekete dobozának’ megnyitása nélkül, a humanitárius szervezetek nem lesznek abban a pozícióban, hogy a kitűzött célt teljességgel elérjék, sőt, a menedékkérőket akár nagyobb veszélybe is sodorhatják.

E tendencia orvoslására, de legalább egy bizonyos szintű kiegyensúlyozására, a disszertáció egy technológia-érzékeny értékelési mechanizmust javasol a döntéshozatali folyamatokban történő alkalmazásra. A humanitárius szervezetek innovációs kultúrájának elősegítésén túl, kirajcolja azon alap tér meghatározási pontokat, ahol a technológián ala-

puló megoldások részévé tudnak válni a menekültvédelmi erőfeszítéseknek, és ki tudják egészíteni a menekültvédelmi stratégiákat.

A menekült-kérdés változó természete és dinamikája szükségessé teszi, hogy a menekültvédelmi mechanizmusok szintűgy adaptálódjanak és átrendeződjenek magukat a nem-statisztikus kihívások függvényében. E folyamatokon belül van realitása annak, hogy a technológián alapuló megoldások hozzájárulhatnak a védelmi mechanizmusok fejlesztéséhez és tághíthatják a menekültvédelem operatív kereteit. Mindez egy párhuzamos adaptációs folyamatot is megkíván és feltételez, nevezetesen a humanitárius szervezetek nyitottságát és pozitív adaptív képességét.

Mint a menekültvédelem központi és meghatározó szereplője, a globális menekültvédelmi erőfeszítések és gyakorlatok által generált kihívások szövevényében, az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) látja el a menekültvédelem operatív és elméleti kereteinek és tartalmának gondozását. Ez nem csak a menekültvédelem alapjainak jogi értelmezését jelenti, de magába foglalja a szervezet magatartását, fellépését és szervezeti kultúráját.

Figyelemmel a menekültvédelmi kihívások szerteágazottságára és más területekkel való összefonódottságára, továbbá az innovatív gyakorlatok növekvő dominanciájára, a UNHCR aktívan megkezdte beépíteni ezen új megközelítéseket gyakorlati munkájába. E vonalon ragadja meg a disszertáció a technológiai megoldásokat a menekültvédelem multidiszciplináris környezetében, argumentálva az innováció gyakorlati manifestálódása mellett.

A kutatás központi esettanulmányként dolgozta fel a – *exempli gratia*

Nairobi városi kontextusban alkalmazott – UNHCR globális menekültregisztrációs rendszerét [Profile Global Registration System (proGres)], magában foglalva annak a biometrikus regisztrációt lehetővé tevő elemét, az Automated Fingerprint Identification System (AFIS) modult. E technológián alapuló megoldás ProGress+AFIS, a disszertáció mindkét fő tartalmi blokkját és azok részelemeit is reprezentálta.

A disszertáció azáltal, hogy a menekültvédelem központi szereplőjéhez kapcsolja esettanulmányát és empirikus adatgyűjtését, továbbá annak is egy olyan technológián alapuló megoldásához, amely globális szinten kerül alkalmazásra (pl. kiemelten érzékeny személyes adatok, biometrikus azonosítók tárolása), egy előremutató és más humanitárius szereplők által is alkalmazható technológia-érzékeny értékelési mechanizmus alapjait kívánja lerakni. E technológiai megoldásnak a társadalomtudományi kontextusba való helyezése révén a kutatás egy technológia-érzékeny értékelési mechanizmust mutat be, amelyen keresztül a ProGress+AFIS értékelésére és lehetőségeinek értelmezésére ad lehetőséget – e. g. előnyökre, hátrányokra és rizikó faktorokra tekintettel – a menekültvédelem kontextusán belül.

A mechanizmus két fő részből tevődik össze. Egyrészt a 4P (Francis and Bessant 2005) innováció-klasszifikáció alapján veszi elemzés alá a megvizsgált technológián alapuló megoldást, másrészt a technológiához kapcsolható megközelítéseket elemzi, azokat is először két alcsoportra bontva: technológián alapuló generikus megközelítések, valamint a használati cél, illetve kapcsolódó szabályozások szerinti megközelítések. A tanulmány feltárta, hogy a

technológián alapuló megoldások mélyen integrálhatók a menekültvédelmi mechanizmusokba, és számba véve a bemutatott technológia-érzékeny értékelési mechanizmus leleteit, hozzá tud járulni a menekültvédelmi keretek bővítéséhez és az operatív program-integrálás erősítéséhez.

Holott a technológia elsődlegesen az hatékonyság növelésével kapcsolható össze, a kutatás arra is rámutatott, hogy csak oly mértékig van kihatással az hatékonyságra, amilyen teljességgel annak társadalmi összekapcsolódásai megértésre és számbavételezésre kerülnek. A technológián alapuló megoldásokat alkalmazási környezetükben kell megvizsgálni, különös tekintettel arra, hogy a környezet – a menekültvédelmi környezet kiemelten – állandó átalakulásban van. Ennek függvényében szükséges a megoldásokat az új változókhoz adaptálni. Megállapítható, hogy egy technológián alapuló megoldástól nem várható el a tökéletes kimenetel biztosítása,

ámbar mint a védelmi mechanizmusok kiegészítő elemeként tekinthetünk rá. Mindezen túl, függetlenül a technológia pozitív hozományától, figyelemmel egy emberközpontú – menekült központú – alkalmazási környezetre, az emberi jelenlét és az emberek közötti interakció sem nem helyettesíthető, sem nem pótolható technológiai eszközökkel.

A tér, ahol a technológia be tud lépni a menekültvédelmi stratégiákba, folyamatosan szélesedik. E dinamikára a javasolt technológia-érzékeny értékelési mechanizmus szintén egyértelműen rávilágított. Mindezen pozitív dinamika ellenére, a tanulmány központi tanulságként kívánja hangsúlyozni, hogy a technológia alkalmazásának ésszerűségét nem magának és kizárólag a technológiának kell meghatároznia, hanem az ésszerűségnek kell meghatározónak lennie a technológia megválasztása során.

*Dr. Mácskovich Márkó Szilveszter
humanitarian e-Innovation Specialist*

Méhes Tamás „Monista és dualista felfogás a magánjogban, gazdasági társaságok a Ptk.-ban” címmel védte meg doktori értekezését.

Az új Polgári Törvénykönyv megalkotásának előestéjén vizsgálat tárgyává kívántam tenni a monista-dualista magánjogi megoldásokat, megállapítandó, hogy részben a történeti megoldások feltárása, részben a kutatás vizsgálati körébe vont államok, illetve államok feletti jogi megoldások jogösszehasonlítás módszerével történő vizsgálata, részben a globalizáció diktálta helyzetek által megkövetelt kényszermegoldások tanulságai mit üzennek a – gazdasági világválság terhei alatt létezni kénytelen – jogalkotónak akkor, amikor eltökélt

Dr. Méhes Tamás

szándékként határozta meg a gazdasági társaságokra irányadó szabályozás Polgári Törvénykönyv keretein belül történő elhelyezését.

Fontosnak tartom ugyanakkor rögzíteni: tisztában voltam vele, hogy vállalkozásom célját még csak megközelítőleg sem sikerül majd elérnem, hiszen egyrészt olyan témát választottam, ami a magánjogi dogmatikai gondolkodás egyik csomópontja volt, nevezetesen szükségszerű-e a gazdasági élet szempontjából, mintegy megkettőzni a Polgári Törvénykönyvet, avagy a Polgári Törvénykönyv öleljen fel mindent, ami e tekintetben a magánautonómia fogalmi körébe vonható.

Önmagában már e vitában a pusztai állásfoglalás is – ha azt a szerző valóban a legfontosabb aspektusokat körbejárva óhajtja megtenni – szétfeszítené egy értekezés kereteit. Sajnos azonban céljaim ’nagyratörőbbek’ voltak, így nem pusztán arra vállalkoztam, hogy az előbb jelzett vitában a magam szerény eszközeivel állást foglaljak, hanem ezt egy még szélesebb kontextusba próbáltam elhelyezni: nevezetesen napjaink élő valósága a globalizáció jelensége által meghatározott környezetbe.

Szükségesnek láttam továbbá annak körüljárását, hogy a gazdasági társaságokra irányadó önálló törvényi szabályozás felszámolásával és a társasági jogi szabályozás új Polgári Törvénykönyvbe illesztésével nem kerül-e egy olyan ’időzített bomba’ a magánjogi kódexbe, amelynek lassú és elnyújtott robbanássorozata a gyakorlati kényszer idézheti elő a jogalkotó minden jó szándéka ellenére. Éppen ezért láttam szükségesnek az egyes társasági formák mint szervezeti formák lényegre törő ismertetését is, mivel rendkívül fontosnak ítélem a kódexbe kerülő területek feldolgozását,

mind történeti, mind a jog-összehasonlítás módszereivel.

Voltaképpen a felszínes szemlélő számára a magánjogi kodifikáció térhódításától elegendőnek látszik a monista-dualista kérdés vizsgálata, mivel mind a magánjog, mind pedig a kereskedelmi jog fejlődése szempontjából mérföldkőnek számít a magánjogi kodifikáció megjelenése, amely végül elvezet a gazdasági fejlődés azon pontjára, amelyet piacgazdaságnak hívunk. Én azonban rendkívül fontosnak éreztem a magánjogi kodifikációra tekintet nélkül általánosságban vizsgálni a kereskedelmi jog fejlődését és csak ezután, a kodifikáció általánossá válását követően vizsgálat tárgyává tenni a monista-dualista megoldási kísérleteket.

Nem véletlen, hogy a kereskedelmi jogfejlődés elemzését követően kutatásom egyik központi területévé épp az vált, hogy a magánjog és a kereskedelmi jog kodifikációja szempontjából az egyes nemzetállamok a monista megoldást választották és egyetlen kódexben rendezték a két területet, avagy a dualista megoldás működésében bízva a magánjogi szabályozás mellé kereskedelmi jogi törvényt is alkottak. Épp így vált központi kutatási témává annak vizsgálata is, hogy a monista-dualista megoldás kialakítása tudatos választás eredménye az egyes államok részéről, avagy szimplán a történelmi, gazdasági ’kényszer’ eredményezte, hogy ideig-óráig (míg a magánjogi vagy a kereskedelmi jogi kódex el nem készült) monista szabályozást működtettek (egészen sajtáságos a magyar kereskedelmi jogfejlődés ebből a szempontból, hiszen magánjogi kódex nélkül születik meg az 1875. évi XXXVII. törvénycikk).

Jól látszik, hogy a monista-dualista felfogások vizsgálata több kérdést vet

fel, hiszen születhetett magánjogi kódex kereskedelmi szabályozással egybeolvasztva, esetleg anélkül, valamint előfordulhatott az a jogtechnikai megoldás is, hogy kereskedelmi törvény lép hatályba magánjogi törvény hiányában, és kerülnek alkalmazásra rendelkezései magánjogi kérdések tekintetében. Az nem vitás, hogy a tizennyolcadik századi francia és német kodifikáció adja az alapját a többi nemzeti szabályozás kimunkálásának, illetve, hogy ez az a két kodifikációs folyamat, amely megteremti a piacgazdaság kialakulásának jogszabályi hátterét. Hiszen mire is volt szükség a tizennyolcadik században ahhoz, hogy a piacgazdaság fejlődése megindulhasson? Elsősorban gazdasági értelemben vett egyenlőségre: egyenlő felek között, egyenlő értékű ügyletekre, egyenlő feltételek mentén működő gazdasági szereplőkre. Ehhez pedig arra, hogy a polgári kódexek megszüntessék a föld tekintetében a *dominium eminens*-t és egyedül a *dominium directum*-ot, a polgári tulajdont tegyék a tulajdon egyetlen formájává.

Úgy vélem, aligha volna alkalmasabb időpont a magánjog és a gazdasági társaságok monista-dualista felfogásának rendszerszerű tanulmányozására, mint a befektetési válságként induló, pénzügyi válsaggá váló, majd gazdasági válsaggá terebélyesedő, s félő, hogy különösen Közép-Kelet-Európában szociális válsággá csúcsosodó esztendő.

E kutatási terület kiválasztásában, illetve a kutatásom céljának meghatározásában az motivált, hogy bíztam benne: kutatásom, ha csak apró-pici elemeivel is, de rávilágíthat a hazánkban újszerű jogalkotási megoldás kockázataira, s részben más európai államok hasonló dilemmáinak, hasonló megoldásainak elemzésével, részben a történeti fejlő-

désből levonható következtetésekkel így én is hozzájárulhatok – az értekezésben rejlő néhány gondolattal – a kockázatok csökkentéséhez, illetve ezzel közvetetten a válságkezelő folyamatok – gazdasági jog eszközrendszerével is megvalósuló – támogatásához. Minderre is tekintettel került a dolgozat első fejezetének középpontjába a kereskedelmi jog (*lex mercatoria*) és a globalizáció összefüggéseinek vizsgálata.

Az új *lex mercatoria* létrejöttének, működésének, változásának megértéséhez ismernünk kell azokat a kiváltó okokat, amelyek e nemzetközileg egységes szabályozási terület kialakulása irányába hatottak. Az új *lex mercatoria* megjelenésének legfontosabb oka a nemzetközi kereskedelmi szokásokban lelhető fel, azokban a nemzetközi kereskedelmi szokásokban, amelyeket az adott gazdasági ágazatban egységesen és ismétlődően követnek a gazdasági szereplők, abban a meggyőződésben, hogy a követett gyakorlat jogi előírásokat takar. A másik ok azon szerződéses gyakorlatnak a spontán nemzetközi elterjedése volt, amelyet az üzleti világ alkalmazott, és amellyel összefüggésben az államok a faktoringtól a lízingen át a jótételezési bankgaranciáig, rengeteg olyan szerződéses modellt vettek át a szerződéses szabadság alapelveire hivatkozással, amely más állam jogfejlesztő tevékenységének eredményeképp alakult ki.

A globális gazdaság, a globális kereskedelem többféle hatást is gyakorol a jogra. Szépen lassan, fokozatosan, de szisztematikusan a jog államiságát tételező dogmát és ezzel a jog nemzeti jellegét kezdi ki. A régi fogalmi rend megváltozik, a globális, határokon átnyúló gazdasági folyamatok ellenőrzésének részbeni fenntartása (fenntarthatósága) érdekében olyan törvények készülnek,

amelyek nemzetközi viszonyok rendezésére is alkalmasak, fokozatosan fenntartva a kapcsolatot más államok által alkotott nemzeti jogokkal, illetve szintén az államhatárokon átívelő gazdasági viszonyok rendezett mederben tartása érdekében teret engednek a *lex mercatoria*-nak. Így több hatás is egyszerre eredményezi azt, hogy a jogalkotó állam államhatárain kívül is érvényesülő nemzetközi jog keletkezik.

Kényelmes a mai kor jogtudósainak, kodifikátorainak, és végső soron jogalkotóinak dolga annak megítélésében, hogy a magánjog és kereskedelmi jog szabályozottságát a dualista kettősség rezsimje, avagy az egységességet hirdető monista rendszer irányába fejlesszék tovább. Könnyű akkor, amikor nincs a világnak olyan pontja, ahol legalább papír alapon ne adná a biztos hátterét a monista-dualista rendszeren való elmélkedésnek egy aprólékos műgonddal kimunkált, vagy ilyen-olyan megfontolásból más államtól átvett polgári jogi kódex. Hiszen ennek megléte esetén tényleg nyitva a törvényhozás előtt a választás lehetősége: megkeresi, megtalálja a kereskedelmi jogi szabályozás helyét ebben a kódexben (monista megoldás), avagy szokásjogi, hagyományos, jogtörténeti, vagy egyéb indokból a polgári jogi szabályokkal szoros összhangban ugyan, de külön törvényben helyezi el a kereskedelmi jogi szabályhalmazt.

Szóval könnyű manapság erről akár tudományos konferenciákon éjszakába nyúlóan elmélkedni, a kereskedelem megjelenését követően (az ókortól a kodifikáció koráig) azonban, döntően a kereskedelmi szokásokat alapul véve voltak kénytelenek valami módon a kereskedelmi normaelemeket egységes rendszerré szőni a kereskedelmi tevékenységnek teret engedő, az ehhez a ci-

vilizáció megfelelő fokán álló entitások, nem véletlen tehát, hogy a kereskedelmi jog hajnalán igen gyakran egy-egy jeles uralkodó vagy államférfi erőteljes fellépése volt szükséges a jogalkotási folyamat megkezdéséhez. A teljesség igénye nélkül ugyan, de a monista-dualista megoldások megértéséhez azok kifejlődésének áttekintése is szükségeltetik, különös figyelemmel *Goldschmidt* szavaira, aki szerint „a mai kereskedelmi jog ókori, középkori és modern elemek keverékéből áll.”

A gondos történeti kitekintés eredményeképpen a kutatás a tizenkilencedik századi nagy kodifikációk monista-dualista dilemmáit is vizsgálat tárgyává tette. Ugyanakkor a sok tekintetben élen járó francia és német kodifikációs eredmények ismertetése előtt szükségesnek láttam rövid kodifikáció-dogmatikai kitérőt tenni, amely mintegy bevezetőként is megállja a helyét a francia és német eredmények ismertetése előtt. Különösen indokoltta tette mindezt az a tény, hogy napjainkra – a kontinentális jogrendszer sajátosságaira is figyelemmel – az európai országok döntő többségében kialakult, kifejlődött és megerősödött a polgári jogi kodifikáció. Ezekben az országokban a kodifikáció hivatott biztosítani általában véve a ’polgári jogi jogbiztonságot’: úgymint a személyek és személyhez fűződő jogok biztonságát, a tulajdon biztonságát, a szerződési szabadságot. A polgári jogi kodifikáció alapja és így a kereskedelmi és egyéb szerződéses ügyletek szereplői egyenrangúságának és mellérendeltségének záloga, hogy az általános érvényű normák előre ismertek, kiszámíthatók, ellentétben a precedensjogi megoldásokkal.

Ezzel együtt még a legtökéletesebb kodifikáció sem képes arra, hogy felszámolja a bírói kreativitást, arra tekin-

tettel, hogy az mind a tényállás megállapítása, mind pedig az alkalmazandó norma értelmezése, illetőleg alkalmazása vonatkozásában elengedhetetlen. A kodifikáció eredménye tehát olyan törvény, olyan szabályösszeg, amely az adott jogviszonytípust, jogterületet a maga egészében, 'egy testben', rendszerzetten szabályozza; azon jogviszonyokra, amelyek e szabályhalmazt követően jönnek létre, általános és szisztematikus megoldásokat kínál.

Kiemelkedően indokoltta az teszi a francia normák monista-dualista vizsgálatát, hogy elvitathatatlanul élen járt Franciaország a magánjog és ezzel párhuzamosan a kereskedelmi jog kodifikációjával. Azt is kimondhatjuk, hogy a *Code Civil* és *Code de Commerce* a kodifikált társasági jog úttörő kódexei. Úgy vélem, hogy a történelmi körülmények ismerete, jogintézmények vizsgálata esetében gondos jogtörténeti kitekintés kell, hogy megelőzze a hatályos szabályozás tudományos vizsgálatát. Éppen ezért a hatályos magyar társasági jogi szabályozás tanulmányozásához is legalább a kodifikáció koráig történő visszatekintés szükséges annak érdekében, hogy kellő mélységben értelmezni tudjuk a társasági jogi szabályozást, a társaságok szervezetét, működését és a

szabályozást érintő változások mértékeit. Ennek fényében kerülhetett csak sor az 1875. évi XXXVII. törvénycikk, a Kereskedelmi Törvény elemző jellegű bemutatására.

A magyar kereskedelmi jogi szabályozás monista-dualista szempontból történő elemzését tehát nem lehetett máshol kezdeni, mint a Kereskedelmi Törvény-nél. Azt is pontosan tudtam, hogy hova szeretnék eljutni, illetve, hogy a monista és dualista tábor küzdelmeit követően, az azokból levonható megállapítások fényében mi biztosítja majd az alapot a következtetéseim megalkotásának. Az azonban igen komoly dilemmát okozott, hogy hol folytatódjon 1875. után a magyar szabályozás elemzése. Végül a témavezetővel történő hosszas mérlegelést követően úgy döntöttem, hogy az 1945 és 1988 közötti események összefoglalását is az értekezés részévé teszem, tekintettel arra például, hogy az első Gt. kimunkálásának körülményei sok tekintetben meghatározók voltak a fejlődési irány szempontjából. A fentiekre tekintettel a dolgozat kísérletet tesz a kereskedelmi jogfejlődés ívének bemutatására 1875-től napjainkig.

Dr. Méhes Tamás
egyetemi adjunktus (Budapest, NKE)

Nagy Éva „A vevő-fogyasztó tradicionális jogai ingó adásvétel hibás teljesítése esetén” címmel védte meg doktori értekezését.

A mentorom, a kutatómunkám és disszertációm témavezetője *Jakab Éva* professzor asszony, a Római Jogi Tanszék vezetője volt. A dolgozat hivatalos bírálói *Fazekas Judit* professzor asszony (a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának

dékánja), valamint *Pókecz Kovács Attila* habilitált docens úr (a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Római Jogi Tanszékének vezetője) voltak.

Az értekezés – amint azt a címe is mutatja – a szerződéses, illetve a kötelező jogi problémák köré épült. Adásvételi szerződés esetén az eladó olyan szolgáltatással tartozik, amely megfelel a jogszabályi előírások-

Dr. Nagy Éva

nak, alkalmas a rendeltetésszerű használatra és eleget tesz a szerződésben foglaltaknak. A kikötött minőségnek és tulajdonságoknak megfelelő dolog szolgáltatásához fűződő érdek sérelme, a hibás teljesítés szerződésszegést jelent, ami adásvétel esetén az ár-érték kikötött arányát is megbontja. A legtöbb európai ország hatályos magánjogában a törvényileg szabályozott objektív jogalapú kellékszavatosság, az önkéntesen felvállalható, ugyancsak objektív jogalapú jótállás, valamint a szubjektív jogalapú kártérítés áll rendelkezésre a vevő hibátlan és szerződésszerű teljesítés iránti igényének az érvényesítésére. Az értekezésem fő célkitűzése az volt, hogy a hibás teljesítés e három – általam tradicionálisként aposztrofált – jogkövetkezményének jogtörténelmen átívelő szabályozását bemutassa. Kutatásaim az ingók adásvételére fókuszáltak, mert a jogfejlődés kezdete óta ez az egyik leggyakoribb jogügylet a piaci kereskedelemben, és az esetek nagy hányadában az egyik szerződő fél hivatásos kereskedő, a másik pedig a dolgot saját,

végző felhasználás céljából megvásárló személy. Ezen kívül a jogintézmények jogtörténeti gyökerei is az ingó adásvétel hibás teljesítésének szabályozásánál fejlődtek ki és egyes kontinentális nemzeti jogokban rendszertanilag ma is ott szerepelnek.

Jogtörténeti kontextusban természetesen nem lehet a mai értelemben vett fogyasztói adásvételről beszélni. A szerződésszerű teljesítéshez fűződő érdek védelme mindig az adott kor gazdasági, társadalmi körülményei és jogpolitikai célkitűzései szerint alakult és alakul. Ugyanakkor kétségtelen, hogy a dolgozatomban tárgyalt problémakör az átlagember és a hivatásos kereskedő jogviszonyában jelent meg a jogtörténelemben, és a hatályos európai uniós szabályozás is erre koncentrál, a címben ezért szerepel a „vevő-fogyasztó” kifejezés. Az értekezés fő hipotézise az, hogy már az ókorban kialakultak a kérdéskör egyes dogmatikai jellemzői, amelyek a kellékhibás teljesítés korokon átívelő szabályozásában, így a hatályos európai szabályozási koncepcióban és az uniós tagállami magánjogokban is fellelhetők.

Az értekezés a választott téma anyagi jogi kérdéseivel foglalkozik. A kutatási téma feldolgozása során a történeti, a leíró, a jog-összehasonlító és a dogmatikai elemző módszert alkalmaztam. A célkitűzésnek megfelelően két nagy részből épül fel a dolgozat. Az első részben a kellékszavatosság, a jótállás és a hibás teljesítés miatti kártérítés jogintézményeinek jogtörténeti fejlődését mutatom be az ókori római szabályozási modell és annak továbbélése tükrében. Az értekezés második fő része az ingó adásvétel hibás teljesítésének tradicionális jogkövetkezményeit a hatályos szabályozás tükrében vizsgálja nemzetközi jog-összehasonlító aspektusból. Mivel a

vizsgálatra kiválasztott államok (Németország, Ausztria, Svájc és Magyarország) rendszertanilag máshogy közelítik meg az ingó, illetve a fogyasztói adásvétel hibás teljesítésének kérdését, ezért esetekkel, példákkal igyekeztem rávilágítani a szabályozás e szerződések esetén releváns rendelkezéseire és jellemzőire. A területi korlátok mellett az indokolta csupán e jogrendszerek megoldásainak összehasonlító vizsgálatát, hogy hazai magánjogunkra ezek meghatározó hatást gyakoroltak történetileg a jogfejlődés során.

A kutatás aktualitását főként az jelentette, hogy hazánkban 2014. március 15-én hatályba lépett a 2013. évi V. törvény, az új Polgári Törvénykönyv. A kódex megreformálta a hibás teljesítés szabályait is, és annak jogkövetkezményei – nevesítve is – a kellékszavatosság, a jótállás és a kártérítés lettek. E jogintézmények funkcionális összehasonlítása a jogtörténeti és nemzetközi jog-összehasonlító elemzés keretei között alkalmat adott arra, hogy a legújabb magyar szabályok tükrében fogalmazzam meg *de lege ferenda* javaslataimat.

Kutatásaim eredményeként megállapítottam, hogy a tárgyalt kérdéskör szabályozásának alábbi jellemzői a jogtörténelmen átívelve minduntalan megjelentek a szabályozásban: a *caveat emptor* elve, azaz a készvétel esetén a vevő körültekintő eljárásának követelménye; az áru minőségi hibájára utaló külső jelek és a rejtett minőségi hibák relevanciája, azaz a kockázattelepítés a szerződő felek között; a minőséget már az adásvétel megkötése előtt demonstráló, tisztességes eladói gyakorlat kívánalma; az áru rendeltetésszerű használatát befolyásoló és piaci értékére is kiható kellékhibák relevanciája; a gyakran tájékozatlan vevőnek a hivatásos (sokszor

tisztességtelen) kereskedőkkel szembeni védelme; a jótállás, illetve annak előképe az áru tulajdonságaiért önkéntesen felvállalt eladói ígéret formájában; az objektív kellékszavatossági és a hibás teljesítés miatti szubjektív kártérítési igények párhuzamossága és a vevőnek az igények közötti választási joga.

Az értekezés utolsó két fejezetében tárgyaltam a jogintézmények magyar szabályozását az 1959. évi IV. törvény és az új Polgári Törvénykönyv rendelkezéseinek tükrében. Megállapítottam, hogy az új magánjogi kódexünk nagy eredménye többek között az, hogy a külön jogszabályok és a fogyasztóvédelmi törvény meghatározásával harmóniába került annak a csak a természetes személyekre kiterjedő fogyasztó-fogalma. Dogmatikailag letisztult a jogkövetkezmények elkülönítése a jogalap és az igényérvényesítési határidők tekintetében is. Különösen üdvözlendő a szerződésszegéssel és a szerződésen kívül okozott károk – német mintát is követő – elkülönített szabályozása. A hibás teljesítés miatti kártérítési rendelkezések is új alapokra helyeződtek a tapadó károk és a következménykárok eltérő jogi értékelése nyomán. A törvény kétségtelenül számos ponton letisztult szabályokat tartalmaz a fogyasztó és a vállalkozás között kötött adásvételi szerződés hibás teljesítése tekintetében. Az értekezés hatályos nemzetközi jog-összehasonlító fejezetének megállapításait és tanulságait szem előtt tartva mégis hét kiegészítő *de lege ferenda* javaslattal éltem értekezésem befejező gondolatai között. Ezek az áruszállítás szavatossági jogának számítási módszerére, a kicserélés és a kijavítás foganatosításának részletszabályaira, a kijavítási igény teljesítésének megghiúsulását illető vélelemre, a termékszavatosság új jogintézményének rendszerbeli el-

helyezésére, a jótállás kötelező tartalmi elemeinek rendezésére, a gyártói jótállás kiterjesztett érvényesíthetőségére és a használt tartós fogyasztási cikkek esetén a speciális kellékszavatossági határidő szükségességére vonatkoztak.

Az értekezésben a vizsgált tág időintervallum keretei között igyekeztem bemutatni azt, hogy az ingó adásvétel hibás teljesítésének szabályozása és a szerződésszerű teljesítéshez fűződő érdek védelme mindig az adott kor gazdasági,

társadalmi körülményei és jogpolitikai célkitűzései szerint alakult és alakul a jogi szabályozásban. A jogtörténeti és jogösszehasonlító következtetésekkel mégis arra törekedtem rámutatni, hogy az ókortól egészen napjainkig a jogalkotási elvek, a dogmatikai jellemzők és a mindenkor vitatott kérdések milyen sok ponton mutatnak szembetűnő funkcionális hasonlóságot.

*Dr. Nagy Éva
tudományos munkatárs*

Ruzsicska Yvette „Gyermekvállalási szokások újabb kori változásának hatásai Magyarországon, különös tekintettel a női reprodukzív életszakasz extrém végpontjaira” címmel védte meg doktori disszertációját.

Értekezésem arra kíván választ és megoldási javaslatokat adni, hogy miként lehetne Magyarország népességének rohamos csökkenését megállítani, és a folyamatot megfordítani. A világ minden pontján jól kirajzolódó népesedési folyamatok zajlanak, csak éppen eltérő időpontokban, eltérő ütemben. A fejlett országok már rég túl vannak a folyamat azon részein, melyek egyes régiókban még csak most fognak következni. Bizonyos szempontból hálátlan a szerep, mely a fejlett régióknak adatott, hiszen az éppen aktuális népesedési problémákra nekik kell megtalálniuk a megoldásokat, amelyek az adott szakaszt később elérő régióknak már mintául szolgálhatnak. Ebből a szempontból Magyarország nagyjából a második hullámba tartozik, de nagyon közel van az úttörőkhöz ahhoz, hogy a mintáikat másolhatná, ezen túl pedig mindig érvényesülnek olyan sajátos helyi vonások, amelyek minden ország helyzetét egyedivé teszik.

Dr. Ruzsicska Yvette

A népesség számának alakulása szempontjából a legfontosabb tényező a születések száma. Dolgozatom ezt a szempontot kívánta górcső alá venni, figyelembe véve az összes lehetséges külső hatást, amelyek befolyásolhatják az

adatok változását. Ezeket a tényezőket együttesen kell vizsgálni, figyelembe véve a köztük fennálló kapcsolatokat, egymásra gyakorolt erősítő, vagy éppen gyengítő hatásait.

Rövid bevezető (1–4.), és egy rövid történelmi összefoglaló (5.) fejezet után a házasság, válás, élettársi kapcsolat kérdésével (6.) foglalkoztam a gyermekvállalás szempontjából. Megállapítottam, hogy általános tendencia világszerte a házasságok számának rohamos csökkenése, emellett a válások és az élettársi kapcsolatok számának emelkedése. A házasság intézménye látható válságban van, értékét veszítette, újra meg kell tanítani a fiataloknak a jó házasság receptjét, ugyanis bizonyított annak egészségmegőrző szerepe (is).

A nők szerepe (7.) egy sarkalatos pontja a dolgozatnak. Ez az a terület, ahol leginkább megfigyelhető a konzervatív hagyomány csatája a modern elvekkel. Az elmúlt 150 évben a nők társadalomban elfoglalt helye megváltozott. A pozitív változáshoz a kormánynak 'nőbarát' politikát kellene folytatnia. Alig van példa a rugalmas munkaidő alkalmazására, nem megoldott a gyermekek elhelyezése, ami sarkalatos problémája a jelenkori gyermekvállalásnak. Jelenleg Magyarországon nincs meg a megfelelő infrastruktúra a nők foglalkoztatásához. Családbarát, gyermekbarát munkahelyekre lenne szükség.

Az előző fejezetben már érintőlegesen említett vallásosság (8.) kérdése a dolgozat következő fejezete. Arra próbáltam választ kapni, hogy valóban több gyermeket vállalnak-e a vallásos szellemiségű családok, erősebb-e a megtartó ereje egy egyház által foganatosított házasságnak? Megállapítható, hogy a vallásos családokra kevésbé hatottak „az új idők új szelei”! Rájuk továbbra is jellemző

a több gyermek, a hagyományos családforma, a klasszikus értelemben vett nagycsalád fogalma, ahol a nagyszülők is szerepet kapnak, és ahol érvényesül az apa pénzkereső, és az anya gyermeknevelő szerepe. Azonban a mai fiatalokra (9.) nem ez a jellemző. Ők egyre fiatalabban kezdik meg szexuális életüket, és ennek ellentételezéseként egyre később vállalnak gyermeket, ha egyáltalán vállalnak. Az első aktus, és a gyermekszülés között esetenként akár 10-15 év is eltelik, ami egyrészt a fogamzásgátlás szükségességét, másrészt a reprodukív idő súlyos lerövidülését eredményezi, nem beszélve a késői gyermekvállalás veszélyeiről, buktatóiról.

A következő két fejezet a terhesség-megszakítással (10.) és a csecsemőhalálózással (11.) foglalkozik. A terhesség-megszakítás jelentős születésszám befolyásoló tényező. Pozitív tendencia, köszönhetően a fogamzásgátlás elterjedésének, hogy száma egyre csökken, de elmondható, hogy a fiatalok körében még mindig nagyon magas. A 15–19 éves lányok körében minden élveszületésre jut egy terhesség-megszakítás.

A csecsemőhalálozás kérdésköre a dolgozatnak az a fejezete, mely a 20. század elejétől végigkíséri azokat az elsősorban orvosi vívmányokat, melyek elősegítették az ilyen esetek számának jelentős csökkenését. Napjainkra a közel 30%-os honfoglalás-kori mutatókról eljutottunk az 5%-os szintre, ami gyönyörű eredmény. Cél az 5%-os alatti szint, amely Nyugat-Európában már általános. Azt lehet mondani, hogy manapság a csecsemőhalálozás problematikája tisztán a koraszülöttséggel együtt járó esetleges következmény. Érett bábánál nagyon ritka.

A szociálpolitika (12.) fejezete azokkal az állami intézkedésekkel foglalkozó

zik, melyek próbálnak javítani a negatív reprodukciós folyamatokon, de hibás az a politika, mely az előzőekben felvázolt szegmenseknek csak egyikét-másikát tartja szem előtt, figyelmen kívül hagyva azok egymásra gyakorolt hatását.

A 13–15. fejezetben összegezve a kutatást jutottam egy olyan eredményre, amely szerintem magában hordozhatja a megoldást. Mindenképp a fiatalokra kell fókuszálni, őket kell megfelelően

tájékoztatni, tanítani, felvilágosítani. Az élet annyi területén működik már a prevenció fontosságának a hangsúlyozása! Ez sem kivétel: nagyon fontos ismerniük a lehetőségeiket ahhoz, hogy eldönthessék, melyik utat választják. Nagy a felelősségünk, hiszen a fennmaradásunk, a fenntartható társadalmunk a tét.

*Dr. Ruzsicska Yvette
egyetemi adjunktus*

Törő Andrea „Bizonyítéktranszfer az európai bűnügyi együttműködésben, különös tekintettel az európai nyomozási határozatra” címmel védte meg doktori értekezését.

Dolgozatom kiindulópontjaként az európai bűnügyi együttműködés természetét vizsgáltam meg. Az európai integráció mint új, eddig nem ismert, nemzetek feletti sajátos jog- és intézményrendszerrel bíró képződmény elemzésekor azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a bűnügyi együttműködés és annak minősége jelentős átalakuláson megy át. A szuverenitás kérdése, valamint az integráció bővülése és mélyülése, a határokon átvívelő hatékony bűnügyi együttműködés víziója eredményeként fellépő intézményi reform szükségessége hívta életre egy új, átfogó bizonyítás-felvételi rendszer létrehozásának koncepcióját.

A büntető eljárás során felhasználható bizonyítékok Európai Unión belüli továbbítására, átadására vonatkozó bűnügyi együttműködési rendszer bemutatásával vezettem be a kutatásom tárgyát képező témát. Ez a rész volt a dolgozatom elméleti megalapozó fejezete, így a kutatásom kiindulópontja, az elméleti alapvetések és azon elvi

Dr. Törő Andrea

problémák felvázolása, amelyeket a dolgozatommal kívánok megoldani és feloldani, ugyancsak ebben a fejezetben kerültek bemutatásra. Tekintettel arra, hogy a disszertációm témája a bizonyítékokkal foglalkozik, egy fejezetet szenteltem a büntető eljárásbeli bizonyítás alapvető kérdéseinek, elméleteinek és fogalmainak bemutatására. Mindezt a külföldi bizonyíték oldaláról is megvilágítottam.

A dolgozat első tematikus egységében a probléma vizsgálatára és megoldására

felállítottam egy szempontrendszert, majd ezt követően sorra vettem a határokon átnyúló bizonyítás-felvétel jogi eszközeit az európai régióra jellemző sajátosságokkal együtt. A kölcsönös elismerés elvéről, annak a bűnügyi tudományokon belüli evolúciójáról, jelenlegi helyzetéről és a jövőbeli kilátásokról kritikai szempontok figyelembevételével külön szoltam. Úgy vélem, hogy a magyar büntetőjogász számára is fontos a bűnügyi, büntetőjogi tárgyú európai, illetve uniós jogfejlődés és az ezekhez kapcsolódó mechanizmusok ismerete, ezért konkrét jogesetek, jogsegély-forgalom bemutatásával egy rövid körképet adok arról, hogyan is néz ki jelenleg a bizonyíték-transzfer a gyakorlatban, milyen kihívásokkal kell szembenéznük a jogalkalmazóknak.

Kutatásom kiindulópontja tehát az volt, hogy a 2010 áprilisában nyilvánosságra hozott 'Európai nyomozási határozat' névre hallgató irányelv-tervezet célja az, hogy az EU-n belüli bűnügyi együttműködés keretein belül, konkrétan a bizonyíték-transzfert, a bizonyítás-felvételt érintő minden meglévő eszköz helyébe lépne, tehát valamennyi jogintézmény, egyezményt hatályon kívül helyezne. Ennek háttérében az állt, hogy az Európai Tanács álláspontja szerint az e területen meglévő eszközök csupán egy ún. fragmentált, széttöredezett rendszert alkotnak, ezért jelenleg a határokon átnyúló hatékony együttműködést és a büntető ügyekben felhasználható bizonyítékok beszerzését és átadását akadályozza, így a bizonyítás-felvételnek egyszerűbbnek, gyorsabbnak és hatékonyabbnak kell lennie.

A kérdés az, hogy tényleg szükség van-e erre az új jogintézményre? A bűnügyi együttműködésnek valóban egyszerűbbnek, gyorsabbnak és hatéko-

nyabbnak kellene lennie? Melyek azok a tényezők, amelyek akadályozzák az együttműködés hatékonyságát? Egyáltalán, van-e probléma a határokon átnyúló bizonyítás-felvétellel? Ha igen, akkor ezek valós problémák-e, amelyeket meg lehet oldani vagy csak utópisztikus elképzelés lenne? A jelenlegi rendszer valóban annyira áttekinthetetlen-e annak 'fragmentáltsága' miatt, hogy az a jogalkalmazókat ellehetetleníti? Ezeket a problémákat valóban megoldaná-e az, ha egy teljesen új eszközt vezetnek be, amely még egy ténylegesen hatályba sem lépett jogszabályt is felváltana?

Mindezek alapján a célom az volt, hogy megvizsgáljam, mit is jelent ez a jelenlegi 'széttöredezett' rendszer, a határokon átnyúló bizonyítás-felvétel milyen elveken alapul, milyen jogszabályi környezet jellemzi, mely szabályokat hogyan és mikor kell és lehet alkalmazni, ezek milyen kapcsolatban állnak egymással. Mindemellett azt is górcső alá vettem, hogy az egyetlen konkrét negatívumként említett fragmentáció miként hat a másik tagállamból történő bizonyítékok beszerzésére? Arra a következtetésre jutottam, hogy a határokon átnyúló bizonyítás-felvételre vonatkozó jogszabályok, nemzetközi egyezmények valóban egy nem egységes, fragmentált rendszert alkotnak. Azonban úgy vélem, elkerülhetetlen, hogy egyidejűleg ne legyen több, egymással többé-kevésbé átfedésben lévő jogszabály hatályban, hiszen a bűnügyi együttműködés nem csupán az Európai Unió tagállamain belül létezik.

Amennyiben az európai nyomozási határozaton alapuló, teljesen új szabályozás felváltaná az EU keretein belüli bizonyíték-transzfer eszközeit, attól az EU határain kívülre irányuló jogsegélyek esetében a tagállami jogászok-

nak továbbra is támaszkodniuk kell a strasbourgi egyezményre és az SVE-re, bilaterális egyezményekre vagy a viszonyosságra. Így tehát, amennyiben e területen minden más jogszabályt hatályon kívül helyezne az európai nyomozási határozat az Európai Unión belül, álláspontom szerint pusztán az egységes struktúra megléte nem fogja hatékonyabbá tenni az együttműködést.

Azonban a rendszer korszerűsítése és egyszerűsítése – mely nem titkoltan az ENYH egyik célkitűzése – valóban szükséges mind uniós, mind pedig EU-n kívüli szinten. Szemben az uniós döntéshozatali szint álláspontjával, feltevésem az, hogy a kölcsönös elismerés elvén alapuló jogintézmények nem vallottak kudarcot a határokon átnyúló bizonyítás-felvételre irányuló együttműködésben, így álláspontom szerint az európai nyomozási határozat – az egyes tagállami és bizottsági várakozások ellenére – nem fogja tudni beváltani a hozzá fűzött reményeket. Ehelyett az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös büntügyi jogsegélyről szóló, 2000. május 29-i egyezményt kellene korszerűsíteni az okiratok és tárgyi bizonyítási eszközök átadására, a lefoglalások és házkutatás-

ok fogantatására vonatkozó konkrét határidők meghatározásával, ezekre nézve egységes formanyomtatvány bevezetésével, melyek képesek lehetnek maga a jogsegélykérelem értelmezésének és mielőbbi feldolgozásának, teljesítésének megkönnyítésére és az ügyintézés gyorsabbá tételére. A hosszú távú, intézményesített, határokon átnyúló büntügyi kooperáció működőképessége és jövője azon múlik, hogy mennyire sikerül a tényleges kölcsönös bizalmon alapuló kölcsönös elismerés elvét megvalósítani.

Hipotézisemet csupán részben tudom megerősíteni. Úgy látom, hogy a kölcsönös elismerés elve által elérendő büntügyi együttműködés rugalmas intézménye ugyan lehetővé teszi és megteremti a hatékony és gördülékeny büntügyi együttműködés feltételeit, ugyanakkor úgy vélem, hogy ez a 28 tagállam egyelőre még nincs felkészülve arra, hogy a kölcsönös elismerés elve kiteljesedjen, mert nincs meg a kellő kölcsönös bizalom, az egymás igazságszolgáltatási rendszerébe vetett hit nem létezik egységesen, minden tagállam viszonylatában.

Dr. Törő Andrea

Török Tamás Pál „A magyar és francia közpénzügyi szabályozás összevetése” címmel védte meg doktori értekezését.

Disszertációmát államháztartási, illetve államháztartási számviteli témában készítettem el. A dolgozatban igyekeztem a lehető legalaposabban megvizsgálni a költségvetési törvényjavaslat elkészítésének, elfogadásának menetét, a költségvetési törvény szerkezetét, valamint a törvény végrehajtását. A költség-

vetési rendelkezések vizsgálata mellett a téma szempontjából elengedhetetlennek tartottam az államháztartási számvitel vonatkozó szabályainak tanulmányozását. A kutatás során összehasonlító módszert alkalmaztam, a magyar szabályok mellett megvizsgáltam a francia szabályozást is, és igyekeztem a leglényegesebb eltérésekre felhívni a figyelmet. Munkám során elsősorban a következő kérdésekre igyekeztem választ találni: hogyan lehetséges a közpénzek elkölté-

sének ellenőrzését hatékonyabbá tenni? Létezik-e olyan, a gazdasági társaságokra vonatkozó szabály, amelyet az államra adaptálva a költségvetési tervezési, elfogadási és végrehajtási szabályozás, valamint az államháztartási számviteli szabályozás nagyobb hatásfokot képes elérni?

Szükséges-e a gazdasági társaságok éves beszámolójához hasonló dokumentumot az államra nézve is elkészíteni? A kutatás során arra a következtetésre jutottam, hogy a dolgozatban tárgyalt, főt ismertetett három kérdés közül a második és harmadik kérdésre adandó válaszok egyben válaszul szolgálnak az első kérdésre is. A második és harmadik kérdésre – miszerint lehet-e egy állam gazdasági, vagyoni helyzetét ugyanolyan eszközökkel vizsgálni, mint egy gazdasági társaságét, van-e olyan, a gazdasági társaságokra vonatkozó szabály, amelyet az államra adaptálva a költségvetési tervezési, elfogadási és végrehajtási szabályozás, valamint az államháztartási számviteli szabályozás nagyobb hatásfokot képes elérni; illetve szükséges-e a gazdasági társaságok éves beszámolójához hasonló dokumentumot az államra nézve is elkészíteni – adott válasz mindkét esetben egyértelműen pozitív volt. Az állam gazdálkodása összehasonlítható egy gazdasági társaságéval, számtalan olyan gazdasági társaságokra érvényes rendelkezés van életben, amelyek megfelelő alkalmazásából az állami gazdálkodás is profitálhatna. Az állam vagyoni, pénzügyi helyzetéről pedig természetesen szükséges évről-évre beszámolót készíteni. A 2014. január 1-én életbe lépett államháztartási számviteli szabályozásnak köszönhetően el is fog készülni az állam vagyoni, pénzügyi helyzetéről képet adó konszolidált beszámoló.

Dr. Török Tamás Pál

A konszolidált beszámoló minden bizonnyal igen hatékony eszköz lesz a mindenkori kormány kezében, amikor a jövőt érintő gazdasági, stratégiai döntéseket fogja meghozni. Itt azonban érdemes megemlíteni még valamit. A konszolidált beszámoló önmagában még nem lesz elegendő. A dolgozatban alaposan megvizsgáltam a gazdasági társaság és az állam közti párhuzamot, és arra a megállapításra jutottam, hogy a gazdasági társaság vezetői nem elégednek meg a beszámoló nyújtotta információkkal. A beszámoló ugyanis egy teljes évről készül, ráadásul hónapokkal a gazdasági év lezárulta után. A vizsgált egy éves időtartam sok esetben túlságosan tág spektrumnak bizonyul, ezen kívül sokat kell várni arra, hogy a beszámoló egyáltalán elkészüljön. A gazdasági társaság vezetői ebben a helyzetben a – nem kötelezően alkal-

mazandó – vezetői számvitel eszközeit hívják segítségül, amelyek rugalmas szabályokból állnak, tulajdonképpen a gazdasági társaság vezetői saját maguk alakítják ki azokat. A vezetői számvitel bármilyen időszakot vizsgálhat (általában egy hónapos időszakokkal operál), az információk folyamatosan rendelkezésre állnak, és a gazdasági társaság belső folyamatait helyezi görcső alá. A gazdasági társaság vezetői a beszámoló információit a vezetői számvitel elemzéseiben feltárt megállapításokkal kiegészítve már elég összetett és részletes ismeretanyaggal rendelkeznek ahhoz, hogy a jövőre nézve felelős döntéseket hozhassanak.

Az új jogi rendelkezések következtében az előbbiekben leírt állapotot a mindenkori kormány először 2015-ben tudja hasznosítani. Másik oldalról megfogalmazva tehát kijelenthető, hogy 2015 lesz az első olyan év a regnáló magyar kormány számára, amikor egy nagyjából egyidejű, valós, de *statikus* képet kap az állam egészének vagyoni helyzetéről. Ez utóbbi mondatban a hangsúly a statikuson van. Teljesen nyilvánvaló ugyanis, hogy megegyezően bármely gazdasági társaság helyzetével, az állam pénzügyi helyzete is folyamatosan változik, következésképp az érdemi gazdaságpolitikai döntések megalapozottsága még ebben az új helyzetben sem lesz optimális. Az állam vezetőinek tehát a konszolidált beszámoló információin túl szüksége lesz arra is, hogy ezeket az információkat tovább részletezzék, kialakítsák saját vezetői számviteli rendszerüket. Összességében szemlélve a kérdést, kijelenthető, hogy a magyar szabályozás a 2014. január 1-én hatályba lépett új szabályokkal nagy lépést tett afelé, hogy a jövőben meghozandó gazdasági

döntések a jelenleginél szélesebb alapon nyugodhassanak.

Az optimum eléréséhez szükséges viszont további jogi lépések megtétele. Közismert, hogy a számviteli törvény előírásai a gazdálkodó számára állapítanak meg kötelezettségeket. Azonban az üzleti élet bonyolultsága úgy hozta, hogy a gazdálkodók, a rájuk vonatkozó kötelező szabályok mellett, kvázi saját maguk dolgoztak ki egy további szabályokat részletező szabályrendszert. Ez a fakultatívan alkalmazható szabályrendszer a vezetői számvitel rendszere, amely szemben a pénzügyi számvitel merevségével, rugalmasan igazítható az adott gazdálkodó szervezet tevékenységéhez. A vezetői számvitel a gazdálkodó belső tevékenységét vizsgálja. Arra keres választ, hogy a pénzügyi számvitelben bemutatott eredmény milyen összetevőkre vezethető vissza. A vezetői számvitel ennek megfelelően teljesen eltérő módszerekkel dolgozik, mint a pénzügyi számvitel. Ahogy a megnevezésében is szerepel, a vezetői számvitel a gazdálkodó vezetőjének nyújt információt, fő célkitűzése, hogy a vezető minél szélesebb alapokra tudjon támaszkodni a stratégiai fontosságú döntések meghozatalakor. A vezetői számvitel alkalmazását, és az alkalmazott rendszer bonyolultságát a gazdálkodó tevékenységének összetettsége határozza meg. A vezetői számvitel alkalmazandó szabályait így minden gazdálkodó saját maga állapítja meg. Ha a vezetői számvitelt teljesen külön területként kezeljük a pénzügyi számviteltől, akkor elmondható, hogy a vezetői számvitelnek külön jogszabályi alapja nincsen. Azt, mint amint arra már utaltam, a cégek jó része a saját jól felfogott érdekében alkalmazza. Nyilvánvaló viszont, hogy az állam-

háztartás és alrendszerei tekintetében ez a szabadságfok nem engedhető meg, tehát minimálisan kormányrendelet formájában szükséges az alapvető előírások rögzítése.

A dolgozatban részleteztem, hogy a megalkotandó kormányrendeletnek milyen személyi és tartalmi hatállyal kell rendelkeznie és milyen rendszerességgel írna elő adatszolgáltatást. Az államháztartási vezetői számviteli rendszer kiépítésének és működésének meglátásom szerint, komoly gyakorlati haszna lenne, mivel így a mindenkori kormányzat rendszeres időközönként tényleges és valós információk birtokába jutna az államháztartás egészéről, amelyek ismeretében képes lenne megalapozott döntéseket hozni a szükséges gazdaságpolitikai kiigazításokat illetően. A konszolidált beszámoló által nyújtott *statikus* kép ezáltal folyamatosan kiegészülne a vezetői számvitel eredményei által nyújtott *dinamikus* képpel, és így valóban létező problémák megoldására tudna a mindenkori kormány fókuszálni.

Elméleti oldalról nézve végső konklúzióként megállapítható, hogy bár a költségvetési törvény az állam közrendszeréből adódóan szükségképpen jogi normaként jelenik meg – és a jogi norma tartalmi kiüresedéséről beszélhetünk ebben az esetben, hiszen még nem létező dolgokról rendelkezik, ráadásul kógens formában –, ennek valószínűbb tartalommal való megtöltését nagyban elősegíti a konszolidált beszámoló készítésének kötelezettsége, a határfokot viszont még jobban növelné az államháztartási vezetői számviteli rendszer kiépítése.

A disszertációban vizsgált három kérdésre úgy vélem az általam javasolt kormányrendelet megalkotása megfe-

lelő választ adna. A vezetői számviteli rendszer kiépítésével a kormányzat felbecsülhetetlen értékű többletinformációhoz jutna, amely biztosítaná a közpénzek elköltésének hatékony kontrollját a költségvetési tervezés első mozzanatától kezdve egészen a végrehajtás befejezéséig. A költségvetési tervezés során igen hasznosnak bizonyulnának az államháztartási vezetői számviteli rendszer adatai, hiszen a megbízhatóbb, részletesebb információmennyiség pontosabb költségvetési tervezést tenné lehetővé. A költségvetés végrehajtása folyamán az államháztartási vezetői számviteli rendszer pontosan azon többletinformációkat lenne képes szolgáltatni, amelyek segítségével azonnal kimutatható lenne, hogy egy költségvetési intézmény gazdasági helyzete jelentősen eltér az előre tervezettektől. A szükséges költségvetési, gazdálkodási kiigazításokat ebben az esetben jóval gyorsabban és rengeteg, a későbbiekben esedékes költséget megspórolva lehetne eszközölni. Az államháztartási vezetői számviteli információs rendszer a gazdasági társaságoknál alkalmazott mintát alapul véve épülne ki, így a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályokat sikerrel adaptálnánk az államra, és ezen adaptációnak köszönhetően a költségvetési tervezés, elfogadás és végrehajtás terén nagyobb határfokot lennének képesek elérni. Végezetül pedig, arra a kérdésre, hogy szükséges-e az államra nézve éves beszámolót készíteni a 4/2013. (I. 11.) Korm. rendelet már megadta a pozitív választ.

Dr. Török Tamás Pál
business development manager
(Budapest)

Könyvünnap

Negyedik alkalommal, 2014. június 26-án, a Kari Társalgóban került sor az immár hagyományosnak mondható Kari Könyvünnap megrendezésére. Ez évben is szakterületükön kiváló, nem szegedi egyetemi oktató kollégákat kértünk föl a recenziók elkészítésére. Legnagyobb örömünkre tanulmányértékű ismertetéseket hallgathattunk, melyek szerkesztett változatát rövidítések nélkül közöljük.

Badó Attila könyve elolvasásához *Bencze Mátyás* debreceni egyetemi docens kollégánk avatott tolmácsolása ad inspirációt, *Nagy Ferenc* monográfiájához pedig *Tóth Mihály* pécsi professor

írt egy akadémiai székfoglaló színvonalát és hangulatát idéző, igényes recenziót. Különös örömünkre szolgál, hogy a kiemelkedően magas szakmai színvonalat képviselő könyvismertetések évről-évre újabb minőségi szintet érnek el, mind magasabbra téve a lécet a következő alkalmak recenzensei előtt!

A könyv ünnepe minden könyvismeretetés: a Kari Könyvünnapen kívül megtartott hasonló rendezvények közül a *Szabó József* professzor emlékét megidézõ emlékkönyv bemutatása került még beválogatásra, amely kötet *Révész Béla* értõ és szorgalmas munkáját dicséri.

Badó Attila

Az igazságszolgáltató hatalom függetlensége és a tisztességes eljárás

Összehasonlító igazságszolgáltatási jog

Az ismertetendõ könyv szerzõjének eddigi tevékenységét nem kell külön méltatni, mivel *Badó Attila* professor beírta magát a kar történetébe azzal, hogy elindította az összehasonlító jog önálló tárgyként való oktatását és ezzel összefüggésben megalapította a karon az Összehasonlító Jogi Intézetet. Közismert az is, hogy összehasonlító jogi munkásságának fókuszja az igazságszolgáltató hatalom különbözõ aspektusainak jogi szabályozásának vizsgálatára irányul, elsõsorban ezen a téren végez komparatív vizsgáldásokat. Bemutató tankönyve is a tisztességes eljárás és a bírói függetlenség néhány részte-

ületének belső összefüggéseit vizsgálja, feltárva azt, hogy az eltérő jogrendszerek miképpen birkóztak meg az e körben felmerülő kihívásokkal.

Az igazságszolgáltató hatalom függetlensége, annak biztosítása elsősorban politikai probléma: az alkotmányozó hatalom döntésén múlik, hogy milyen mértékben enged teret a bírói hatalomnak és milyen garanciákkal bátyázza körül azt. A kérdés politikai jellege miatt felmerül az a tudomány-módszertani és didaktikai dilemma, hogy a politikával szervesen összefüggő kérdéseket lehet-e, illetve szabad-e értéksemlegesen, pusztán a leírásra, bemutatásra koncentrálni.

Amíg természettudományok esetén konszenzus látszik abban, hogy a tudomány egyik legfontosabb kritériuma az értéksemlegesség és tudományos magyarázat szempontjából irreleváns a kutató (oktató) értékfelfogása, addig a társadalomtudományok világában nem olyan egyértelmű a helyzet.

Világos, hogy a tankönyvek szerzői, a jogi tantárgyak előadói nem lehetnek az oktatás során elfogultak valamilyen politikai ideológia iránt, az oktatásban nincs helye politikai indoktrinációnak és pártpropagandának. Ha azonban elfogadjuk azt a tételt, hogy minden fennálló jogi hatalom erkölcsi igazolásra tart igényt és nem helyezkedünk valamilyen szélsőségesen relativista álláspontra, nem mondhatjuk azt, hogy az oktatás semleges lehet olyan értékek irányába, mint a jogállamiság, vagy a tankönyvben tárgyalt bírói függetlenség.

Ha a hatalom koncentrációját elutasító alkotmányos demokráciában kívánunk élni, ezt a berendezkedést objektíve helyesnek tartjuk, akkor az oktatásnak is ki kell állni ezen értékek mellett. Olyan politikai, hatalmi tö-

rekvésekkel szemben, melyek ezt az intézményrendszert ássák alá, egy felelős jogász-oktató nem lehet semleges. Felelőssége, hogy a felnövő jogász generációk értéknek tartsák a demokratikus és jogállami intézményi rendet.

A bírói függetlenség vonatkozásában napjainkban különösen élesen merülnek fel ezek a kérdések. Globális jelenségek mutatják, hogy a bírói ítélkezés újabb kihívások előtt áll. Az egyik ilyen a 'politizálódásnak' nevezett folyamat, miáltal a bíróságoknak egyre több alkalommal kell politikai vitákban dönteniük, vagy éppen politikusok felett ítélkezniük. Másfelől az is gyakran előfordul, hogy a bíróság döntéséből lesz ügy a politika számára (pl. *Eva Rezesova* esete).

Szintén újabb, 2–3 évtizedes jelenség a bírói tárgyalások 'mediatizálódása'. Ez azt jelenti, hogy a különböző tévétársaságok, illetve más hírközlő, tájékoztató médiumok egyre többször vannak jelen a bírói tárgyalásokon, így rendkívüli mértékben kiszélesítik a nyilvánosság körét, amelyre a bíróságok és a bírák nem minden esetben vannak felkészülve. A fokozott nyilvánosság hatására természetesen a társadalmi reakciók is erősebbek lesznek egy-egy döntés kapcsán. (E jelenségek bővebb megismerésére *Hack Péter* előadását ajánlom: http://www.birosag.hu/sites/default/files/jegyzet_0207_oszesített_javitott_ta_0.pdf.)

E globális tendenciák mellett nem feledkezhetünk el arról, hogy a 2011-es – eufemisztikusan reformnak nevezett – változások súlyos kérdéseket vetettek fel a bírói függetlenség magyarországi helyzetével kapcsolatban. Nem is a bírói szervezetre és jogállásra vonatkozó új törvények szövege problematikus, hanem a változások kontextusa: ahogyan

'kiszervezték' a Legfelsőbb Bíróságot a legitim módon megválasztott elnök alól, vagy ahogyan kényszernyugdíjba küldték a 62. évet betöltött bírákat. Arról sem szabad elfelejtkeznünk, hogy a bíróságokat irányító új szerv (Országos Bírói Hivatal) elnöke – aki rendkívül erős igazgatási jogosítványokra tett szert – olyan személy lett, aki egy prominens kormánypárti politikus felesége.

A változásokkal párhuzamosan futó fejlemény volt, hogy a törvényhozó az úgynevezett 'semmisségi törvénnyel' jogállamokban példátlan módon nyúlt bele már lezárt bírói döntésekbe és 'felülmérlegelte' a Magyar Köztársaság független bírái által megállapított történeti tényállást megalapozó bizonyítékokat. Úgy vélem tehát, hogy a könyv nem véletlenül született meg éppen most, a 'korszellem' különösen aktuálissá teszi a tárgyalt témát.

A bírói függetlenség és a tisztességes eljárás kérdéseinek elemzése során a szerző nem hagy kétséget afelől, hogy ezeket kardinális értéknek tekinti, melyek nem áldozhatók fel semmilyen politikai cél oltárán. Kérdés azonban, hogy milyen 'hozzáadott értéket' képviselhet a tankönyv, amikor olyan intézményi megoldásokat vizsgál, melyek a nyugati típusú demokráciában már évtizedek, illetve évszázadok óta stabilan működnek, és rendkívül kiterjedt irodalom dolgozta már fel jellemzőiket. A szerző e kihívásnak azzal felel meg, hogy a bírói függetlenség és a tisztességes eljárás problémakörét a minőségi ítéltetésre gyakorolt hatásukon keresztül tárja fel, tehát egyfajta 'minőségbiztosítási' nézőpont köti össze a könyv fejezeteit. A bírói ítéltetés tekintetében a 'minőség' nem csupán azt jelenti, hogy a szűk értelemben vett szakmai (jogdogmatikai) követelményeknek felel meg

a meghozott döntés, hanem a bevett alapjogi standardoknak is, és nem sérti a jogállamiság vívmányait. A szerző elemzéseinek hangsúlya ezért olyan tényezők vizsgálatára esik, melyek egyértelműen az alapjogokra, emberi jogokra érzékeny és magas szakmai színvonalon álló bírói munka garanciáit jelentik.

Kulcskérdésnek tekinti a bírák kiválasztását, fegyelmi felelősségre vonhatóságát és ennek feltételeit, de az ügyel osztási rendszerek kialakítását is, amely látszólag munkaszervezési feladat, valójában azonban nagyon is érdemi mozzanata a tisztességes eljárásnak. A minőségi ítéltetés szempontja alapján természetesen az az állandó dilemma is tárgyalható, hogy miképpen illeszthető be a laikus bíráskodás az egyre inkább professzionalizálódó igazságszolgáltatás rendszerébe. Az elmúlt évtizedek tendenciájából világosan kirajzolódik, hogy az autógyártástól kezdve a kereskedelmen át az oktatásig a különböző minőségbiztosítási rendszerek egyre inkább teret nyernek és a legújabb európai uniós törekvések is azt mutatják: a bíráskodás 'nem fogja megúszni', hogy valamilyen objektív kritériumokon alapuló minőségi szempontrendszer ne kérjenek rajta számon. *Badó Attila* könyve e jövőbeli vállalkozás sikeréhez biztosít szemléleti és elméleti előkészítést azáltal, hogy a fontosabb nyugati típusú jogrendszerekre koncentrálna hasonlítja össze a különböző intézményi megoldásokat a fent említett területeken.

Amellett, hogy a szerző ezirányú törekvését rendkívül értékesnek tartom, egy tekintetben módszertani vitám van vele. *Badó Attila* a különböző jogintézmények összehasonlítása során a *René David* és a *Zweigert-Kötz* szerzőpáros klasszikus megközelítését tekinti kiindulópontnak. Ennek értelmében a

világ jogrendszerei közötti megkülönböztetését elsősorban a jogrendszerek történeti eredete és azok stílusa (jogi technikák, értelmezési módszerek, a jogszabályokhoz való viszony stb.) határozzák meg. Ebben az ábrázolásban a legmélyebb törésvonal az angolszász típusú jogrendszerek (*common-law*) és a kontinentális, vagy civiljogi rendszerek között húzódik meg.

Nem vitatva a történelmi fejlődés és a jogi gondolkodásbeli, ma is megmutatókozó eltéréseket, nem látom megvilágító erejűnek a megkülönböztetést a szerző által vizsgált jogintézményekre nézve. A tankönyv írója például maga mutatja be, hogy mekkora eltérés van a bírónak válás tekintetében a *common-law* jogrendszerek két meghatározó állama (Anglia és USA) között. Míg az USA legtöbb tagállamában a szakszabályokat is a nép választja, addig Angliában – ahogyan a másik jogcsaládhoz tartozó kontinentális európai országokban is – a szakmai érdem alapú kinevezés a bevett módja a bírói pulpitusra kerülésnek. Tanulságos az is, hogy a bírói igazgatás tekintetében a civiljogi jogcsalád olasz és német tagja távolabb van egymástól, mint az olasz az angol megoldástól (Németországban a minisztérium gyakorolja a legtöbb igazgatási jogkört, míg Olaszországban vagy Spanyolországban, és nem utolsósorban Angliában ezt a megoldást felváltotta a bírói önigazgatás). Az egyesült államokbeli és az olasz bírói etikai kódexek szabályaiban is számos közös elemet fedezhetünk fel.

A szerző a jogcsaládokon átívelő hasonlóságokat a jogrendszerek közötti 'konvergencia' kategóriájának bevezetésével magyarázza, azonban ez nem ad választ arra, hogy az adott jogcsaládon belül miért különböznek – sok kérdésben gyökeresen – a különböző intézmé-

nyes megoldások. A jogcsaládok hagyományos megkülönböztetése legjobban a klasszikus jogterületeken (polgári jog, büntető jog) alkalmazható, a szerző által tárgyalt alkotmányjogi kérdésekben azonban máshol húzódnak a határok. Az e téren kimutatható különbségeket és hasonlóságokat sokkal jobban magyarázza, ha figyelembe vesszük az adott jogrendszer politikai és jogi kultúráját, illetve azt, hogy milyen konkrét társadalmi folyamatok között formálódnak ki az egyes intézményes megoldások. Mindemellett didaktikai szempontból érthető a szerző módszertana, mivel a hallgatók az összehasonlító jogi kurzuson belül a klasszikus jogcsaládokra történő felosztás alapján ismerkednek meg a világ jelentős jogrendszereivel. Számukra ezért ez a fajta kategorizálás talán könnyebben befogadható és világosabb.

A tankönyvíróval folytatott módszertani polémia azonban nem von le semmit a könyvnek azon értékéből, hogy nem csupán a különböző jogi megoldások ismertetésére szorítkozik, hanem alapvető igazolási kérdéseket is feltesz a könyvben, amelyek nélkül értelmetlen volna az összehasonlítás. A magyar tankönyvek sajnos sokszor elkövetik azt a hibát, hogy nem foglalkoznak, vagy egy-két sematikus közhellyel elintézik a működő jogi intézmények mögötti igazolási problémákat. *Badó Attila* nem esik ebbe a hibába, és feltesz olyan nagyon fontos előkérdéseket, melyek több más elemzésben reflektálatlanok maradnak. Sokak számára például triviálisnak tűnik, hogy a bírói függetlenség érték, de nem tudják pontosan megmondani, hogy miért is az, és miként áll viszonyban a bíróság működésének átláthatóságával, illetve az elszámoltathatósággal. Gyakran elsikkad annak megválaszolása

is, hogy mi is valójában a bírói függetlenség értelme. Az is felmerülhet, hogy miért dönthetnek politikai kérdésekben véglegesen a bíróságok, holott őket a választók – szemben a parlamenttel – még közvetve sem ruházták fel ezzel a joggal

Tipikusan nem tárgya mélyebb analízisnek az a probléma sem, hogy mit jelent valójában a pártatlanság és semlegesség követelménye az igazságszolgáltatásban (lehet-e egy bíró, aki 'emberi lény', teljesen elfogulatlan, és ha nem, milyen mértékben várhatjuk el tőle, hogy elfojtsa szimpátiáit és antipátiáit). E kérdésekkel az olvasó szembesül a könyv oldalain. Ezen a nyomvonalon tovább haladva azonban más problémák tárgyalása is aktuális volna (például azé, hogy elemezhető-e önállóan a bírói függetlenség kategóriája, elszakítva az ügyészség szerepétől és a büntetőeljárásokra gyakorolt hatásától?). Erre talán a szerző újabb munkáiból kaphatunk választ.

A mai magyar jogászai gondolkodás rögzült axiómáit tekintve ugyancsak hasznos, hogy *Badó Attila* bemutatja: a laikus bíraskodás nem valami történeti csökevény a modern igazságszolgáltatás testén, hanem számos érv szól amellett, hogy ne csupán képzett bírók vegyenek részt az igazságszolgáltatásban. Az ilyen mélységű alapvető kérdések feltétele természetesen megköveteli az értő olvasást a hallgatótól, sőt bizonyos fokú szakmai képzettséget is feltételez (például az összehasonlítás mellett nem rögzíti mindenhol azt, hogy mi is a magyar jogi szabályozás az adott kérdésben). A szerző didaktikai felfogása szintén komoly olvasói elkötelezettség mellett működhet optimálisan: gyakran alkalmazott módszere, hogy egy-egy kérdésben felsorakoztatja az érveket és az ellenér-

veket, majd az olvasóra bízta azt, hogy állást foglaljon a választ illetően.

A magyar tankönyvirodalomban nem megszokott ez a fajta megközelítés, azonban szeminárium, vagy fakultáció keretében mindenképpen gyümölcsözővé tehető, mivel az a joggyakorlatban alapvető fontosságú kritikai szemlélet elsajátításához vezethet. A könyv felhasználása jó ellenpontja lehet a hagyományos tekintélyelvű oktatásnak, amely általában kétségeket nem hagyva leszögezi, hogy 'a dolgok így és így állnak'. Az érvelési készség kialakítása ugyanis az a lényegi eleme (lenne) a jogi oktatásnak, amely a tábla előtt állva tartott előadásból és a tételes joganyag visszakerdezésére épülő számonkérésből nem szerezhető meg. Az érvelési készséget, a problémaérzékenységet fejlesztő gyakorlati foglalkozásokhoz a könyv remek 'alapanyagot' szolgáltat.

Olvasóként azonban az a benyomásom is kialakult, hogy a könyv bizonyos részei hasznosabbak lehetnek a már tapasztalatot szerzett gyakorló jogászok, mint a joghallgatók számára. Éppen a magyar jogászságnak (és a jogalkotóknak) van ugyanis szüksége arra, hogy tükröt tartsanak elé és felmutassák: az általunk alkalmazott és evidenciának tekintett megoldásoknak van alternatívája. Így például nem tekinthető eredendően rossznak a laikus bíraskodás, amelynek alkalmazásával akár a profeszszionális bírók egy része is tehermentesíthető lenne, vagy átgondolást érdemelne a teljesen automatikus ügyelosztás bevezetése. A könyv tehát egyszerre több közönséghez szól, és értékét jól mutatja, hogy mindegyik közönség számára van érdemi mondanivalója. Reméljük, hogy a hatás sem marad el!

Dr. Bencze Mátyás
egyetemi docens (Debrecen)

Nagy Ferenc

Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban

Gondolatok Nagy Ferenc monográfiájáról, illetve annak ürügyén

A szakmájukat elméleti igényességgel is művelő büntetőjogászok számára talán az egyik legmerészebb és legnehezebb vállalkozás, ha kitörni próbálván a világ aktuális kriminálpolitikai irányzatainak eklektikus útvesztőjéből, biztosabb fogódzót keresve megpróbálnak elmélyülni saját jogáguk tudománytörténetében. Míg ugyanis a kodifikáció- vagy intézménytörténet és elemzés módszertanának lényege a tényyszerűség, a történetek hiteles számba vétele, és rögzítése – vagyis elsősorban olyan szintézis, melynek során legalábbis háttérbe kell szorulnia a személyes értékelésnek, addig a tudománytörténet egyetlen percre sem nélkülözheti az axiológiai szemléletet, hiszen nézeteket, elméleteket, rendszereket, s ezeknek egymásra és az utókorra gyakorolt hatását másként nem is lehet vizsgálni. A jogalkotás produktumainak históriája jellegéből adódóan elsősorban objektív szemléletű, a tudománytörténeti áttekintés mindig tartalmaz szubjektív elemeket. Már önmagában az a tény felvetheti bizonyos egyoldalúság vádját, hogy egy átfogó eszmetörténeti rendszerből kiket, milyen összefüggéseket, intézményeket tárgyalunk részletesebben, melyeket esetleg nagyvonalúbban, utalásszerűen.

Mindez a mai kutató számára gyakori veszélyforrás is egyben. A tudománytörténet metodikája ugyanis nem csak a kodifikáció-történet, hanem az aktuális jogpolitikai kísérletek és a hatályos tételes jog megközelítési módjától is eltér. A világnézeti semlegesség talaján állva is nehéz elkerülni, hogy mai látás-

módunkat, tapasztalatainkat vetítsük vissza olyan korokra, amelyeket a történeti fejlődés adott fokán nyilvánvalóan más megközelítés, más társadalmi, gazdasági, kulturális, és ennek megfelelően merőben eltérő jogi környezet és tudásszint keretei formáltak. Az ilyen hibából fakadóan születnek néha sommás elmarasztalások pl. a középkori büntetés rendszer emberi jogokat semmibe vevő, barbár kegyetlenségéről vagy bírálják a korabeli szerzők koruk által szinte áthághatatlan keretek közé szorított fogalomalkotási hibáit.

A historikusok tehát okkal tesznek szemrehányást azoknak, akik utólagos bölcselkedésükkel mintegy tagadják, hogy a fejlődést az adott kor szelleme determinálja, s bár a történelemben egyes kiváló elmék midig képesek átlép-

ni az aktuális korlátokon (ez működ-
teti a fejlődés mozgatórugóját), be kell
látnunk, hogy a büntetőjog világát ál-
talanban nem állandó, látványos és forra-
dalmi változások jellemezték. Ennek el-
lenére mégsem haszontalan vállalkozás
a visszatekintés és összegzés, mert csak
így érthetjük meg, elemezhetjük a mai
rendelkezések indokait, tárhatjuk fel
gyökereiket, vizsgálhatjuk kialakulásuk
olykor nehéz, kiterőktől sem mentes
folyamatát. A tudománytörténet a ma
jogászának is kifogyhatatlan tanulságok
tárháza, olyan tapasztalat-halmaz, amely
nélkül az aktuális törekvések, célok is
nehezen értelmezhetők. Nem vitatva a
jogtörténet tudományának önállóságát,
fontos, hogy azt ne a tételes jogtól füg-
getlenül, hanem azzal párhuzamosan,
sőt annak sajátos módszertanaként is
műveljük, egyben folyamatosan szem-
besítve a jelenkor tanulságaival.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy
Nagy Ferenc professzornak hézagpótló
módon sikerült ezt a nehéz feladatot új
monográfiájában teljesítenie. Áttekin-
tése jól ötvözi a megbízható krónikás és
az elemző tudós szemléletét, következ-
tetései mértéktartóak és meggyőzőek,
ám nem zárják ki vagy korlátozzák az
olvasó szellemi mozgásterét. A mű-
ben szerves egységet alkot a szintetizáló
történeti szemlélet, s a mai fontosabb
büntetőjogi irányzatok értő elemzése.
Nem töretlen ez a fejlődés. Nincs új a
nap alatt, az egyik oldalon a bosszú, a
másikon a jóvátétel eszméje ma, évezre-
dekkel dacolva megint jelen van, s pró-
bálja a kételkedőket korszerűbb jelmezzel
meggyőzni. A kriminalisták vagy újra a
mediáció, a kompenzáció aktualitásáról
vagy éppen a „zéró tolerancia” üdvözi-
tő hatásairól, az „ellenség-büntetőjog”
létt jogosultságáról vitatkoznak. Egyesek
tagadni, árnyalni próbálják a hagyomá-

nyos büntetőjogi szerepkört, mások túl-
értékelik azt. Mindez nem lenne baj, ha
ez a vita – mint ezt professzor-társam
is érzékletesen láttatja – az indokolt
választékbővítés, s nem a szemellenzős
kizárólagosság jegyében zajlana.

A monográfia szerkezete logikus és
világos. A XI fejezetből álló mű a kér-
dés kör elvi megalapozásával, alapvető
dilemmáinak felvázolásával kezdődik,
majd a széles történelmi tabló áttekin-
tése után napjaink főbb tendenciáit
ismerhetjük meg. A részletes és alapos
elemzéshez ezúttal csupán tézisszerűen
néhány rövid megjegyzést, reflexiót fű-
zők.

1. A szerző már a könyv elején hang-
súlyozza, hogy a büntetőjog valódi
gyökere voltaképpen a jogfilozófiában
keresendő. S valóban, mint erre már ko-
rábban magam is igyekeztem rámutat-
ni,¹ a büntetőjog hazai tudományának
egyik fontos, s eddig talán nem kellően
hangsúlyozott sajátossága, hogy e jog-
ág elméleti művelése az idők folyamán
más területekhez képest mindig gyak-
rabban és szorosabban kötődött az ész-
jog, a jogelmélet, jogbölcselet kérdései-
hez. A jogbölcseleti megalapozás abból
az igényből táplálkozott, hogy mind a
bűncselekménnyel, mind a büntetéssel
elválaszthatatlan számos filozófiai, on-
tológiai vagy axiológiai kérdés felvetésé-
től és megválaszolásától.²

1 *Tóth Mihály*: A büntetőjog tudományának
és gyakorlatának kapcsolata, in: Hajdú József
(főszerk.): 90 éves a Szegedi Jogászképzés, kiad-
ja az SZTE ÁJK, Szeged, 2013, 171–178.

2 Ennek oka valószínűleg az, hogy, a magán-
jog már igen korán gondosan kimunkált és
szinte teljesnek tekinthető *római jogi* alapjai
után a büntetőjog elveire és elméletére a polgá-
ri filozófiák – köztük meghatározó módon a
német filozófia művelői (Kant, Hegel, Feuerbach,
Fichte és mások) – gyakoroltak erős befolyást,
s ez erős hagyományt teremtett. Az nem szorul

Vuchetich Máttyás — akit méltatói okkal tekintenek az első igazán jelentős hazai büntető-jogtudósnak — a büntetőjogon kívül már a 18–19. század fordulóján tanított jogbölcséletet is³. Érdemes felidézni a két jogág összefüggéseiről megfogalmazott gondolatait. „E két diszciplína kölcsönösen úgy van összekapcsolva, hogy az egyik a másik nélkül nem létezhet; egymagában a jogbölcsélet minden tapasztalatától eltávolodva, megfosztva degenerálódik, meddő üres térben mozgó spekulációvá, amely álmodozó kriminalistákat terem; önmagában az egyedül levő tételes jog, minden jogi bölcséletet nélkülözve, mint tisztán gyakorlat, minden jogi elmélettől megtisztítva, [...] pusztán a törvények krónikájává válik, soványodik és létrehozza a hetvenkedő, szájhős, fecsegő büntetőjogászokat.”⁴

A pesti jogi karon *Szibenliszt Mihály* a jogbölcsületnek és a büntetőjognak is tanára volt⁵ (csakúgy, mint később *Schnierer Aladár*), a szabadságharc után pedig egy ideig a két tantárgy egy tanszék keretében is működött.⁶ A tenden-

cia a múlt században folytatódott. A századelőn *Finkey Ferencz* alkotott fontos művet a jogbölcsélet körében is.⁷ *Angyal Pálnak* 1922-ben jogelméleti tankönyve jelent meg, a későbbi évtizedekben pedig szintén jelentős oktatói és alkotói munkát fejtettek ki a jogbölcsélet (főként a büntetőjogi fogalomalkotás elméleti kérdései) terén a pécsi büntetőjogi tanszék későbbi vezetői, *Irk Albert* vagy *Losonczy István* is.⁸ Ugyancsak alkotott a büntetőjog és a jogbölcsélet összefüggéseit tárgyaló művet a miskolci büntetőjogász, *Hacker Ervin* is.⁹ Ugyanakkor kortársaik közül azok, akik első sorban a jogbölcsélet kérdéseivel foglalkoztak — pl. *Pikler Gyula* vagy *Moór Gyula* (utóbbi fiatal éveiben az eperjesi jogakadémián évekig tanított büntetőjogot is) — jelentős műveikben kifejezetten a büntetőjog filozófia kérdéseiről értekeztek.¹⁰ *Vámbéry Rusztem* szintén meggyőződéssel állította, hogy „a történelem és a filozófia az a két ér, amely a büntetőjog és az *universitas scientiarum* közt a vérkeringést fenntartja.”¹¹

Hangsúlyoznom kell azonban, hogy ez az elméleti szemléletmód nem zárta

igazolásra, hogy a magyar büntetőjog fejlődése mindig leginkább német hatás alatt állt. A két jogág szoros összefonódása Németországban ma is töretlen, utalhatok a korábbi időszakból pl. Radbruchra vagy Merkelre, ma Harro Otto, Ulrich Sieber, vagy a svájci Kurt Seelmann professzorok munkásságára.

3 Jogbölcséleti kérdéseket érintő műve 1802-ben *De origine civitatis* címmel Kassán jelent meg.

4 *Institutiones Iuris Criminalis Hungarici*. Budae, 1819, eredetiből fordította Király Tibor, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 47.

5 Legjelentősebb bölcséleti műve a kétkötetes 'Az észjog tanai' c. munka (*Institutiones juris naturalis conscriptae per Michaellem Szibenliszt, Tomus I–II, Editio altera, Pestini 1831.*)

6 Lásd *Szilágyi Péter*: A jogbölcsélet oktatása a jogi karon. www.ajk.elte.hu/tudomanyosprofil/kiadvanyok/bibliothecaiuridica/jogaszkepzes/07_SzilagyiPeter-Jogbolcselet.pdf

55. old. (2011. április 9.)

7 A tételes jog alapelvei és vezéreszméi, Grill, Budapest, 1908.

8 Pl. *Irk Albert*: A büntetőjogi fogalmak módszertani kritikája, Dunántúli nyomda és könyvkiadó r.-t. Pécs, 1926.; *Losonczy István*: A funkcionális fogalomalkotás lehetősége a jogtudományban, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1941.

9 *Hacker Ervin*: Bevezetés a büntetőjog bölcséletébe, Dunántúli nyomda és könyvkiadó r.-t. Pécs, 1924.

10 Lásd pl. *Pikler Gyula*: A büntetőjog bölcsellete, Grill, Budapest, 1910.; *Finkey Ferenc*: Vitéz Moór Gyula elmélete a büntetőjog magánjogi jellegéről, Jogászegyleti értekezések és egyéb tanulmányok, 1941/3–4, 365–386.

11 *Vámbéry Rusztem*: Büntetőjog, Grill, Budapest, 1913, I. füzet, XI.

a büntetőjog tudományát elefántcsonttoronyba, művelői megőrizték szoros és szerves kapcsolatukat a mindennapok gyakorlatával. *Angyal Pál* pl. „A jogbölcsészet alaptételei” című munkájában így írt erről: „Bármelyik módszerrel élünk is, minden esetben különös figyelmet kell fordítanunk arra, hogy bizonyos prekoncepcionált fogalmak ne hamisítsák meg tiszta látásunkat, mert különben hamis következtetésekhez jutunk. A régi észjogi iskola elméleti alapokon szép vonalú rendszereket épített ki, de egy-egy új rendszer távol esett a való élettől, azzal éppen nem kongruált (állítható pl., hogy a tisztviselői kinevezéseknél az érdemesség érvényesül, hogy egy jogállamban a jogegyenlőség az alapelv, hogy a szuverenitás jellemvonása a korlátlanúság stb., – a valóság-nak megfelelő igazi kép azonban az, hogy a kinevezéseknél a protekció dönt, hogy a jogok kiosztásánál és gyakorlásánál az ügyesség s nemritkán a szellemi vagy fizikai erő szemmellátható egyenlőtlenségeket teremt, hogy egyes vezető államoktól eltekintve, a többiben a főhatalom kisebb-nagyobb mértékben korlátozott stb.). Igaz, hogy az ilyen megfestett kép zavarosabb, mint az, amely a sémák szerint készül, de a valóság csak így közelíthető meg. A normálisnak vélt típustól való eltérés nem oly áttekinthető, nem oly rendszeres, mint az ideális normalitás, de az eltéréseket a való élet teremti (...)”¹²

Angyal későbbi professzortársa *Losonczy István* nem csupán elviekben értett mélységesen egyet ezzel a szemlélettel. Egy helyütt ezt írta: „mi azt a kérdést tesszük fel, mi az irányadó a tudományban: a tudós elmélete, amelyet

nem igazol a gyakorlat, a valóság, vagy pedig a gyakorlat, a valóság, amely az elmélettel szemben alakul? A kérdésre (...) helyesen csak akként lehet válaszolni, hogy a valóság az alapja az elméletnek, nem pedig megfordítva, s ezért hibás az elmélet, amelyet a valóság, a tapasztalat nem igazol (...)”¹³ Elmélet és gyakorlat szerves egysége, a praktikus döntések megfelelő elméleti megalapozása, ugyanakkor a bölcsélet erejének és metodikájának valós gyakorlati igények szolgálataiba állítása a későbbi évszázadok fejlődését is végigkísérte. A ’gyakorlati igények’ abszolutizálása, félreértelmezése és akár tudatos félremagyarázása azonban időszakonként torzulásokhoz is vezethet, s ez napjainkban mindinkább fenyegető veszéllyé válik.

Nagy Ferenc okkal aggódik amiatt, hogy „a praktikus, nemritkán aktuálpolitikai célokat követő gyakorlati kriminálpolitika uralja a jelenlegi helyzetet. Ezt jól szemlélteti, hogy a kriminálpolitika irányulhat a jogállami büntetőjogon kívüli célra is, mint pl. (...) a pártpolitikai szférára, vagy pl. a választási szavazatszerzés optimalizálására.”¹⁴ Ezért tartja fontosnak, hogy „a bűnügyi tudományok művelői – jobban, mint valaha – a saját jogállami alapjainak, a szabadságjogok garanciáinak fokozott biztosításán fáradozzanak, akár a nem jogállami és szakjogon kívüli kriminálpolitikai célkövetés akadályozásával, hátráltatásával, de legalább erőteljes kritikájával.”¹⁵

2. Az elméleti alapok a rendszeralkotásra is kihatnak. Nem véletlenül

¹² *Angyal Pál*: A jogbölcsészet alaptételei, Dunántúli könyvkiadó és nyomda Rt., Pécs, 1922, 31–32.

¹³ Adalékok a tartós és állapot-bűncselekmény kérdéshöz, *Studia Juridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1960, 12–13.

¹⁴ *Nagy* 2013, 125.

¹⁵ Uo.

foglalkozik a monográfia részletesen a „büntetőjogi dogmatika” kérdéskörével is (VIII. fejezet). A „dogmatika”, s így a büntetőjogi dogmatika mi-benlétét, tartalmát, lényegét gyakran magától értetődőnek tekintjük. Pedig a fogalmat alaposabban vizsgálva ki-derül, hogy azt néha egymástól eltérő jelentésekkel ruházzuk fel, magunk számára sem feltétlenül azonos módon definiáljuk, nem ugyanúgy határozzuk meg összetevőit, rendeltetését, a jogalkotáshoz vagy a jogalkalmazáshoz való viszonyát. Olykor aktuális feladatait tekintve is éles viták tanúi lehetünk. A szerző érzékletesen idézi fel azt a po-lémiát, melyben *Wiener A. Imre* másfél évtizede „a leghatározottabban vissza-utasította” *Szabó András*nak a büntető-jogi dogmatika lényegéről alkotott fel-fogását.¹⁶ Szerinte „alapvetően téves”, hogy *Szabó* szerint a dogmatika kilép-het a hatályos rendszertani összefüggé-sek vizsgálata köréből, ezáltal nemcsak axiológiai, hanem legitimáló funkciója is lehet.¹⁷ *Wiener* bírálata talán túl szí-gorú. A megalapozottabb értékeléshez egyrészt egységes és vitathatatlan fogal-mi ismérvekben kellene megállapod-nunk – ami alig lehetséges, figyelem-mel arra, hogy *Nagy Ferenc* szerint is legalább négyféle, részben átfedő, rész-ben specifikus tartalommal ruházzák fel a dogmatika fogalmát – másrészt meg kellene indokolni a büntetőjog tárgyának és vizsgálati módszerének merev szembeállíthatóságát (ami felte-hetően szintén kudarcra van ítélve).

16 *Szabó András* ezzel kapcsolatos nézeteit pl. Büntetőjogi dogmatika – Alkotmányjogi dog-matika c. tanulmányában fejtette ki. (Jogtudo-mányi Közlöny 1997/7–8, 293–301.)

17 *Wiener A. Imre*: A büntetőjog dogmatikájá-ról és értelmezéséről, in: Békés Imre ünnepi kötet, ELTE ÁJK, Budapest, 2000, 47.

Ezért magam is osztom a szerző állás-pontját: a dogmatika elsősorban tuda-mányos rendszertan – amint azt *Wlassics Gyula*t még a 19. század végéről idézve írja: „rendszerszemlélet, a ’rendszer’ irán-ti igény (...) nélkül tudomány, különö-sen jogtudomány nincs”¹⁸ –, ám ettől elválaszthatatlanul, módszertan is. A büntetőjog fogalomrendszerének elemző vizsgálata sajátos és sokoldalú módsze-rek alkalmazását igényli, s ennek során szükségképpen alakulhat, fejlődhet maga a rendszer is. Ez megint csak metodikai bővülést implikál. A dogmatika eszerint tudományos rendszer és módszer moz-gásban lévő egysége, a tételes jogi előír-a-sok strukturált szintézise, s egyben adott esetben meghaladása, továbbfejlesztése is. Egyszerre rendszerelemzés, rendszerte-remtés és rendszerbírálat is.

3. Az előzőekben pécsi tanszéki elő-dőm, *Losonczy István* professzor már szóba került. Tudom, hogy az eszmetör-téneti munkákból mindenkinek saját kedvencei bővebb méltatása szokott hiá-nyozni, s azzal is tisztában vagyok, hogy az ilyen gyakran szubjektív igények tel-jesítése aránytalanságokhoz is vezethet. Talán mégis elnézhető, hogy szerintem *Losonczy* professzor munkássága egy, a büntetőjog tudományának rendszerét átfogóan és alaposan bemutató elemzés-ben esetleg többet érdemelhet néhány rövid utalásnál. Róla a monográfiában annyi szerepel, hogy egyike azoknak, akik – *Schultheisz* és *Kádár* mellett – kísérletet tettek a büntetőjog marxista megalapozásának kifejtésére,¹⁹ és em-lítést érdemlőek 1957 után megjelent

18 *Wlassics Gyula*: A büntető jog tudománya, in: Magyar Igazságügy, 1891, XXXV, 92.

19 *Losonczy István*: A magyar anyagi büntető-jog, Pécs, 1951.; *Schultheisz Emil*: Büntetőjog, Szeged, 1951.; *Kádár Miklós*: Magyar anyagi büntetőjog, Budapest, 1950.

monográfiái.²⁰ Igaz, tartozom az igazságnak azzal, hogy hozzáteszem: méltó helyet kapott a könyv függelékében olvasható életrajz-gyűjteményben is.

Losonczy – éppen univerzális szemlélete, s a jogbölcseleti látásmódját az új kriminális jelenségek elemzésével összekapcsolni képes módszertana okán – nézetem szerint a múlt század közepső évtizedeinek egyik meghatározó büntetőjogásza volt. Az őt már életében ért inkább politikai, mint szakmai bírálatok alapján érthető, hogy nem az 50-es 60-as évek szemlélete által elvárt színvonalon és metodikával közeledett a büntetőjog általa talán el sem ismert marxista alapjaihoz. Ő például sohasem jutott el az analógia igenléséig, a társadalomra veszélyesség önmagában is bűncselekmény konstruálására képes hatásának elismeréséig. Gazdag életművében azonban nem is ez a legfontosabb. A mulasztás okozatosságának kérdéseiről írt értekezései pl. máig hatóak, s úttörőnek tekinthetők az orvostudományi kutatás és a büntetőjog összefüggését érintő gondolatai is.²¹ Az ortodox dogmatikától elszakadni képes gondolkodásmódja igazolásául hadd említsek egy konkrét példát a büntetőjog klasszikus területéről is: a *társtettség* vizsgálata kapcsán kortársai közül szinte egyedül vetette fel a ’gondatlan társtettség’ elvi lehetőségét, ami ma ismét foglalkoztatja a büntetőjogászokat. Nézete szerint előadódhatnak olyan esetek, hogy a társtettesek

közösen cselekszenek, s noha e cselekvés természetesen csak szándékos lehet, a magatartások eredményeképpen nem kizárólag szándékos bűncselekmény valósulhat meg. „A gondatlan bűncselekmény társtettségben történő elkövetésének ugyanaz a szerkezete, azzal a – kérdésünk szempontjából lényegtelen – különbséggel, hogy a megengedett, büntetőjogilag önmagában véve irreleváns, szándékos, tudatos cselekményt, nem egy tettes határozza el és valósítja meg, hanem – teljes akarategységben és tudatos együttműködéssel – több tettes, akiket (...) társtetteseknek kell tekinteni. Ha a társtettesek cselekménye büntetőjogilag releváns eredményre vezet: társtettségben elkövetett gondatlan bűntett miatt kell őket felelősségre vonni.”²² *Losonczy* kortársai ezt az álláspontot határozottan bírálták, ma már az elmélet művelői közül is többen elfogadják, s legalábbis *de lege ferenda* megfontolásra érdemesnek tartják. Ugyanakkor az elv elismerése a gyakorlatban – préterintencionális bűncselekmények esetében bizonyosan – szinte töretlenné vált. S ha már legalább limitált módon elismerjük a gondatlan társtettség lehetőségét, máris a vegyes bűnösségi alakzatú bűncselekményekhez kapcsolható részesség problémakörénél járunk, s bizony itt is, *Losonczy István* gondolatmenete nyomán, fél évszázados hagyománytisztellel szakítva, eljuthatunk a gondatlan eredményhez fűződhető *bűnsegély* elfogadhatóságig.

²⁰ *Losonczy István*: A tettség, KJK, Budapest, 1961. (a továbbiakban: *Losonczy* 1961); Uő: A tettség és a részesség a büntetőjog rendszerében, KJK, Budapest, 1966.

²¹ Csak azért nem végezte el már meglelt korában az orvosi egyetemet is, mert 1947-ben döntést hoztak arról, hogy egyetemi professzorok nem lehetnek egyben egyetemi hallgatók is.

²² *Losonczy* 1961, 145. Az 1961. évi V. tv. 13. §-ának (2) bekezdése még úgy rendelkezett, hogy „társtettesek azok, akik a büntettet egymás tevékenységéről tudva közösen követik el”, itt tehát még nem szerepelt a törvényben a „szándékos” elkövetés, bár ezt az indokolás „nyilvánvalónak” minősítette.

4. Végül hadd szóljak arról, hogy a büntetőjog tudományának aktuális helye, szerepe kapcsán teljes mértékben osztom *Nagy Ferenc* azon álláspontját, amelyet egy ma mind határozottabban testet öltő veszély kapcsán fejtett ki. A veszély mibenlétének és tartalmának megértéséhez ismét egy rövid visszapillantásra van szükség.

A büntetőjog magyar fejlődésének kezdeti szakaszában a tudomány megelőzte, lehet azt mondani, hogy előkészítette a kodifikációt. *Bodó, Huszthy, Vuchetich*, de még *Pauler* vagy *Fayer* is akkor alkottak jelentős műveket (jellemző, hogy többen közülük büntetőjogi és jogbölcséleti munkákat is), amikor nem volt még sem önálló anyagi, sem eljárási törvénykönyvünk. Csak a 19. század végétől mondhatjuk el, hogy törvényhozás és tudomány, kölcsönösen hatott egymásra, a tételes jog alkalmazása során felmerült kérdések termékenyítően hatottak a tudományra, s a tudomány impulzusokat adott újabb, haladóbb, korszerűbb jogi háttér megteremtéséhez, folyamatos továbbfejlesztéséhez. A legcsekélyebb mértékben nem vonható kétségbe az sem, hogy a II. világháborút követő fél évszázad során is születtek jelentős tudományos eredmények a büntetőjog hazai művelésének területén. Csak egy viszonylag rövid időszak – talán az 1948 és 1955 között megjelent írásokról mondható el, hogy azokban az ideológiai fejtegetések felülírták és determinálták a hagyományos tudományelméleti szempontokat. Pontosabban, alapvetően teljesen átpolitizált osztályharcos szempontok vették át a hagyományos tudományelmélet szerepét. Később már mindannyian tudtuk, hogy az érdemi mondanivalótól mindinkább elváló ideológiai körítés – a

„vörös farok” gyakori odabiggyesztése ritkább és rosszabb esetben látványos csóválása – csak az egyébként gyakran kiváló monográfiák megjelenésének sajátos ára, feltétele volt. A mi korosztályunk tehát már megtanulta kibontani a valódi tudományt a felesleges, de a hatalom által elvárt szezonális csomagolóanyagból.

S így jutottunk el a jogállami büntetőjog évtizedeihez. Tegyük hozzá, nem csekély várakozással és reménykedéssel. Belátom, több mint merészség kellő történeti távlat hiányában véleményt mondani arról, teljesültek-e a büntetőjog tudománya területén ezek a felfokozott elvárásaink. Mégis, indokoltnak tartom (mert a veszélyre talán kellő történeti távlat hiányában is figyelmeztetni lehet), hogy csatlakozzak *Nagy Ferenc*nek a dogmatika eróziójáról, a szimbolikus büntetőjog erősödéséről kifejtett gondolataihoz. Magam is úgy látom, hogy napjaink büntetőjogának fejlődését egyre gyakrabban értékes és fontos dogmatikai tételek semmibe vétele, tudatos félre tétele, vagy tudatlanságból adódó mellőzése jellemzi. A szerző szerint „a szimbolikus büntetőjog (...) azzal jellemezhető, hogy a büntetőjog kiterjesztése valósul meg az új életterületekre az úgynevezett aktuális, nagy problémák értelmében (például a nemzetközileg működő szervezett bűnözés, a terrorizmus stb.).” Ez egyben „a büntetőjog által elérhető magatartásirányító/szabályozó hatás és eredmény túlértékelése. A két faktor együtthatása jelentős deficithez vezet a tényleges jogtárgy-védelem gyakorlása tekintetében, anélkül, hogy a jogalkotó/törvényhozó ezt a végrehajtásai deficitet tudomásul venné. Politikailag a törvényhozó azonban a jogtárgy-védelem tulajdonképpeni feladatának elmulasztása el-

lenére döntési és cselekvési képességét demonstrálja és kommunikálja.”²³

S valóban: konzervatív és liberális büntetőpolitikai kísérletek hullámvázai közben a szemünk láttára váltja fel a büntetőjog következetes ultima-ráció jellegét pillanatnyi lobbizérdekek sajátos „precedens-jogalkotása”, a jó esetben is legfeljebb részinformációkkal rendelkező, érzelmileg könnyen befolyásolható *vox populi* igényeinek kielégítése. Eközben sorra hamvadnak el a politika egyre kevésbé megalapozható pragmatikus igényeinek oltárán olyan, korábban nem véletlenül ki-kezdhetetlennek vélt elvek, mint pl. a személyes büntetőjogi felelősség alapjai, az utócselkmények büntetlenségének doktrínája, a relatív meghatározott szankciók elve, a kíváncsú bírói önállóság törvényhozói tisztelete. A tudomány féltő és hozzáértő simogatását a hatalom „csapásai” váltják fel. Nem is egy, olykor három. Az első csapás az elzárás büntetőjogba emelése, a harmadik, gyakran kötelezően kiszabandó, s a szabadulás reményét is tagadó életfogytig tartó szabadságvesztés. Olyan jogi fércművek olvashatók a Magyar Közlöny lapjain, amelyek az alaki halmazat vagy a természetes egység fogalma ismeretének teljes hiányáról árulkodnak,²⁴ s amelyek képtelenek még a magyar nyelv és helyesírás alapvető szabályait is tiszteltben tartani.²⁵

23 Nagy 2013, 129.

24 A Btk. 204. §-ában évekig „pornográf felvétel vagy felvételek” volt az elkövetési tárgy

25 Pl. a jogszabály hivatalos szövegének indokolásában a „sújtani” igét „ly”-nal írják (2011. évi LXXXIX. tv. 23. §), a „vagy” kötőszót „és”-sel cserélik fel (ezáltal a szándékolt diszjunkció helyett értelmezhetetlen és alkalmazhatatlan konjunkciót teremtve) stb.

Dr. Tóth Mihály

Kezdetben, mint láttuk, a tudomány megelőzte a jogalkotást, később rövid ideig kart karba öltve jártak, az utóbbi negyed században viszont a jogalkotás – hogy stílszerűen szóljak, előbb inkább hanyag gondatlanságból, ma már nem ritkán egyenes szándékkal – mellőzi aktusai tudományos megalapozottságát és meghajol talmi populista igények előtt. Pedig – ahogyan Nagy Ferenc professzor monográfiája végén fogalmaz – egy olyan világból, ahol a ’jó’ és a ’rossz’ fogalma mereven kettévál, ahol felfüggesztik a megértésre törekvést és szétदारabolják a humanitást, semmi jó nem származik. Aki ennél valamelyest optimistább végkövetkeztetést keres (vagy legalábbis ilyenről nem mond le), az – ha eddig nem tette – mindenképp feltétlenül olvassa el a könyvet. Megéri.

Dr. Tóth Mihály
egyetemi tanár (Pécs)

Révész Béla (szerk.)

„Most megint Európában vagyunk...”

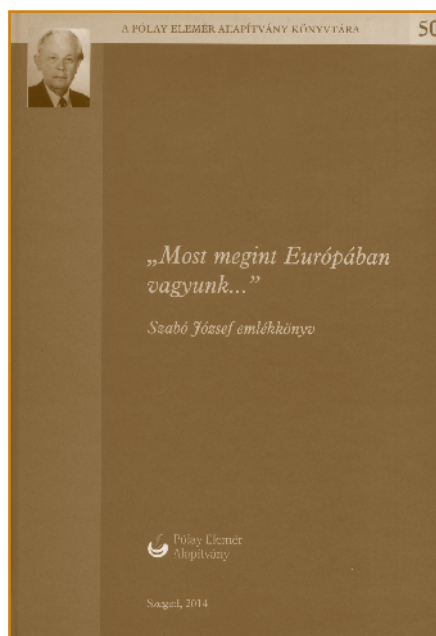
Szabó József emlékkönyv

„A magyar jogelméleti tudomány
hasznos munkása lesz...”

[Buza László Szabó Józsefről, 1940]

Mindig fontos esemény a Kar életében, amikor méltó emléket kíván állítani korábbi neves professzorainak. Ilyenkor nem egyszerűen életútjukat idézzük fel, oktatói, kutatói sikereiket vesszük számba, de a múlt és a jelen egymásra találásának is tanúi lehetünk. Nagy elődeink munkássága ugyanis mindig iránymutató az őket követő generációk számára is. Ilyen ünnepi pillanatra kerülhetett sor 2014. november 6-án a Kari Tanácssteremben, amikor a *Szabó József* jogászprofesszor életét és munkásságát méltató és dokumentáló emlékkötet bemutatására került sor: Révész Béla (szerk.): *„Most megint Európában vagyunk...” Szabó József emlékkönyv*, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2014.

Szabó József professzor (1909–1992) *Moór Gyula*, *Horváth Barna* és *Bibó István* mellett a nemzetközileg is ismert és elismert ún. „szegedi jogbölcseleti iskola” tagjaként írta be a nevét a jog- és államtudományi kutatások történetébe. A vásárhelyi születésű Szabó Józsefnek már a múlt század 30-as éveiben ígéretes jogtudósi karriert jeleztek publikációi. A világháborút követően rövid ideig szakértőként vett részt az új Magyarország jogi környezetének kialakításában. A Szegeden újjáéledő jogászképzés – egy időben dékánként is – aktív szereplőjét azonban 1950-től, alig negyvenévesen elbocsátották, majd börtönbe is került. 1956 őszén rehabilitálták, ám 1960-ban

kényszernyugdíjazták, s majd közel harminc évig háttérbe szorítva, szakmai némaságra ítélve élt. A rendszerváltozás jogi és politikai átalakulására cikkekkel reagált. Összeállította ugyan az életrajzi és jogpublicisztikai írásait tartalmazó kötetét, de az – „Ki a káoszból, vissza Európába” címmel – csak halála után jelent meg.

Kanyargós életútja során mindig hűséges maradt a szegedi jogi karhoz, amely – főleg sorsának drámai mélypontjain – nem mindig méltányolta érdemei szerint a professzor mélységes humánumát, kimagasló szakmai kvalitását. Barátjához, Bibó Istvánéhoz hasonlóak életének nagy fordulópontjai: egy időben távolították el őket a szegedi jogi karról, mindketten megjárták a dik-

tatúra börtöneit és mindkettőjükre több évtizedes szilenciumot kényszerített a hatalom, azok után, hogy a harmincas-egyvenes években sűrű sorban megjelent tanulmányaikkal, könyveikkel jogosan váltották ki nem csak a hazai, de a nyugati tudományos élet figyelmét. Befejezetlenül maradt életművük pedig intés lehet a mindenkori politika számára, hogy a tudományos élet szabadságának garantálása lehet az egyedüli biztosítéka a kimagasló kutatási teljesítmények megszületésének.

Szabó József a szegedi jogász hagyomány egyik jellegzetes képviselője volt – emlékeztetett a könyvbemutatón *Paczolay Péter*, az SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, kiemelve annak fontosságát, hogy a professzor tragikus élete és hagyatéka emlékeztetőül szolgáljon a jövő számára. Paczolay Péter részletesen kitért Szabó József fontosabb kutatási témaköreire, majd a Szabó József munkásságát elemző írások fontosságára hívta fel a figyelmet. Ezek közé tartoznak azok is, amelyek úgy tekintenek a jogtudásra, mint a jog autonómiájának következetes védelmezőjére és végül is ez a gondolati alapvetés tette a 'szegedi iskola' egyik meghatározó egyéniségévé.

A köszöntőn felszólalt *Stipta István*, a Miskolci Egyetem és a szegedi jogi kar Magyar Jogtörténeti Tanszékének egyetemi tanára is, aki saját bevallása szerint hallgatóként ugyan személyesen nem találkozhatott Szabó Józseffel, a szakirodalom révén azonban közvetlen kapcsolatba kerülhetett a munkásságával. – „Az egzisztenciális perifériára szorított tudós mégis meghatározó munkát végzett – tette hozzá –, az általa képviselt ideálok pedig mind a mai napig aktuálisak és tanulságosak.” – Szabó József írásai nemcsak aktuálisak, de európaiak

is – folytatta az utóbbi gondolatot *Révész Béla*, a szegedi Politológiai Tanszék egyetemi docense. A néhai professzor ugyanis a negyvenes évek végéig sűrűn volt ösztöndíjas vendége neves nyugati egyetemeknek, ahol kora számtalan szellemi nagyságának munkásságát ismerte meg, majd továbbította ezeket az értékeket a hazai társadalomtudományi gondolkodás hasznára.

A könyvbemutatón *Balogh Elemér*, a szegedi jogi kar Európai Jogtörténeti Tanszékének egyetemi tanára és a Pólay Elemér Alapítvány kiadványainak szerkesztője elmondta, neki volt olyan szerencséje, hogy személyesen is ismerhette Szabó Józsefet. – „Lelkes, impulzív ember volt, aki számtalan hasznos tanácsot adott” – emlékezett vissza Balogh Elemér, bár beismerte, hogy a professzor kimagasló szakmai jelentősége csak később vált világossá számára. Szabó Józseffel való találkozásai azokhoz az alkalmakhoz kapcsolódtak, amikor Szabó professzor – szinte inkognitóban – a kar földszinti szobájában föl-fölkereste *Both Ödön* és *Pólay Elemér* professzorokat, akik számára angol nyelvből/nyelvre végzett alkalmi fordításokat. Mivel a Szabó-kötet a Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára című tudományos kiadványsorozatnak éppen az 50. köteteként jelent meg, Balogh Elemér felhasználta az alkalmat arra is, hogy a könyvsorozat néhány korábbi, kiemelkedő kötetére felhívja a figyelmet, hangsúlyozva, milyen fontos a sorozat számára, hogy a neves szegedi jogászprofesszorok munkáit igényes módon kiadják, így népszerűsítve értékes tanításaikat, megőrizve tudományos hagyatékukat.

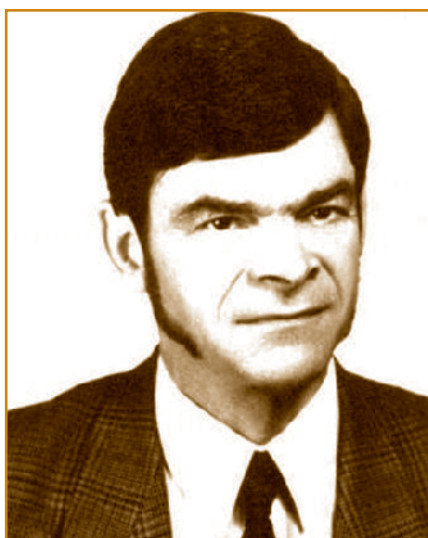
Dr. Révész Béla
egyetemi docens

„(...) az előadásoknak nem kizárólag a tananyag ismertetéséről kell szólniuk, hanem meg kell világítaniuk azt az ismeretanyagot is, ami mind e mögött van.”

Beszélgetés a 70 éves Bodnár Lászlóval

– *Kedves Professzor Úr! Hogyan került kapcsolatba a jogtudománnyal?*

– Fiatalon mindenképpen nehéz dönteni a jövőről, illetve arról, hogy mivel szeretne az ember foglalkozni a későbbiekben. Az általános iskolában azonban nagyon szerettem a történelmet, sokat olvastam, különösen *Jókai* műveit, illetve apai nagyapám irattáros volt a törvényszéken, ahova engem is elvitt látogatóba, szóval egészen fiatalon eldöntöttem, hogy jogász szeretnék lenni. Aztán a középiskolai jelentkezéskor a család véleményét is kikérve úgy döntöttem, hogy mégis inkább egy szakmát adó ipari technikumba jelentkezem, hogy ha netán nem sikerülne a felvételem az egyetem jogi karára, akkor is legyen valami a kezemben. Miskolcon nőttem fel, ami az ipar, illetve az ipari képzés fellelője volt akkoriban, így esett a választásom a kohóipari technikumra, hiszen a reáltárgyakból, különösen a kémiából jó voltam. Végül a középiskola elvégzését követően mégis a jogi egyetemre jelentkeztem, ahova minden gond nélkül felvettek. Az egyetemet végül *summa cum laude* eredménnyel zártam, a kötelező gyakorlatot már az egyetemen teljesítettem, illetve egy kisebb, külügyminisztériumban eltöltött szakmai gyakorlatot is abszolváltam.

Dr. Bodnár László professor emeritus

– *Hogyan kezdődött Professzor Úr pályafutása a tanszéken?*

– *Nagy Karsival* (a Nemzetközi Jogi Tanszék akkori vezetője), aki tanárkísérő volt, az NDK-ban eltöltött nyári diákmunka során beszélgettünk először arról, hogy keres valakit *Buza* professzor úr nyugdíjba menetele után. Karscsi azt kérte tőlem, mint évfolyamtitkártól, hogy ajánljak neki egy olyan hallgatót, aki megfelel az általa támasztott feltételeknek, de én ilyen hallgatót végül nem találtam. Amikor a válasszal bekopogtatam a professzor úrhoz azt kérdezte: „Jól

átgondolta? Biztos nem talált senkit?” Aztán kiderült, hogy ő végig rám gondolt, így el is dőlt minden.

– *Milyen volt fiatal oktatóként a tanszéken dolgozni?*

– Nagy Karcsi partnerként kezelt az első pillanattól kezdve, de elvárta a tiszteletes munkát, a szakmai tudás folyamatos fejlesztését és a rendszeres publikálást is. Az akkori viszonyokat jól tükrözi, hogy amikor a Kar szabályzatának megfelelően ki kellett jelölni minden rangú oktatói beosztás képviselőjét a Kari Tanácsba, én lettem a tanársegédek képviselője, hiszen közel 2 évig nem is volt más tanársegédi beosztású oktató a Karon. A tanszéki munka is Nagy Karcsi, mint professzor és köztem, mint tanársegéd oszlott meg, nem is volt kérdés, ki lesz a szigorlati bizottság másik tagja.

Akkoriban a hallgatók létszáma nem emelkedett még 100 fölé, így sokkal közvetlenebb kapcsolat alakulhatott ki az egyetemi oktatás keretei között. Előfordult, hogy egy-egy szemináriumot a Tisza-parton vagy a Móra Ferenc Múzeum kertjében tartottunk meg, ami nem jelentette azt, hogy ne lettek volna szigorú követelmények, vagy magas szintű oktatási tevékenység. *Ars poeticá*-m már akkor is az volt, hogy az előadásnak nem kizárólag a tananyag ismertetéséről kell szólnia, hanem meg kell világítania azt az ismeretanyagot is, ami mind e mögött van. Ezt a fajta oldottabb, de színvonalas légkört erősítette az oktatók közötti szinte baráti kapcsolat is, amit a fiatal, pályakezdő oktatók is élvezhettek. Az oktatói munka mellett jelentős tudományéleti tevékenységet is folytattunk abban az időben, kiemelkedő volt a karon belüli és a karok közötti, szakmán belüli együttműködés és támogatás.

A nemzetközi jogászok szűk köre, így a pécsi és budapesti pályatársak, különö-

sen az első jelentősebb publikációt követően ismerték el tudományos tevékenységemet. Az 1974-ben a Jogtudományi Közönyben megjelent tanulmányom egy olyan témát, az ekodídium kérdését vizsgálta meg, melyet korábban még nem elemeztek, így a szakma nagy érdeklődéssel fogadta írásomat. A szakma támogatását élveztem a kandidátusi fokozat megszerzésekor és a monográfiám megjelenésekor is, miután kutatásom egy olyan témát dolgozott fel, amellyel monográfia igényével korábban még nem foglalkoztak a hazai jogtudományban, így a hazai és külföldi kollégák is előszeretettel hivatkoztak megállapításaimra. A nemzetközi jogászok rendszeres találkozóit, tapasztalatok cseréje oktatói és tudományos tekintetben szerencsére mind a mai napig megmaradtak.

Mindemellett külföldi tapasztalatokat is szereztem a Svájcban és Németországban ösztöndíjasként eltöltött időben. Svájcban 1979–80-ban 10 hónapot töltöttem, először Bernben, majd 2 hónapot Genfben, az ENSZ Könyvtárában kutattam. A Nemzetközi Jogi Bizottság későbbi tagjának előadásait hallgathattam, és a csak engedéllyel látogatható, európai szemmel is egyedülálló könyvtár anyagait tanulmányozhattam. Németországban először 1987-ben, majd 1989-ben töltöttem el rövid időt DAAD-ösztöndíjasként, majd már a Max Planck Intézet ösztöndíjasaként 1990–91-ben 7 hónapig folytattam kutatásokat Németországban. Kivételes lehetőségek és tapasztalatok voltak ezek akkoriban.

– *Az oktatói és tudományos tevékenység mellett milyen közéleti tevékenységet vállalt Professzor Úr?*

– Egészen pontosan 47 év, 4 hónap és 27 napig álltam közalkalmazottként az egyetem szolgálatában. Már oktatói pályám kezdetétől fogva vállaltam közéleti tevékenységet, így kari KISZ

titkárként, majd diákképviselőként is tevékenykedtem a Kari Tanácsban. A 80-as években már komolyabb egyetemi posztokon, így 1984/85-ben oktatási dékánhelyettesként, aztán 1985–90 között oktatási rektorhelyettesként dolgoztam. 12 évig irányítottam tanszékvezetőként a Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszéket. Úgy érzem, sikerült egy jó hangulatú tanszéki együttműködést megteremteni. Egyetemi munkám mellett gyakorló jogászként 1991-ben saját ügyvédi irodát alapítottam feleségemmel, illetve választottbíróként is tevékenykedem. Munkásságomat 1985-ben Miniszteri Dicsérettel, 2004-ben Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével, 2014-ben a Szegedi Jogi Kar Életmű Elismerésével és Klebelsberg Kunó-díjjal ismerték el.

– *Mit jelentett a család jelenléte és támogatása ebben a gazdag és tartalmas szakmai pályafutásban?*

– Elmondhatatlanul sokat jelentett a családom támogatása mind az oktatói, mint a kutatói pályám során. Az a támogatás, amit már a szerény körülmények között élő szüleimtől, majd a feleségemtől kaptam, meghálálhatatlan. Szegedre kerülésem után csak keveset tudtam hazajárni Miskolcra, nehézkes volt akkoriban a közlekedés, de a szü-

leim azzal is igyekeztek segíteni, hogy élelmiszersomagokat küldtek rendszeresen és nagyon büszkék voltak arra, hogy jól tanulok, és jó ösztöndíjat kapok. Feleségemmel is az egyetem közvetítésén keresztül ismerkedtem meg, amikor tanárkísérőként a nyári NDK-s építőtáborban találkoztunk, aztán miután összeházasodtunk és megszülettek a gyerekek, egyre több feladat hárult a feleségemre. Amellett, hogy támogatott szakmai pályámon, ő maga is sokat dolgozott jogtanácsosként, illetve külkereskedelmi szakjogászként, majd ügyvédként az ügyvédi irodánkban, miközben gyereket nevelt, háztartást vezetett.

– *Milyen tervei vannak most Professzor Úrnak?*

– Szeretném folytatni a tudományos munkát, és ha szükség van rám, az oktatói munkát is. Emellett minél több időt tervezek a családdal tölteni. De nagy kihívás és célkitűzés, hogy végre továbbfejlesszem internet-használati tudásomat és kiszélesítsem a számítógép kezelésével kapcsolatos ismereteimet is.

– *Ezúton is gratulálunk Professzor Úrnak a szép évforduló alkalmából és kívánunk jó egészséget, további sikereket szakmai pályafutásában!*

*Dr. Schiffner Imola
egyetemi adjunktus*

Az ünnepelt jobbján: Dr. Blutman László és Hajdú József (dékán) professzorok

A tudós főügyész

Beszélgetés a 80 éves Merényi Kálmánnal

– *Ismereteink szerint sajátos körülmények befolyásolták az egyetemre történő felvételét. Mesélne ezekről a körülményekről?*

– 1934. január 8-án születtem Szegeden. Édesapám dr. Merényi Miklós, édesanyám Matuss Stefánia. Szorgalmas, jó

Merényi Kálmán otthonában

tanuló diák voltam. Az érettségi vizsgát 1952-ben tettem le, kitűnő eredménnyel. Édesapám ekkor 10 éves fegyházbüntetését töltötte. III. r. vádlott volt ugyanis a Halápi-féle, a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés miatt indult perben. Már ekkor szerettem volna felvételizni az egyetemre, azonban pont emiatt még a jelentkezésem sem fogadták el, jóllehet ekkor már válogatott sportoló voltam.

Mindeközben a Szegedi Tudományegyetemen 1954-től kezdtem el dolgozni. Először hivatásos gépkocsivezető, majd hét évig üvegtechnikus voltam.

Miután édesapám 1956-ban szabadult, azt mondta, hogy végezzek el egy egyetemet. Ebben az elhatározásomban erősített az a körülmény is, hogy az 1960-as római olimpiára nem vittek ki, ennek pontos okát egyébként a mai napig nem tudom. Így jelentkeztem a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karára, ahol ekkor húsz volt az elérhető maximális felvételi pontszám, és ezt én maradéktalanul teljesítettem. A jogi tanulmányaimat tehát 1961-ben kezdtem meg Szegeden az esti tagozaton, 1964-ben pedig *summa cum laude* minősítéssel szereztem diplomát.

– *Mindig is jogász szeretett volna lenni, vagy voltak más elképzelései is a pályaválasztását illetően?*

– Egy beismerő vallomással tartozom. Amióta az eszemet tudom, katonatiszt szerettem volna lenni. Így 1944-ben a Kőszegen lévő Hunyadi Mátyásról elnevezett katonai iskolába felvételt adtam be, ezt azonban akkor elutasították. Másodjára már felvettek, 1944 szeptemberében kellett volna bevonulnom Kőszegre, ezt azonban édesanyám nem engedte meg nekem.

– *Az egyetem elvégzését követően még ugyanabban az évben egyetemi tanársegédi kinevezést kapott a Kar büntetőjogi tanszékén. Evidencia volt az oktatói pálya választása, vagy volt más lehetőség, ötlet?*

– Joghallgató koromban a büntető anyagi jog általános részi vizsgám után Tokaji Géza figyelt fel rám, ahogy ő mondta: „van érzékem a büntetőjoghoz”. Ettől kezdve ott „sündörögtem, forogtam” a tanszék mellett. A tanszéken egyébként ebben az időben volt egy

tanársegédi álláshely, amely *Boros László*-nak volt fenntartva. Boros azonban ezt visszamondta a sportkarrierje miatt, de a sors iróniája, hogy őt végül nem vitték ki az olimpiára.

Ilyen előzményeket követően, valóban, 1964. szeptember 1-jével tanársegéd lettem, az általam 'felejtethetlen professzornak' tartott *Fonyó Antal* tanársegédi állást ajánlott fel a büntetőjogi tanszéken. Ezt követően 1969. július 1-jén kaptam adjunktusi kinevezést. Sokat köszönhetek Fonyó tanár úrnak, többek között a szakma iránti elhivatottságomat is. Fonyó Antal kezdő tanársegéd koromban minden, a tágabb értelemben vett büntetőjogi feladat ellátásával megbízott. Ennek köszönhetően az oktatói munkám mellett egy-egy félév szakmai gyakorlatot tölthettem a rendőrségen, az ügyészségen és a bíróságon is.

– *Hogyan alakult a tudományos előmenetele? Milyen tudományos kutatásokat végzett?*

– Az 1966/1967-es tanévben *Szabó András* tanította a szegedi jogi karon a kriminológiát. Őt követően azonban én gondoztam a tárgyat mind a három tagozaton közel harminc éven keresztül. 1969-ban egy évre Ford-ösztöndíjat nyertem el Montrealba, sajnos azonban a teljes akadémiai évet nem tudtam kint tölteni, egészségügyi okok miatt onnan korábban haza kellett jönnöm.

Kiemelést érdemel, hogy 1972–1974 között egy kutatócsoport tagja lehettem, amelynek keretében kriminológiai kutatást végeztem a Csillagban (Szegei Fegyház és Börtön). Felnőtt elítéltek által elkövetett szándékos, befejezett emberöléseket vizsgáltam. Ez a kutatás azonban szigorúan titkos volt, így ennek a tudományos munkának az eredménye közvetlenül nem jelenhetett meg

írásban. Hozzá kell tennem, hogy ez a kutatás egy életre szóló élmény volt számomra. Maguk az elítéltek (is) büszkék voltak arra, hogy ők egy tudományos kutatás alanyai, részesei. Volt olyan elítélt, aki annyira 'szerette, hogy egy kutatás része', hogy a kutatási időszak alatt kétszer, háromszor is jelentkezett a beszélgetésre. Röviden ki kell térnem rá, hogy ez több volt, mint egy tágabb értelemben vett büntetőjogi és kriminológiai kutatás. E kutatások alkalmával például a kromoszómatannal is foglalkoznunk kellett. A későbbiek során hatalmas megtiszteltetésként ért, hogy ebben a témában – én, mint „a nép elensége” (gondolok itt az édesapámmal szemben folyt eljárásra) – *Czeizel Endrével* többször személyesen konzultálhattam.

1985-ben védtem meg kandidátusi disszertációm „A szexuális erőszak” címmel. Ennek a munkának az 'alapanyaga' szintén a börtönben készült. Kiegészítésként megjegyzem, hogy a későbbiekben a Csillagban a rablással kapcsolatos kriminológiai kérdésekkel is foglalkoztam. A kandidátusi értekezésem megvédése, és egy év várakozás után, 1987-ben kaptam docensi kinevezést. A tanszéken 1992-ig dolgoztam főállású oktatóként.

– *A tanszékre kerülésekor Fonyó Antal volt a tanszékvezető. Manapság kevés szó esik róla. Mik voltak az Ön benyomásai a kezdeti évekről, a tanszék működéséről?*

– Fonyó Antal csodálatos ember, kiváló tanár volt. A záróvizsgáztatás élmény volt vele, többek közt azzal kezdte vagy fejezte be a vizsgáztatást, hogy megnézte a hallgató korábbi eredményeit a leckeönyvből. Ehhez kapcsolódik a következő anekdota is. Megkérdezte a bizottság tagjaitól egy gyengébben teljesítő hallgató felelete után, hogy ki volt

az, aki ezt az embert átengedte különös részből. Megnézve a leckeönyvet, nevetve a következő választ adta: „Ja, hogy én voltam!” Emlékszem, a büntetőjogi államvizsgák a kari tanácsteremben voltak, kilenckor kezdődtek. Nekem az volt az egyik feladatom, hogy reggel nyolckor kihúzassam a hallgatókkal a tételeket. Én olyan ember és oktató voltam, hogy mindenkit ’elindítottam’ a vizsgán, azaz ha láttam valakin, hogy nem érti a kérdést, elmagyaráztam neki, hogy az mit jelent, mire kellene gondolnia a kifejtés során. Másik feladatom pedig a vizsga utáni jegyzőkönyvezés volt. Az államvizsgák napjain délután háromkor visszamentem a tanácsterembe, és beírtam a leckeönyvekbe, valamint a jegyzőkönyvbe a tételszámokat, és az eredményeket.

Emlékezetes továbbá Fonyó Antal azon mondata, amit egy-egy kitüntetés átvételekor mindig elmondott: „Ez több, mint amit megérdemlek, de kevesebb, mint ami jár”. Oktatói körben közzismert volt, hogy Fonyó professzor jól bírta az éjszakázást, én meg hozzáteszem, a nappalozást azonban nem. Hálával tartozom neki, mind szakmai téren, hiszen minden ún. kriminális tárgyat megtanítottatott velem, mind magánemberként: ’felejtethetetlen profeszszornak’ tartom.

– *Milyen emlékei vannak Tokaji Gézáról?*

– Tokaji egyszerűen zseni volt, talán az egyetlen a karon. Példaként említem, hogy Tokaji fejben sakkozott, sőt kívülről tudta a vonatmenetrendet is. Ha konferenciáról hazafele lekéstük a vonatot, ő azonnal tudta a következő járatot, sőt az átszállási lehetőséget is. Kedves emlékem tőle, hogy ő nevezett el *Kálmánkának*. Tokaji tanár úr nem szerette az egység-többség tanát, vala-

mint az okozatosságot, így biztosította számomra a lehetőséget, hogy ezeket az anyagrészeket éveken át én adhattam le az előadásokon.

– *1992 márciusában megyei főügyész lett. Mi indította arra, hogy 1992-ben pályázatot nyújtson be ide?*

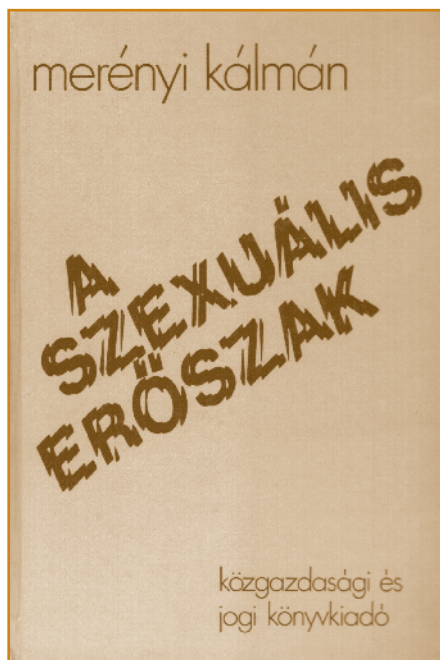
– Valóban, 1992-ben megpályáztam és a hat jelentkező közül én nyertem el a Csongrád Megyei Főügyészség vezetői beosztását. Megjegyzem, hogy oktatói munkámat azonban nem adtam fel, félállásban továbbra is a büntetőjogi tanszék oktatója maradtam. A pályázatot azért nyújtottam be, mert akkorra elérkeztem életem azon szakaszához, hogy amit megtanultam, kutattam és oktattam az elméletben, azt szerettem volna a gyakorlatban is megvalósítani. Ma már ki merem jelenteni, hogy vonzott a gyakorlati pálya. Zárójelesen jegyzem meg, olyannyira vonzott, hogy korábban kétszer is voltam kivégzésen, ugyanis mindent meg akartam ismerni, ami a büntetőjog világában van: magát a szakmát, a büntetőjogot és az eljárásjogot.

A főügyészségen kiváló szakmai közösség jött létre, az ottani munkám több mint tíz éve alatt nem sok kérdést tettem fel hozzám a kollégák, visszagondolva maximum öt-hat alkalommal kerestek meg fontosabb szakmai kérdésekben. Köszönhető ez természetesen helyettesemnek, *Pigniczki Józsefnek* is, aki sokat segített nekem, mint később megtudtam, több esetben is saját magára vállalta nehezebb problémák megoldását, nem akart terhelni feladatokkal. Hozzáteszem, 1998-ban az első szegedi fellebbviteli főügyész lettem. Ezt a posztot fél évig töltöttem be.

– *Őn a Csongrád Megyei Jogász Egylet tiszteletbeli elnöke. Milyen szerepet tölt be az Egylet Ön szerint a helyi jogász életben?*

– 1991-ben egyetemi docensként választottak meg a Magyar Jogász Egylet Csongrád Megyei Szervezete elnökévé. Ennek előzménye az volt, hogy az akkori megyei szervezeti elnök, *Kemenes Béla* professzor ekkor már sokat betegeskedett, és látva, hogy én több nemzetközi konferenciát szerveztem Szegeden, ő ajánlotta fel, hogy legyek az Egylet elnöke. Megjegyzem, az elnökségem alatt kelt életre a jogászbál, idén a sokadik alkalommal rendeztük meg azt. Jelenleg az Egylet megyei szervezetének tiszteletbeli elnöke vagyok.

Oktatói, kutatói és gyakorló jogász pályafutásom alatt több tudomá-

nyos társaságnak is a tagja lettem, így a Magyar Kriminológiai Társaság Dél-Alföldi szekciójának titkára, a Magyar Akkreditációs Bizottság Jogtudományi és Politológiai Tudományági Bizottság tagja, valamint a Szegedi Tudományegyetemen a doktori bizottság tagja. A

Magyar Jogász Egylet országos alelnöki posztját is betöltöttem.

– *Hogyan alakult a jogász kollégákkal való kapcsolattartás korábban?*

– Minden évben egyszer az ELTE tanszékének oktatói, az OKRI és az MTA-ÁJTI oktatói és kutatói találkoztunk, főleg Szegeden. A program menetrend rendszerint úgy zajlott, hogy az oktató, kutató kollégák délelőtt megérkeztek, megtartottuk a tudományos tanácskozást, megebédeltünk, délután körbejártuk Szeged nevezetességeit, este pedig a jóízűen elfogyasztott vacsora után elutaztak a kollégák. A szakmai kapcsolattartás intenzívnek volt mondható, igazi tudományos életnek lehettünk részesei.

Napjainkat illetően a szegedi büntetőjogi tanszékkel kapcsolatban meg kell jegyeznem, hogy amikor 80 éves lettem, akkor mind a Magyar Jogász Egylet, mind a MOB, mind a Magyar Kosárlabda Szövetség ünnepélyesen felköszöntött. A szegedi tanszék, korábbi munkahelyem azonban nem köszöntött fel.

– *Mint ismert, Ön élsportoló volt. Mikor kezdett el sportolni? Milyen sportokat űzött?*

– Tizenhat éves korom óta aktívan sportoltam, az úszás, a labdarúgás, a kézilabda és a röplabda mellett válogatott játékosként kosárlabdáztam. Negyvennégy alkalommal szerepeltem a magyar férfi kosárlabda válogatottban. 1959-ben az isztambuli Európa-bajnokságon bronzérmet nyertem a kosárlabda csapattal. Az 1960-as római olimpián azonban már nem vettem részt.

A versenysporttól harmincévesen, 1964-ben vonultam vissza. Ennek alapvetően három oka volt. Egyfelől, hogy kineveztek tanársegédnek; másfelől, hogy kezdtem veszíteni gyorsaságomból; harmadrészt pedig, hogy elvállaltam az ifjúsági csapat edzői posztját.

Külön élmény volt számomra, hogy két unokaöcsémet – *Wirth Istvánt* és *Kertész Józsefet* – is edzhettem. Az edzői pálya hatalmas élmény volt számomra. Viccesen persze hozzátehetem, egyetlen negatív élményem az volt, hogy lányokat is kellett edzeni két évig.

– *Mivel foglalatoskodik Merényi Kálmán mint magánember?*

– A versenysportolói múltamból adódik, hogy még most is aktívan mozgok. Feleségemmel, *Merényi Máriával*, aki szintén jogász, hetente háromszor úszni járok, valamint naponta legalább egy órát szobabiciklizek. A tudományos életet tekintve legutoljára 2012-ben a *Cséka Ervin* 90. születésnapjára összeállított ünnepi kötetbe publikáltam a „Társadalmi beilleszkedési zavarok napjaink-

ban Magyarországon” címmel. Néha, de egyre ritkábban, tudományos dolgozatokat lektorálok, opponálok.

Végezetül, szabadidőmben nevelem a lányomat és unokáimat. Itt jegyezném meg, hogy ami tehetség nálam a sportban jelentkezett, az a tehetség a lányomnál az éneklésben. Lányom, *Merényi Nicolette* ugyanis operaénekes. Egyik unokám pedig a rajzolásban nyújt kiemelkedőt. Bátran állíthatom, hogy ő már egy rajzoló művész.

– *Köszönjük a beszélgetést, és jó egészséget kívánunk!*

*Dr. Gácsi Anett Erzsébet és
dr. Gál Andor
egyetemi tanársegédek*

A római jog szegedi nagymestere

Beszélgetés a 80 éves Molnár Imrével

– *Professzor Úr a gyermekkorából mire emlékszik vissza a legszívesebben, mi a legkedvesebb ifjúkori élménye?*

– Nagyon hamar a sport felé orientálódtam, ezért számomra az életem folyamán mindig is a sportélmények voltak elsősorban meghatározók. Azonban egy érdekes – ha nem is a legszebb – élményre szabad legyen itt visszagondolnom. 1945-ben, 11 éves koromban kezdtem el a bajai III. Béla (nyolcosztályos) Gimnáziumban tanulmányaimat, amely ekkor egy ciszterci rendi gimnázium volt. Akkoriban hatan laktunk egy albérletben. Közülünk négyen voltunk tataháziak, volt még velünk egy mélykúti és egy kunbai fiú is. Tehát valamennyien a felső-

bácskai részről származtunk. Valamikor november táján az igazgató adott a diákoknak egy három napos szünetet, így elhatároztuk, hogy hazamegyünk. Igen ám, de a társaim megnézték, hogy a vonat csak este indul és az is csak Bácsalmásig megy. Bácsalmásra pedig a szülőknek el kellett volna jönni értünk, azonban nem is tudtuk volna értesíteni őket. Így elhatároztuk, hogy elindulunk Bajáról a 28 kilométerre fekvő Tataházára gyalog. Hát el lehet képzelni, hogy egy tizenegy esztendő gyermek (a többiek 2-3 évvel idősebbek voltak nálam) 28 kilométert gyalogol. Az első 10 kilométer után a csoportból ketten lemaradtak. Azonban mégis nekik volt szerencséjük, mert éppen

Bajáról Szegedre tartott egy magas rangú katonatiszt egy fiákeren és felvette a két hátul kullogót, és egyszerűen elfüstöltek mellettünk. Hát én úgy szidtam magam, hogy nekem is le kellett volna maradnom, hiszen én voltam a legfiatalabb, akkor pedig engem is elvittek volna. Folytatva a történetet, mikor ezek a szerencsések hazaértek, akkor rögtön elmentek a velem baktató fiúnak a szüleihez. S mikor kiértünk Felsőszentivánra – körülbelül Tataházától 8 kilométerre – odaértek egy fiákerrel és hazavittek bennünket. Hát azt a boldogságot, hogy nem kell többet gyalogolni, hát Úristen... Mire hazaértem már mindenem fájt, talán életemben soha nem fáradtam el úgy, mint akkor.

– *Mi határozta meg Professzor Úr pályaválasztását?*

– Legyen szabad azzal kezdeni, hogy én a III. Béla Gimnáziumban jeles rendű matematikus voltam, azonban a magyar nyelv és irodalom nem tartozott az erősségeim közé. Majd történt az, hogy a cisztereket elvitték Bajáról, ha jól emlékszem talán Zircre, mert ott volt a központjuk, minket pedig áttettek gimnáziumból az általános iskola 8. osztályába. Itt már nem volt olyan erős képzés, mint a papoknál, ez már mondhatni egy laza esztendő volt. S majd történt a következő: mivel édesapámnak 15 hektárnyi földje volt, nem vettek föl Bajára a gimnázium első osztályába. Így kerültem Szegedre a Baross Gábor Gimnáziumba, ahol az első évben magántanuló voltam, eközben pedig otthon laktam Tataházán. Apám azonban úgy gondolta, hogy ez a gyermek ne tanuljon otthon egyedül, s ezért beszélt a mátételki pappal (Mátételke 2 kilométerre van Tataházától), aki elvállalta, hogy engem hetente négy órában

A sportosan fiatalos Molnár Imre

kikérdez. Azonban már a legelején azt is kikötötte, hogy matematikát nem vállal, mert ahhoz nem ért. Én pedig elkövettem azt a borzasztó nagy hibát, hogy sokáig egyetlen egy matematikai példát nem oldottam meg, így majdnem egy év kimaradt a matematika tanulmányaimból. Ennek az lett a következménye, hogy a későbbiek folyamán is csak közepes, esetleg jó érdemjegyet tudtam elérni ebből a tárgyból. Azonban meg kell mondanom, hogy a plébános is inkább a humán műveltség irányába terelgetett engem. Naponta három órát tanultam, mellette fizikai munkát is végeztem a gazdaságunkban, de így is maradt bőven időm olvasásra.

Élt a faluban egy ember, akit úgy hívtak, hogy „Tekintetes Úr”. Ennek a „Tekintetes Úrnak” igen sok könyve volt és szívesen vette, ha elmentem hozzá és akkor mindig adott valamilyen könyvet. Ekkor hetente már olyan négy-öt regényt olvastam, elsősorban

Tisztelettel meghívjuk

em. Prof. Dr. Molnár Imre
egyetemi tanár

80. születésnapja alkalmából készült
ünnepi kötet átadására.

Köszöntő mond: Prof. Dr. Hajdú József, dékán
A jubiláns életművét méltatja: Prof. Dr. Jakab Lóva, egyetemi tanár

Díszelőadást tart:

Prof. Dr. Dr. h.c.mult. **Andreas Wacke** LL.D. h.c. (Köln)

az SZTH díszdoktora

*Der Vogel Strauss als frühes Beispiel für Gesetzesanalogie: ein Phantasma?
Grenzfragen der römischen Tierhaftung für wilde Vierfüßler,
Zweifüßler und „Keinfüßler“*

címmel.

Az ünnepség helye és ideje:
SZAB Székház, Díszterem (Szeged, Somogyi utca 7.)

2014. szeptember 25. 11,00 óra

Prof. Dr. Hajdú József
dékán

Prof. Dr. Jakab Lóva
tanszékvezető

Mikszáthot és Jókait. Majd átkerültem a következő évben nappali tagozatos diáknak Szegedre szintén a Baross Gábor Gimnáziumba, ahol olyan tanáraink voltak, mint a történelem-latin szakos *Visy Jóska* bácsi. Ebben az időben már egyértelműen a humán vonalon álltam, nagyon jól fogalmaztam, történelemből is a legjobbak között voltam. Ekkor választás elé kerültem, hogy elmenjek-e történelem–magyar szakos tanárnak, avagy jogásznak. A végső döntésemben közrejátszott az, hogy ekkoriban a nagybátyámnál laktam, akinek a veje jogtanácsos volt Szegeden, akivel beszélgettem a pályaválasztásomról és megerősített benne, hogy a jog felé kell orientálódom. Ma már el lehet mondani, hogy

nehezen tudtam bejutni az egyetemre, mert az apám a 15 hektár föld miatt akkoriban kuláknak minősült, így három évig megakadályozták a felvételemet. Azonban '56-ra ez a felfogás lazult, én pedig megkezdhettem Szegeden az egyetemi tanulmányaimat. Innentől – már ha lehet mondani – 'egyes utam' volt.

– *Milyenek voltak az egyetemi évek?*

– Meg kell, hogy mondjam, én már egy kicsit 'öregdiák' voltam, mert négy évvel később, 22 évesen kerültem be az egyetemre. Talán ezért is volt az, hogy nem tudtam annyira azonosulni a kollégistákkal (az évfolyamom kétharmada kollégiumban lakott). Azonban mégis kialakult egy 4-5 fős baráti kör. Az egyetemi évek során a legkedvesebb ba-

rátaim közé tartozott *Hofszang József* és *Szabó János*, a későbbi Antall-kormány földművelésügyi minisztere; ők ketten kollégiumban laktak, a többiek pedig úgymond ’szegediek’ voltak. Közéjük tartozott *Gáspárdy László*, *Horváth István* és *Iványi László*. Közülünk legszebben talán a Gáspárdy Laci – a későbbi eljárásjogász – tudott beszélni, egyszerűen élmény volt őt hallgatni. Soha nem fogom elfelejteni, amikor egyszer vizsgáztunk és három tételt kellett húznunk. Laci az első két tételt jelesre teljesítette, azonban a harmadikat véletlenül nem tudta, így elmondott helyette egy teljesen más tételt. A felelet végén az oktató észrevette, hogy valami probléma van, Laci pedig úgy tett, mintha félreértette volna és csak véletlenül mondott rossz tételt, majd szerencséjére kapott egy másik kérdést, amelyet szintén ’elfűjt’ jelesre. A szabadidő eltöltésére visszagondolva meg kell, hogy mondjam, nem voltam egy presszóba járó fiatalember. Természetesen az egyetemi- és diákbálokba mindig elmentem, s egy ilyen bálban ismertem meg a feleségemet is.

– *Mely oktatók voltak Professzor Úrra a legnagyobb hatással az egyetemi évek alatt?*

– Messze a legnagyobb hatást *Pólay*

Elemér kristálytisztá logikával felépített előadásai és oktatói egyénisége gyakorolta rám. *Pólay* professzor egy felvidéki értelmiségi ’zipser’ családból származott, az egész jellemét áthatotta a polgári intellektus. Már az első évben elkezdtem látogatni az általa vezetett római jogi tudományos diákkört. Itt meg kell említenem, hogy a római jogi diákkör mellett tagja voltam még a *Bónis György* vezette jogtörténeti diákkörnek is, de *Bónis* professzort az ’56-os eseményekben vállalt szerepéért 1957-ben elbocsátották. Nagyon szerettem még *Kemenes Béla* polgári jogi előadásait, amelyekben a legutolsó ’a’ betű is a helyén volt, azt nem lehetett máshová tenni. Meg kell emlékezni még *Szilbereky Jenő* eljárásjogi, ill. *Kovács István* alkotmányjogi és *Tokaji Géza* büntetőjogi előadásairól is.

– *Hogy alakult Professzor Úr életpályája az egyetem elvégzését követően?*

– 1960-ban az egyetem elvégzése után rögtön Szegedre kerültem az ügyészségre. Akkor ketten kerültünk be az évfolyamomról Szegedre, *Hofszang József* és én. Itt körülbelül egy évig dolgoztam, majd egy kisebb kitérőt követően a Szegedi Vendéglátó Vállalathoz kerültem mint jogügyi előadó, később jogta-

Az ünnepelt a felesége és fia társaságában

nácsos, végül vezető jogtanácsos, sőt a legvégén megbíztak az igazgatási főosztály vezetésével is. Időközben azonban Pólay professzor félállásba visszahívott a tanszékre, ugyanis a korábbi tanársegédjének – *Bíró Jánosnak*, aki felettem végzett egy évvel és aki egy roppant jó képességű ember volt – el kellett mennie az egyetemről, így pedig Pólay professzor asszisztencia nélkül maradt, s ekkor kérdezte meg tőlem, hogy nem volna-e kedvem félállásban a Római Jogi Tanszéken oktatni. A kapcsolat onnan maradt meg közöttünk, hogy az egyetem elvégzése után még 4–5 évig visszajártam a diákkörbe. Majd a '70-es évek elején mondta nekem Pólay professzor, hogy jöjjenek át főállásba, ha komolyan gondolom a római joggal való foglalkozást, ugyanis két munkahely mellett nem tudok komoly tudományos munkát folytatni. Azonban a Vendéglátó Vállalattól nagyon nehezen akartak elengedni és én sem szerettem volna őket cserben hagyni, ezért félállásban továbbra is a vállalatnál dolgoztam, s vállaltam, hogy a két jogügyi előadót betanítom és egészen addig ott maradok, amíg azok le nem szakvizsgáznak. Nagyon nehéz volt e két munkahelyet összeegyeztetni. Azonban mindenhol megpróbáltam a maximumot nyújtani; soha nem fogom elfelejteni, apám úgy bocsátott el az egyetem elvégzése után, hogy bárhová kerülök is, ott dolgozni kell, ugyanis előbb-utóbb mindenhol megbecsülik a munkát.

– *Professzor Úr milyen szerepet vállalt a kari közéletben?*

– Az egyetemre való bekerülésemet követően nagyon sokáig szinte semmiféle pozícióban nem voltam. Majd Pólay professzor biztatására és támogatásával elkezdtem eredményesen abszolválni a tudományos munkálatokat. Előbb-utóbb oda jutottam, hogy megvolt a

kandidátusim, majd a nagydoktorim, aminek az lett a következménye, hogy előbb kineveztek egyetemi docensnek, később pedig egyetemi tanárnak. Így lettem először is tanszékvezető, miután Pólay professzor elérte a törvényes korhatárt. Őszintén szólva nem emlékszem már rá pontosan, hogy a dékánágom előtt lett volna valami egyéb meghatározó pozícióm, biztosan benne voltam különböző kari, ill. egyetemi bizottságokban. Majd 1994-ben jelöltek engem dékánnak és a Kar bizalmat szavazott nekem. Először két évre, majd a mandátum lejártát követően újabb két évre választották a Kar vezetőjévé. Amikor pedig dékánként bekerültem az akkori Egyetemi Tanácsba, akkor egyszeriben belecsöppentem az egyetemi közéletbe. Nagyon gyorsan megtaláltuk egymással a közös hangot *Mészáros Rezsővel*, az akkori rektorral, aki jogi kérdésekben gyakran kikérte a véleményemet. Úgy érzem, hogy ez a '90-es évek második felében az egyetemen belül egy gyümölcsöző együttműködés alakult ki.

– *Ha visszagondol Professzor Úr erre a nagyon szép egyetemi pályára, akkor meg lehet-e fogalmazni, hogy mire a legbüszkébb?*

– Nem tudnék kiemelni egyetlen különleges dolgot. Talán arra vagyok a legbüszkébb, hogy mindig, mindenkor, amikor valamilyen pozícióba állítottak, akkor mindent megtettem a Kar érdekében azért, hogy a lehető legjobban menjenek a dolgok. Mint korábban említettem, apámtól tanultam, hogy bármilyen feladatot is kapjon az ember, azt lelkiismeretesen csinálni kell, és sosem szabad sajnálni az időt a munkától, ugyanis a munkának becsülete van. Egész pályám során mindig ezen alapelv szerint próbáltam meg eljárni.

*Dr. Pozsonyi Norbert
egyetemi adjunktus*

„Büntetőjog-összehasonlítás mint partnerségi projekt”

Beszélgetés Walter Gropp professzorral,
karunk új díszdoktorával

Walter Gropp **büntetőjogász professzor, a giesseni Justus-Liebig-Universität tanára 2014 novemberében, a Szegedi Tudományegyetem napján vette át a Doctor Honoris Causa kitüntető címet. A kitüntetésre – a Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék kezdeményezésére – az Állam- és Jogtudományi Kar terjesztette elő a professzor urat, akivel ez alkalomból Szomora Zsolt beszélgetett.**

– *Ha alkalom adódik, szinte mindig felelegeted, hogy a freiburgi Max Planck Intézetből indultál. Milyen indítatást jelent egy német büntetőjogásznak az ottani munka? Mennyire határozta meg ez a későbbi pályádat?*

– A doktoranduszi időszakom vége felé Tübingenben dolgoztam tudományos segédmunkatársként a tanárom, Albin Eser tanszékén. Ottani munkám során részt vettem jogösszehasonlító szemináriumok előkészítésében és lebonyolításában. Ekkor hallottam először arról, hogy Freiburgban működik a külföldi és nemzetközi büntetőjoggal foglalkozó Max Planck Intézet, s hogy munkájának súlypontját a büntetőjog-összehasonlítás jelenti. Néhány nappal a jogi szakvizsgám letétele után történt, hogy Albin Eser professzori felkérést kapott a freiburgi egyetemre, Hans-Heinrich Jescheck utódjaként. Jescheck egyben a Max Planck Intézet büntetőjogi igazgatója is volt. Amikor Albin Eser 1981 végén megkérdezte tőlem, hogy dolgoznék-e nála tudományos munkatársként

Az ünnepelt tudományos előadását tartja

Freiburgban, s hogy kis családommal (éppen akkor született az első leányunk) Freiburgba költöznénk-e, feleségem háttérben nyújtott támogatásával, örömmel igent mondtam. A freiburgi munka – bár Albin Eser tanszékén tudományos munkatárs voltam, az irodám azonban a Max Planck Intézetben volt – sokkal izgalmasabb volt, mint ahogy vártam volna. A freiburgi Max Planck Intézet, amelyet szívesen jellemeznek a büntetőjog Mekkájaként, mágnesként vonzza a büntetőjog 'csúcscategóriás' zárándokait az egész világból.

Ahogy kollégáimnak, nekem is csak annyit kellett tennem, hogy szélesre tartam az ajtómat, s így előbb-utóbb a világ minden tájáról vendégül láthattam kollégákat, később barátokat. Így a büntetőjog-összehasonlítás már nem csak pusztán elmélet, hanem megélt gyakorlat volt. Ez mély nyomott hagyott bennem. A büntetőjog-összehasonlítás terén kifej-

tett tanári munkásságomnak az ott kötött kapcsolatok jelentették az alapját. E kapcsolatokból nőtt ki az Európai Büntetőjogi Munkaközösség (Europäischer Arbeitskreis für Strafrecht), amelyet most már a tanítványom, *Arndt Sinn* vezet Osnabrückben. Ha egyszer az ember elkezdett a büntetőjog-összehasonlítás területén ténykedni, akkor azt többé nem hagyhatja abba. A külföldi kollégákat nem lehet 'cserben hagyni'.

A Max Planck Intézet kitűnő ugródeszka a külföldi kapcsolatok építéséhez. Ezért azt tanácsolnám a büntetőjog-tudomány fiataljainak, hogy lehetőségük szerint – legalább néhány hétre vagy hónapra – látogassanak el Freiburgba, kuttassanak, és talán a német nyelvtől való félelmüket is elveszítik.

– *Nemzetközi szakmai kapcsolataid elismérésre méltóan széleskörűek. Intenzív kapcsolatokat ápolsz egyesült államokbeli kollégákkal, még ha az ottani büntetőjog-tudomány oly' távol is esik a német jogrendszertől. Továbbá gyümölcsöző kapcsolataid vannak számos közép- és kelet-európai büntetőjogásszal is, pl. Lengyelországban, Törökországban és nem utolsósorban Szegeden. Mennyire alakult véletlenül vagy tudatosan ez a szakmai kapcsolati háló?*

– A nemzetközi tudományos profilom egyszerre nyugszik véletlen eseményeken

és a tudatos tervezésen. „Kezdetben volt a véletlen.” Ezt leginkább talán egy kártyajátékhoz lehet hasonlítani. A kártyában elsősorban a véletlenen múlik, hogy az embernek milyen kártyákat osztanak. Azonban az, hogy mihez kezdünk a kártyákkal, már a tervezésen múlik. A Max Planck Intézetben a külföldi jogrendszerek különböző országreferensekhez tartoznak. Ők az első számú kontaktszemélyek a külföldi vendégkutatók számára. Az egyetem munkatársaként én nem valamely külföldi ország referense voltam, hanem a német büntetőjog tartozott hozzám. Ezáltal egyfajta 'joker' funkcióm volt. Az első kapcsolatok tehát akkor alakultak, amikor a külföldi vendégek a német büntetőjog egyes kérdései után érdeklődtek. Lenyűgöző volt megtapasztalni, hogy a külföldi kollégák milyen kitűnően tudták kifejezni magukat a német nyelven folyó tudományos diskurzusban, vagy milyen gyorsan szert tettek erre a képességre. Ezek a szakmai beszélgetések bizalmi légkört alakítottak ki. Kölcsönösen meghívtuk egymást, ismeretségek jöttek létre, barátságok szövődtek. Így jött létre a kapcsolat Magyarországgal *Nagy Ferenc*en keresztül, Törökországgal *Bahri Öztürk*-ön és *Adem Sözüer*-en keresztül. Dél-Koreába a *Byung-Sun Cho*-val kötött barátság jelenti a hidat.

Beszélgetés a dékáni dolgozószobában

Az USA-val és Japánnal való kapcsolataim már nem Freiburgban, hanem Gießenben alakultak ki. A Gießeni Egyetem jogi karának hagyományokban gazdag és élénk partneri kapcsolata van a Wisconsini Egyetem jogi karával. E kapcsolat gondozásával 1999-ben bíztak meg, nem sokkal azután, hogy a Lipcsei Egyetemről a giesseni Justus Liebig Egyetemre kerültem. Japán kapcsolataimat néhány évvel ezelőtt 'örököltem' Gabriele Wolfslast kolléganőmtől, aki ezt a partneri kapcsolatot betegségéből kifolyólag már nem tudta ápolni. Ezek a később rám hárult partnerségek is élénken és harmonikusan alakulnak. Ennek oka vélhetően az, hogy itt már adott volt egy jogösszehasonlítási tapasztalat és tradíció, ami az 'új kollégának' megkönnyített a stafétát átvételét.

Ha a kártyajátékos képnél maradunk, akkor Magyarország, Törökország, Korea és Japán büntetőjogi rendszerei 'kitűnő lapot' jelentenek a büntetőjogösszehasonlításhoz, mert azok a nagy földrajzi távolság ellenére is nagyon hasonlóak, sőt egymással rokonságban vannak. Ami Törökországot illeti, a török migrációs háttérrel rendelkező német diákok relatíve nagy száma már eleve erős affinitást és szoros együttműködést hozott létre, ami időközben a tudományos

szintre is áttevődött. Míg a Magyarországgal, Törökországgal, Dél-Koreával és Japánnal folytatott büntetőjogösszehasonlításra a 'szellemi rokonság' alapján kínálkozik lehetőség, addig az USA-val való tudományos együttműködés úgy mond a 'só a levesben'. Az angol-amerikai 'case law' büntetőjogot a kontinentális európai 'civil law' büntetőjoggal tulajdonképpen nem is lehet összehasonlítani. Mégis érdekes látni azt, hogy ezek a különböző büntetőjogok hogyan funkcionálnak. És akkor természetesen azonnal felvetődik a rendszerek versengésének kérdése, amelynek vizsgálata a kölcsönösen szükséges tisztelet megléte estén rendkívül izgalmas tud lenni.

– Valódi élményszámba ment a kitüntetésed alkalmából Szegeden tartott előadásod, amelyben a büntetőjogösszehasonlítással mint partnerségi projekttel foglalkoztál: a büntetőjogösszehasonlítás tudományának fejlődésére felfűzted saját személyes szakmai élményeidet. Mit jelent a német büntetőjogról előadást tartani az USA-ban, és mit jelent Szegeden? Mennyiben éled meg másként ezt a kihívást?

– A magyar és a német büntetőjog már csak azért is különös rokonságban állnak egymással, mert mindkettő a kontinentális jogrendszeri tradíciókon alapul. Ahogy Magyarországon, úgy Né-

Megtelt a kari tanácsterem a díszdoktor előadására

metországban is a büntetőtörvényben lefektetett szóban hiszünk. A büntetőjogalkotónak lehetőleg pontosan meg kell határoznia, mi a büntetendő, és így a jognak alávetett személyeknek adott a garancia, hogy nem büntetik meg őket olyan cselekményért, amelyet nem határoztak meg bűncselekményként. A magyar és a német büntetőjogban ezen felül személyi és hagyománybeli átfedések, kapcsolódások is vannak, amelyeket *Nagy Ferenc* a 2008-ban „Die deutsch-ungarischen strafrechtlichen Beziehungen in der Vergangenheit und Gegenwart”^{*} címmel megjelent írásában nagyon szemléletesen mutatott be. Ennyiben azt is mondhatjuk, hogy Nagy Ferencben szó szerint megtestesül a közös magyar-német büntetőjogi kultúra. A Szegeden tartott kurzusokat erre lehetett felépíteni. A hallgatók nagyon érdeklődők és aktívak. Mindig kellemes időtöltést jelent Szegeden előadást és kurzusokat tartani.

Ez a kontinentál-európai gondolkodás azonban csak akkor lehet gyümölcsöző, ha a büntetőtörvényeket alaposan átgondolták és nagyon jól fogalmazták meg, hogy a tudományosan képzett bíró létre tudja belőlük hozni a jogot. Ha azonban a büntetőtörvények mint a büntetőjogunk ’összejte’ hiányosságokban szenvednek, akkor ez közvetlenül kihat a jogtalálás (*Rechtsfindung*) ’sejtciklusára’. A károk így rendszerkárokká válnak.

Ebben az angol-amerikai jogi gondolkodás különbözik. A törvény szava – már amennyiben *common law*-ban egyáltalán léteznek törvények – csak egyfajta zsinórmértéket képez. Az ügy igazságos eldöntése egyfajta ’párharc’ eredménye, amely ugyan szintén ezen zsinórmértékhez igazodik, de amelyben valójában a

felek (a vád és a védelem) azok, amelyek összemérik erejüket, miközben a bíró pedig csak mintegy ’sportbíró’ fut mellettük. Ha ilyen helyzetben hibás döntés születik, akkor az továbbra is esetkötött, topikus marad, míg a kontinentális jogi gondolkodásban könnyen rendszerhibákat idézhet elő. Ezért amikor az USA-ban vagyok, mindig arra szorítokozom, hogy a kollégáknak és a diákoknak elmagyarázam, hogy a büntetőjog Európában és Németországban működik, és hogy hogyan működik. Ha itt a hallgatóság sorraiban ’aha-effektust’ tapasztalatok, már nagyon sokat elértem.

Fontos azonban látni, hogy elvileg mindkét jogrendszer jól működik, és különbségek csak akkor mutatkoznak, ha valami félrecsúszik. Krízishelyzetben az angol-amerikai jogrendszert még stabilabbnak is tartom, míg a kontinentál-európai büntetőjog fogékonyabb a zavarokra.

– *A szegedi büntetőjogi iskolával való együttműködésed Nagy Ferenc professzor úrral való megismerkedésednek és személyes, baráti-szakmai kapcsolatotoknak köszönhetően indult meg. Hogyan foglalható össze az az út, amelynek csúcspontját most ünnepeltük, a Doctor Honoris Causa cím átadásakor?*

– A szegedi büntetőjogi iskolával való gyümölcsöző együttműködés 1993-ban indult, rögtön azután, hogy Lipcsében egyetemi tanárrá neveztek ki. A partnerség ötlete Budapesten, egy német-magyar konferencia alkalmával született meg, amelyen Nagy Ferenc és én is részt vettünk. Ha jól emlékszem, először 1994-ben utaztam Szegedre *Dr. Joseph Bischof*-fal együtt (őt Lipcsében ismertem meg, az életútja egészen különleges módon kapcsolódik Magyarországhoz). Habár Szeged akkor még nem ragyogott úgy, mint ma, a város szépsége mégis lenyűgözött. Nagyon izgalmasnak találtam Sze-

^{*} In: Karsai, Krisztina (Hg.), *Strafrechtlicher Lebensschutz in Ungarn und in Deutschland*, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008, 21–45.

geden lakni, tanítani és megtapasztalni a magyar embereket és vendégszeretetüket. A magyar kollégák alapos német büntetőjogi ismeretei és a hallgatók kiváló némettudása már akkor mély benyomást tettek rám. Nagy professzornak támadt az a kiváló ötlete, hogy a Joseph Bischof és általam vezetett kurzusokat a jogi kar tanrendjébe beillesszék, ami az óráinkat még vonzóbbá tette a diákok számára.

Az elmúlt 20 évben nagyon sok minden fejlődött pozitív irányba. Még ha vannak itt és ott problémák, összességében mégsem lehet a nagyszerű előrehaladás felett elsiklani. Nekem mint meggyőződéses európeérnek nem csak örömet jelent az, hogy Magyarország az Európai Unió tagja és politikailag fontos szerepet játszik. Engem ez a helyzet hálával tölt el. Mert nem szabad elfelejteni, hogy a vasfüggönyt – bátor magyar segítséggel – csak 1989-ben lehetett felszámolni. Időközben pedig a közép-kelet-európai szomszédaink jelentős előrelépéseket tettek, nem utolsósorban a jogfejlődésben. Így a kollégák igazi partnerekké váltak. Ma már az a jelszó, hogy velük együtt építsük és védjük meg az igazságos és a szabadságot elismerő büntetőjogot. Az az idő már elmúlt, amikor Németországban azt gondolták, hogy a büntető-

jog-összehasonlítás a német büntetőjogi dogmatika exportjában merül ki.

– *2012-ben Nagy Ferenc és Karsai Krisztina professzorokkal együtt részt vehettem azon a ceremónián, amelyen az Isztambuli Állami Egyetemi díszdoktori címét vetted át. Az ottani ünnepség rendkívül személyes, kifejezetten a személyedre szabott volt. Mennyiben volt más a szegedi díjátadó ceremónia, milyen emlékeket őrizöl magadban erről?*

– E díszdoktori cím átadására egy olyan konferencia keretében került sor, amelyet – megint csak – az Isztambuli Egyetemmel való Humboldt-partnerségünk keretében rendeztünk. A díszdoktori címet én nyilván nem terveztem, sokkal inkább ért meglepetésként, amikor a konferencia szervezése közben azt a hírt kaptam Isztambulból, hogy díszdoktori címet fognak adományozni nekem. Ez a kitüntetés nem csak engem illet, hanem a Humboldt-partnerség és a konferencia minden résztvevőjét.

A szegedi ceremónia (A Szegedi Tudományegyetem Napja) megfeleltethető a Giesseni Egyetem „akadémiai ünnepségének”, amelyet szintén novemberben szoktunk tartani. Ez az egyetem legnagyobb ünnepnapjának számít. Ott azonban nem adnak át díszdoktori címeteket, mert azt nem az egyetem egésze, hanem

Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár, tanszékvezető koccint az ünnepelttel

kizárólag a karok ügyének tekintik. A giesseni akadémiai ünnepségtől a Szegedi Tudományegyetem Napja továbbá abban is különbözik, hogy a szegedi ceremónia sokkal színesebb és ünnepélyesebb. Az élethez hozzátartozik az ünneplés is, az ünnepléshez pedig az, hogy valami szépet is lehessen látni. Erről Németországban néha sajnos elfelejtkezünk. Nekem a ceremóniák lebonyolítása mind Isztambulban, mind pedig Szegeden nagy élmény volt. Ezekből Németországban sokat tanulhatunk. A nemzeti szocializmus traumája ahhoz vezetett Németországban, hogy a 20. század hatvanas éveinek végén minden formáságot eltöröltek, azt is, ami egyébként mentes volt a náci eszméktől. Ezt én nagyon sajnálom és őszintén kívánom, hogy Giessenben újból kerüljünk tudatába az egyetemi tradícióknak.

Amikor nem a kar, hanem az egyetem adományozza a díszdoktori címet, akkor ez ugyan korlátozza a karok autonómiáját, ugyanakkor lehetőséget ad az egyetemnek, hogy 'az ő' *honoris causa doctor*-ait bemutathassa a nyilvánosságnak. Ez a szegedi egyetemnek egészen nagyszerűen sikerült. Sőt, magának a jogi karnak is kitüntetés volt ez, mert a karok nem remélhetik, hogy sűrűn díszdoktori címhez juttathatják kedvelt és kiváló kollégáikat, nem beszélve az utolsó büntetőjogász kitüntetéséről, ahogy ezt Nagy Ferenc az ünnepség előestéjén tartott méltató beszédében hangsúlyozta.

– *Van-e valamilyen különleges szegedi élményed?*

– A díszdoktori cím átvétele kétségkívül a legjobb élmény volt, amelyet egyetemi tanárként Szegeden megéltem. A magánéletből a szegedi barátok elsőprő vendégszeretete jut eszembe. Mindenekelőtt *Nagy Ferencet* és feleségét, *Annát* említeném. És ezzel persze szorosan össze-

függ a csodás magyar konyha: a halászlé fehér kenyérrel, a gulyás és a pörkölt, és ne felejtjük el a pálinkát és a tokajit sem (*rex vinorum – vinum regum*). A színházlátogatások is azon nagyszerű élmények közé tartoznak, amelyeket Szeged ajándékozott nekem.

– *Mint több generációnyi német és külföldi büntetőjogász tanítómestere, milyen üzenetet fogalmaznál meg számunkra, a tudományos utánpótlás számára?*

– A tudományos pályafutás korábban kezdődik, mint ahogy azt gondolnánk. Persze az is előfordulhat, hogy az egyetemi tanári kinevezés után is eredményes együttműködések jönnek létre. Azonban a tudományos partnerségek alapjai valójában éppen az asszisztensi időszakban fektethetők le. Az ember ilyenkor nem annyira leterhelt, mint később egyetemi tanárként, és így többi ideje jut arra, hogy az egyetemen kívül is találkozzék a kollégákkal, és megtanulja becsülni egymást. Így egész családi barátságok tudnak kialakulni, amelyek aztán nagyon stabilak maradnak, különösen akkor, ha annak a házastársak is részesei. Aztán már nem is vesszük észre, ahogy együtt nővünk és öregszünk, mert együtt maradunk aktívak és fiatalok. Ez abban is segít, hogy a visszaeséseken vagy félreértéseken – amelyek egyáltalán nem kerülhetők el – könnyebben túl tudjunk jutni. A tudományos utánpótlást én ezért arra bátorítanám, hogy nyissa ki az ajtóit és ugorjon bele a külföldi joggal, az idegen nyelvvel és (ezen felül) az idegen emberekkel való foglalkozás kalandjába. Aki mer, az nyer!

– *Kedves professzor úr, köszönöm a beszélgetést; további szép sikereket és sok boldogságot kívánok!*

*Dr. Szomora Zsolt
egyetemi docens*

Jog-összehasonlító szeminárium Isztambulban

Az Isztambuli Egyetem, a Gießeni Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem graduális és posztgraduális képzésben tanulmányokat folytató hallgatói részvételével összehasonlító büntetőjogi *workshop* került megrendezésre 2014. június 23–25 között Isztambulban. Az esemény házigazdája a fogadó intézmény dékánja, *Prof. Dr. Adem Sözüer* volt. A magyar delegáció Campus Hungary csoportos tanulmányútra vonatkozó ösztöndíjat nyert el, amely lehetővé tette a kiutazást. A magyar csapat tagjai: *Dr. Karsai Krisztina* egyetemi tanár és *Dr. Szomora Zsolt* egyetemi docens (oktatók), *dr. Gál Andor*, *dr. Juhász Andrea Erika*, és *dr. Kupecki Nóra* (PhD hallgatók), valamint *Márok Soma*, *Molnár Erzsébet* és *Tornyai Gergely* (joghallgatók).

A jog-összehasonlító munkán és a külföldi jogrendszerek megismerésén kívül

a külföldi kollégákkal való közös munka rendkívüli élményt nyújtott a csoport tagjai számára és emellett természetesen nagy lehetőséget biztosított a tapasztalatgyűjtésre. A közös munka rávilágított arra, hogy egy ilyen jog-összehasonlító konferencia során betekintést nyerhetünk más jogrendszerek szabályozásába, amely által a jogi gondolkodásmódunk színesedhet. Emellett a külföldi hallgatókkal való közös munka fokozza a kutatómunka élményét, hiszen a német és török partner a saját jogrendszerét ismerve érvelésével olyan oldalról világította meg az általunk már esetlegesen megválaszolt kérdést, melyre nem is gondoltunk. Mindehhez természetesen elengedhetetlenül szükséges az idegen nyelvek ismerete, rutinszerű és helyes használata, ugyanis a teljes konferencia angol, illetve német nyelven zajlott.

A szeminárium résztvevői

A szemináriumra a Bosporus partján található jogi kari épületben került sor. A nyitóelőadást *Dr. Walter Gropp*, a gießeni egyetem professzora angol nyelven tartotta, amelyben a modern jog-

Előadás közben

összehasonlító módszertan egyes súlyponti kérdéseit vázolta fel. A professzor előadása egyfajta zsinórmértékként, hasznos útmutatásként szolgált a hallgatók későbbi közös munkája során.

A program középpontjában a hallgatók kutatási területéhez kapcsolódó büntető anyagi jogi, eljárásjogi és végrehajtási jogi témák jog-összehasonlító vizsgálata állt. A cél az volt, hogy a résztvevők egy előre kiválasztott témát háromfős csoportokban dolgozzanak fel annak érdekében, hogy bepillan-

Igazságügyi Palota, Isztambul

tást nyerhessenek más jogrendszerek hatályos szabályozásába. A vizsgált témakörök igen színesek voltak, így pél-

dául betekintést nyerhettünk, hogyan szabályozza a német és a török jog az előkészületet, emellett megismerhettük a vezető tisztségviselők büntetőjogi felelősségi rendszerét (illetve annak hiányát), a bünszervezet és a visszaesőkre vonatkozó külföldi szabályokat és az előzetes letartóztatással kapcsolatos, határokon átnyúló problémákat.

A vizsgálat két lépcsőben történt. Elsőként a hallgatók tematikus blokkokban prezentálták kutatási eredményeiket, amelyeket vita követett. A diszkussziót a partnerintézmények vezető oktatói moderálták: *Dr. Gottfried Plagemann* (Isztambul); *Prof. Dr. Walter Gropp*, *Dr. Liane Wörner* (Gießen); *Prof. Dr. Karsai*

Montázs

Krisztina és Dr. Szomora Zsolt (Szeged). A jog-összehasonlító analízis második szakaszában a csoporttagok – figyelemmel a vita során elhangzott észrevételekre is – kísérletet tettek arra, hogy megtalálják az elemzett szabályozások problematikus pontjait és a jog-összehasonlító módszertan alkalmazásával együtt vonjanak le előremutató jogi következtetéseket. A közös munka eredményét a szeminárium második részében prezentálták. Ennek eredményeképpen olyan konzekvenciákat vonhattak le, amelyek hasznos adalékul szolgálhatnak a későbbi disszertáció megírásához. A *workshop* zárásaként *Gropp* professzor minden

témához kapcsolódóan összefoglaló értékelést tett, továbbá köszönetét fejezte ki a fogadó intézmény valamennyi munkatársának, hogy lehetővé tették a szeminárium megrendezését.

A konferencia jelentősége abban rejlik, hogy a résztvevő hallgatókat izgalmas és inspiratív kihívás elé állította. A feladatok teljesítése során más jogrendszerek alapján, eltérő dogmatikai rendszereket követve eltérő eredményekre juthattunk, és kompromisszumot köthettünk egy-egy probléma megoldása során.

A munka mellett a szeminárium résztvevői egyéb kulturális és szakmai programokon is részt vehettek. Ennek keretében lehetőségünk nyílt az egyik isztambuli igazságügyi palota megtekintésére, ahol előadást hallhattunk a török igazságügyi rendszerről és tárgyalás-látogatáson is részt vehettünk. Az igazságügyi palota impozáns és monumentális épülete mellett a török kultúra is mély benyomást tett ránk.

A tradicionális török kávé, a hajókázás a Bosporus-on, a müezzin éneke, a Nagy Bazár és a török vendégszeretet hűen tükrözte a keleti kultúra hangu-

latvilágát. Felejthetetlen élményt jelentett számunkra ellátogatni a híres Aya Sophia-ba, a Topkapi palotába és a Kék mecsetbe. Az Isztambulban töltött napok alatt barátságok, tartós személyes kapcsolatok alakultak ki, amelyek szilárd alapul szolgálhatnak az egyetemek

A Bosporus partján

közötti későbbi együttműködés előmozdításához. A résztvevők a rendezvény sikerére tekintettel azt a reményüket fejezték ki, hogy ez az esemény hagyományteremtő jellegű volt és a jövőben is sor kerül hasonló kooperációra a partnerintézmények között.

dr. Kupecki Nóra és

dr. Molnár Erzsébet

PhD-hallgatók

A szegedi csapat tagjai: dr. Juhász Andrea Erika, Tornyai Gergely, dr. Molnár Erzsébet, Dr. Karsai Krisztina, Dr. Szomora Zsolt, dr. Gál Andor, dr. Kupecki Nóra és Márok Soma

„ROMA EST PATRIA OMNIUM”

Joghallgatók tanulmányi kirándulása Olaszországban

„*Roma est patria omnium*”, azaz Róma mindannyiunk közös hazája — áll *Lászlai János* (1448–1523) gyulafehérvári kanonok és római magyar gyóntató epitáfiumának utolsó sorában, melyet a római Santo Stefano Rotondóban (Szent István körtemplomában, vagy, ahogy csak röviden emlegetik, a magyarok templomában) található sírján olvashatunk. E szellemben indult útnak ’haza’, az európai kultúra bölcsőjébe 2014. október 18-án a Római Jogi Tanszék szervezésében szegedi joghallgatók egy kis csapata is. A csoport vezetői, *Dr. Pozsonyi Norbert* és *Tóth Sándor Máté* tanár urak, az élménypedagógia módszerét alkalmazva azt tűzték ki célul, hogy a hallgatók egy hét alatt minél többet felfedezhessenek és megismerhessenek az ókori, a középkori, a reneszánsz és a barokk Itáliából, mindenekelőtt Róma városából, valamint az itt rejlő, a magyar utazó nagyközönség számára sokszor alig ismert magyar emlékek gazdag tárházából.

Rómába indulva csaknem egynapos buszút várt a lelkes társaságra, amely azonban már önmagában nem volt látnivalóktól mentes. Néhány óras pihenő után Padova városában, ahol többek között megnéztük a Prato della Valle csodás szoborparkját, valamint a Szent Antal-bazilikát, az Appennineket átszelve romagnai és toszkán tájakon át érkeztünk meg a kora esti órákban római szállásunkra. Másnap reggel kipihenve léptük át először a reneszánsz Róma kapuját, a Porta del Popolót és érkeztünk meg a Piazza del Popolóra, ugyanúgy, ahogy egykor pél-

dául Goethe, vagy a konklávéra érkező *Bakócz Tamás* látta meg először Róma városát. Innen a Vatikán felé vettük utunkat, ahol a Vatikáni Múzeumok szinte végláthatatlanul nagy és gazdag kiállításai (a Laokoón-szoborcsoport, Augustus szobra, a Sixtus-kápolna, Raffaelo stanzái, a Borgiák lakosztálya — hogy csak néhányat említsek a legnevezetesebb látnivalók közül) elegendő szellemi táplálékot nyújtottak egy napra, de még így is maradt kellő energia arra, hogy a késő délutáni órákban megtekintsük a Szent Péter teret és az Angyalvárat.

A keddi napon ismét buszra szálltunk és meg sem álltunk Pompejiig, ahol testközelből ismerhettük meg egy ókori római város hétköznapijainak jellemző színtereit: a lakóházakat, előkelő villákat, boltokat, gyorsétkezdét, pékséget, mosodát, *amphitheatrumot*, színházakat vagy éppen a bordélyházat, és természetesen a politikai és vallási élet legfőbb színterét, a *forumot* is. Campaniai kirándulásunkat (Nagy Lajos királyunk nyomdokain haladva) Nápolyban zártuk egy körsétával, érintve többek között a Castel del Nuovót, a Castel dell’Ovót, a Piazza del Plebiscitót és a Pallazzo Realét.

Szerdán és csütörtökön folytattuk Róma megismerését. Szerdán ismét a Porta del Popolón léptünk be a városba, majd a reneszánsz Róma egyik sugárútján, a Via del Corsón érkeztünk a város szívébe, a Piazza Venezia-ra (az egykori Mars mezőre). Útközben szemügyre vettük *Marcus Aurelius* diadaloszlopát, majd a térre érkezve már

szemben is találtuk magunkat *II. Viktor Emánuel* monumentális emlékművével, továbbhaladva pedig – *Bangha Béla* 20. századi jezsuita páter útinaplóját felidézve – megérthettük, miben rejlik „Róma lelke”. Hiszen alig tettünk néhány lépést eme, a 19–20. század fordulóján épült emlékműtől, máris a *Michelangelo* által tervezett Capitolium téren találtuk magunkat, ahonnan szintén csak néhány métert kellett megtenni, hogy lepillanthassunk a *Forum Romanum* romjaira és a *Colosseum*-ra, valamint áttekintsünk a *Palatinus*-ra. A Capitoliumi Múzeumokban pedig Marcus Aurelius lovas szobrával és a *Romulust* és *Remust* tápláló híres anyafarkasszoborral találkoztunk. Így egyetérthetünk *Bangha* páter azon megállapításával, miszerint talán nincs még egy városa a világnak, ahol ennyire sűrűn, szinte karnyújtásnyi távolságban szemlélhetnénk meg több évezred művészetét, kultúráját.

A nap hátralévő részében felkerestük a Santo Stefano Rotondót, a San Giovanni in Lateranót, ahol külön figyelmet szenteltünk annak a Szent István királyunkra emlékező domborműnek, amelyen *II. Szilveszter* pápa átadja a koronát *Asztrik* apátnak, valamint megnéztük *Michelangelo* Mózesét (*II. Gyula* pápa síremlékét) a San Pietro in Vincoli-templomban. Az utunk hazafelé a császárfórumok mellett vezetett, ahol megszemlélhettük *Traianus* diadaloszlopát is, majd ismét rákanyarodtunk a Via del Corsóra, amelyet a kora esti órákra – ahogy jó idő esetén rendszerint – a látogatók már sétálóutcává változtattak, elhódítva az utat az autósoktól.

A csütörtöki nap egy kisebb tornagyakorlattal kezdődött, ugyanis 551 lépcsőfokot kellett megtenni ahhoz,

hogy feljussunk a Szent Péter-bazilika kupolájának tetejére, azonban azok, akik vállalták a megpróbáltatást, méltó jutalomban részesültek, hiszen fenséges panoráma tárult a szemünk elé: Róma városa a lábunk előtt hevert. Visszatérve a templom belsejébe, megnéztük többek között *Michelangelo* Piétáját, valamint a bazilika főkapuján látható jelenetet *Zsigmond* királyunk német-római császárrá koronázásáról. Utunk a Szent Péter térről az itáliai barokk építészeti két nagy mesterének, *Bernininek* és *Borromininek* neveivel fémjelzett Piazza Navonára (Sant’Agnese in Agone-templom, a Négy folyó szökőkútja), majd Róma legrégebbi templomához, a *Pantheon*hoz vezetett. Délutáni kávékat ezúttal az 1760 óta működő művészkávézóban, az Antico Caffè Grecóban fogyasztottuk el, ahol mások mellett *Goethe*, *Ibsen*, *Keats*, *Gogol*, *Thomas Mann*, vagy éppen *Liszt Ferenc*, *Bartók Béla* és *Márai Sándor* is megfordultak. A nyárutót idéző jó időt a Spanyol-lépcsőn élveztük egy rövid ideig, majd a Trinitá dei Montitól elindultunk a Piazza del Popolo fölé magasodó, parkja és kilátója miatt közkedvelt találkozóhelyként is számon tartott Pincióra, ahol már alkonyati fényben vethettünk búcsúpillantást Róma városára.

A pénteki napot, immáron elhagyva Rómát, Umbriának szenteltük. Assisi csodás fekvésű óvárosa, mind hangulatos középkori utcáival, mind panorámájával lenyűgözte a csoportot. A programból természetesen nem maradhatott el *Assisi Szent Ferenc* templomának, valamint a templom belsejét díszítő *Giotto*-falfreskóknak a megtekintése sem. Assisihez hasonlóan Perugia óvárosát (jellemzően az itáliai építészet-

Csoportkép Pompejiben:

Tímár Orsolya, Demeter Viktória, Horváth Dalma, Tóth Dorina, Réti Dóra, Szügyi Réka, Mitnyan Viktória, Hosszú Katalin, Nikula Aurél, Kaskovits Melinda, Németh Zsófia, Nagy Antal, Molnár Dóra, Gyuris Bálint, Kotogány Klaudia, Rövid Bertalan, Pataki Bettina, Nagy Nikolett, Kaczkó Anna, Dr. Pozsonyi Norbert, Hegedűs Kata, Mecser Kitti és Tóth Sándor Máté

re) szintén hegytetőn találjuk, ahol a középkori főtér, városháza és főutca ugyanúgy magával ragadja a látogatót, mint az elé táruló festői umbriai táj. Ráadásul a csoport a kulináris élvezeteknek is hódolhatott, mivel a városba érkezve éppen Perugia egyik ikonikus produktumának ünnepébe, egy csokoládéfesztivál közepébe csöppentünk.

Tanulmányi kirándulásunk utolsó napján buszunkat hátrahagyva hajóra szálltunk, és a tiszta időnek köszönhetően nem kellett sokáig várnunk, hogy a távolban megpillantsuk Velence jellegzetes épületeit. A bizánci hatás jegyeit is magán viselő lagúnák városát természetesen nem hagyhattuk el anélkül, hogy ne kerestük volna fel a Szent Márk teret, a Szent Márk-bazilikát, a Dózse-palotát, a Sőhajók hídját

vagy a Rialtót. Ugyan nehezen szakadtunk el a velencei hangulattól, amely utunk méltó megkoronázásának bizonyult, de kora este vissza kellett térni buszunkhoz és útnak indulni Szeged felé. Átlépve hajnalban már az egykori Pannónia határát is, a reggeli órákban érkeztünk haza.

Reméljük, kalauzolásunkkal sikerült elérni célunkat, és hallgatóink számos új élménnyel és ismerettel tértek haza, sőt bízunk benne, hogy akár hagyományt teremtve mindezeket még sok hallgatónak meg tudjuk mutatni. Így nemcsak a katedrán vagy éppen két óra között, hanem ott a helyszínen mesélhetünk Róma és Itália örökségéről.

*Tóth Sándor Máté
a Római Jogi Tanszék latintanára*

Médiajogi verseny Belgrádban

Az Oxfordi Egyetem szervezésében 2014-ben ismételt megrendezésre került a 'Price Media Law Moot Court Programme' elnevezésű angol nyelvű verseny, amelyen a világ minden országából indulhatnak joghallgatók és tesztelhetik képességeiket a médiajog területén. Ezúttal a szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának joghallgatói is részt vettek a rangos versenyen és a felkészülés alatt számos kihívással találták szemben magukat, hiszen egy fiktív jogesetben kellett mind az alperesi mind a felperesi oldalon érveket felhozni. A kutatómunka során főként az Emberi Jogok Európai Bíróságának, valamint az amerikai Legfelsőbb Bíróságnak a joggyakorlatában mélyültek el a hallgatók.

A megoldandó ügy érintette az emberi jogokat, azon belül is a szólásszabadság, illetve a vallásszabadság témakörét feszegette, és ehhez kapcsolódott

a médiajogi vonatkozású probléma is. Az írásbeli részét a versenynek sikerrel vette a csapat, hiszen meghívást kaptak a dél-kelet-európai fordulóba, amelynek a Belgrádi Egyetem jogi kara adott otthont. A verseny 2014. december 5–7. között került megrendezésre, és a helyszínen derült ki, hogy ki melyik oldalon fog állást foglalni a továbbjutó hét csapat közül. A hétvége folyamán három tárgyaláson kellett a hallgatóknak részt venniük, a magyar csapat kétszer a felperesi és egyszer az alperesi oldalon képviseltette magát a tárgyalóteremben.

A verseny első napi programja a szerb parlament épületének megtekintése volt, majd a második napon került sor a szintén angol nyelvű szóbeli megmérettetésre, amely rendkívül izgalmasnak bizonyult. A bírók ugyanis nemcsak a perbeszédet értékelték, hanem a jogi tudást, az érvelési technikát, a vitakultúrát, valamint a tények ismeretét is.

A szerb parlament lépcsőjén a magyar csapat

Az álláspontok ismertetésére a feleknek 45–45 perc állt rendelkezésére, majd

A belgrádi jogi kar épülete előtt

ezután 5–5 percben lehetett reflektálni az ellenfél érvelésére. Az utolsó napon

kihírdették a végeredményt, az első három helyezett jutott tovább Oxfordba, akik már több éve folyamatos résztvevői a versenynek.

A Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék indításában a szegedi csapat rengeteg elismerést és dicséretet kapott a bíróktól, hiszen 4. helyezést sikerült elérni már az első részvétel alkalmával. Egyetlen csapatként képviselhették a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karát és egyben egész Magyarországot is.

A négy fő csapat tagjai: *Matuszka Petra*, *Jerney Leona*, *Papp Viktória* és *Fábián Dorina* ötödéves hallgatók voltak, a csapat munkáját *dr. Blazovichné Dr. Gellén Klára* oktatási dékánhelyettes asszony, *dr. Varga Imre* és *dr. Pákozdi Zita* tanársegéd koordinálta és segítette. Köszönet mindannyiuknak!

Fábián Dorina
joghallgató

Dosentti

Két egyetem docense

Nagy megbecsülés érte karunk egyik fiatal oktatóját: Dr. Mezei Péternek, az **SZTE Állam- és Jogtudományi Kara egyetemi docensének 2014. december 15-ei hatállyal a Turun Yliopisto (Turkui Egyetem) rektora, Kalervo Väänänen, címzetes egyetemi docensi (dosentti) címet adományozott.**

A pályázat alapján induló minősítési eljárás keretében a Turkui Egyetem olyan oktatóknak adományoz *dosentti* titult, akik saját tudományterületükön széleskörű jártassággal rendelkeznek (*Mezei Péter* esetében ez a szellemi

tulajdonvédelem, különösen a szerzői jog), publikációik segítségével igazolták képességüket az önálló kutatómunkára, jelentős mértékben segítik a turkui jogi kar munkáját (az előadások tartásán felül például témavezetés vagy konzultáció formájában) és kiváló oktatási képességekkel rendelkeznek.

Ez utóbbit *Mezei Péter* 2007 óta igyekszik a Turun Yliopiston bizonyítani. Az elmúlt években – 2014 végéig – összesen tizennégy alkalommal tartott 8–20 órás előadást a turkui jogi kar finn és külföldi (Erasmus ösztöndíjas, köztük számtalan szegedi) diákjainak európai,

Mezei Péter hallgatói

összehasonlító és digitális szerzői jogi témákban. Ezeken felül a pályázónak egy szigorúan 25 perces, nyilvános előadás megtartásával is igazolnia kellett képességeit. Erre 2014. október 29-én Turkuban került sor. Ennek keretében kollégánk a paródia szerzői jogi megítélésének összehasonlító elemzésére fókuszáló prezentációval szolgált a negyvenfős közönség előtt (amely az ötfős értékelő bizottságot is magába foglalta).

A Turun Yliopisto jogi kara munkaviszonnyal nem járó, ugyanakkor visszavonhatatlan, a díjazott egész életére

szóló *dosentti* titulust mindeddig ötvenöt embernek adományozott. Közülük *Mezei Péter* az első, aki nem finn vagy svéd állampolgár. A *dosentti* titulus odaítélését – az elmúlt hét évben nyújtott szakmai és emberi támogatásuk miatt – külön köszönet illeti *Tuomas Mylly* professzort, *Jukka Mahönen* dékánt, *Katja Lindroost*, *Mia Fagert* és *Mirkka Ruotsalainen*nt.

Dr. Schiffner Imola
egyetemi adjunktus

Konferencia után, kollégák körében: Llewellyn Gibbons, Bruce Kennedy és Mezei Péter

A fjordok és fjellek (hegyek) városa

Negyedéves joghallgatóként – a szege-di jogi kar által nyújtotta lehetőségnek köszönhetően és az Erasmus+ program keretében – Norvégia második legnagyobb városában, a délnyugati Hordaland megyében elhelyezkedő kikötővárosban, Bergenben töltöttem egy félévet cserediákként.

A város mesébe illő! Hét hegy öleli körül, amelyek között sok színes, kis mézeskalácsház bújik meg, köztük szűk, macskaköves utcák kanyarognak. Elégedettséggel töltött el, hogy itt tartózkodásom ideje alatt akár minden nap lehetőségem volt arra, hogy a kikötőváros adta pompás kilátást felfedezzem, túrázzak, síeljek és hajókázzam. Nagyon kellemes időtöltést jelentett egy piknik a barátokkal a nyári királyi rezidencia közelében, a látogatás az egyik Bergenhez közeli szigetre vagy éppen a kiruccanás az Északi-tengerhez. További úti célként Norvégia egyik legjelentősebb látványosságát, a Trolltungát választottam, valamint Izlandot.

A norvég zászló

Ha már Norvégia, akkor hideg. Hideg? Őszintén szólva hidegebbre számítottam, de a bergeni időjárásra inkább a plusz fokok jellemzők még a téli időszakban is. A 365 napból átlagosan 280–300 napot esik az eső, így az esernyő legalább olyan fontossá vált, mint a pénztárca. Szintén elengedhetetlennek bizonyult az esőkabát és a gumicsizma. „Det finnes ikke dårlig vær, bare dårlige klær”, vagyis nincs rossz időjárás, csak rossz ruházat – mondják a norvégok, amely kijelentéshez hűen ragaszkodnak.

Erasmus hallgatók csoportja az Ulriken hegyen

Nem számít, hogy jégeső hullik, szél süvölt vagy hófúvás van, a norvégok ettől függetlenül a legnagyobb meg-

A Bergeni Egyetem jogi kara

elégedéssel mennek túrázni, vagy akár futni esernyővel a kezükben. Mindettől eltekintve Bergenben luxusnak számít a szobában ülni és várni, hogy vége legyen a rossz időnek: norvég módra fittyett kell hányni az időjárásra, és élvezni kell a skandináv föld nyújtotta varázst.

A helyi lakosságról az a pozitív tapasztalatom, hogy az emberek nagyon kedvesek a külföldiekhez, és szívesen segítenek, akár a városban való eligazodást illetően is. Emellett viszont nem a közvetlenség, hanem inkább a tartózkodó természet jellemző rájuk. Norvégiában mindenki tud angolul: ez így igaz, erről már magam is meggyőződtem,

ugyanis a lakosság korra és foglalkozásra tekintet nélkül beszéli az angol nyelvet.

Az oktatási rendszer nagyon modern. Az előadásokat kivétel nélkül *power pointos* prezentáció segítségével vezetik a tanárok. Gyakorlati órák nincsenek, csak interaktív előadások. A tananyag számos példával és tudományos cikkel egészül ki, amely intenzív tanulási időszakot eredményez. A vizsgák többnyire írásbeliek és *open-book* jellegűek, vagyis a tantárgyhoz kapcsolódó kompediumok szabadon használhatók. Meggyőződésem, hogy itt számtalan lehetőség nyí-

Bergen, Bryggen (régi rakpart)

lik az idelátogató ösztöndíjasok számára, mind az oktatási rendszer, mind a skandináv térség kínálta preferenciákat tekintve.

*Dobó Réka
joghallgató*

Bergen tengerparti látképe

35. éves évfolyam-találkozó

Az 1979 januárjában avatott nappali tagozatos évfolyam 2014 májusának egy gyönyörű szombatján tartotta 35. éves – szerencsére szokásosnak mondható – találkozóját. A hagyományos program szerint a Kar épületében (a Lófaránál) találkoztunk, ahol a résztvevők beszámoltak az elmúlt öt év eseményeiről. A 60. éves koruk táján lévő évfolyamtársaink a korábbiakhoz képest egy kicsit kevesebben (kb. 50-en) jelentek meg, amelyhez nagyobb részt saját maguk illetve hozzátartozóik egészségi állapota járult hozzá. A kb. 120 fős évfolyamunkból lassan a 10-hez közelít azok száma, akik már végleg elhagyták kis csapatunkat.

A mi korosztályunk még azokhoz az évfolyamokhoz tartozik, akik kemény szűrő alapján kerültek az egyetemre. Talán emiatt is volt, hogy megbecsültük a helyzetünket, nem igen maradt le a társaságból végleg senki a gyenge tanulmányai miatt. Nagy örömmel vettünk részt a találkozóinkon korábban is, mert mi még ismertük és szerettük is egymást. Az

első, ami összehozta az évfolyam felét, az a Kalocsán, a „37. Budapesti Forradalmi Ezredben” (ma ellenforradalminak hívnák) eltöltött 11 hónap katonai szol-

„Doktorrá fogadom!”

gálat volt. Ebből kevés fiúnak sikerült kimaradnia. Amikor a beiratkozásra bejöttünk a Karra, egyedül *Bálint Feri* barátomnak volt vállig érő haja. Kapott is elég emiatt. Az első hónapokban azonban úgy kiképeztük katonai ’élményeinkből’, hogy azt követően ő lett az évfolyamon a ’katonai szakértő’.

Az évfolyamot számos – ma már nem ismert – közösségi élmény kötötte össze, ami a mai napig tart. A mezőgazdaság-

Az avató tanács: Dr. Kovács István, Dr. Antalffy György, Dr. Csukás István és Dr. Tandori Károly

nak jelentős károkat okoztunk ún. őszi kötelező munkák alkalmával. Sokat beszélhetnék pl. a Telekgerendáson lezajlott hétről, de személyiségi jogi okokból ezt nem tehetem. Egy biztos, a falu két kocsmája se azelőtt, se azóta nem találkozott

Jogászbáli toborzó a városban

ilyen mennyiségben (kb. 200 fő) vidám joghallgatóval, de még vendéggel sem. Biztos boldog emlék mindez a békéscsabai *Tűzmadár* együttesnek is, amely élete legsikeresebb óráit tölthette velünk.

Gyakran rendeztünk komolynak induló évfolyam- és csoport-összejöveleteket is (nőnap, költészet napja stb.), amelyek egyre bővülő létszámmal, és emelkedettebb hangulatban fejeződtek be. A

Építőtábor: Meissen

nagyobb rendezvényeken meghívtak voltak oktatóink is, akik többnyire el is jöttek (!) közénk. Sokat segített a baráti kapcsolatok további elmélyülésében az,

hogy a 3. évfolyamtól szakosodni kellett, és három ún. igazságügyi csoportot személyi szimpátia alapján válogathattunk össze. A jó kapcsolatok a végzés után is megmaradtak. Örömmel mentünk például egymás esküvőjére, lagzijába is. Remélem, nem ennek tudható be, hogy rendkívül sok válás történt az évfolyamunkon...

Az évfolyam döntő többsége 'klasszikus' jogi pályára került, és kiváló ügyvédek, (vezető) bírák, ügyészek lettek. A rendszerváltás után született néhány 'kakuktktojás' is, egy páran közülünk – a legkülönbözőbb pártszínekben – országgyűlési és önkormányzati képviselők, államtitkárok, sőt miniszterek lettek.

Ha az egyetemi években született fotókra nézünk, a legnagyobb különbség (csak a fiúkról beszélünk!) a haj és a kilók mennyiségében szembeötlő, nem beszélve a haj egységesnek tűnő színéről. Rossz

Magyarossy József a bölgykoszorúban

a hajfestékünk – persze, aki még beszélhet egyáltalán hajról.

A mindenkit ért szomorú eseményeket félretéve, mindig nagy örömmel találkozunk. Így volt ez most is, 2014-ben. Úgy tudtuk ismét feleleveníteni korábbi közös élményeinket, mintha az elmúlt 35 év ki sem esett volna. Legyen ez még sokáig így! Az évfolyam nevében és képviselésében:

*Dr. Kiss Barnabás
egyetemi docens*

Bearanyozódott diplomák

Tavaly (2014) szeptemberében kapták – kaptuk – meg az Aranydiplomát a JATE jogi karán ötven évvel ezelőtt végzett jogászok. Magam ezt az ünnepi, megemlékező diplomát korábban valahogy nem tartottam számon, legfeljebb annyi élt bennem, hogy a nagyon öregek szoktak kapni valami fémből valót, de ez még ugye, messze van, nem aktuális. Az lett.

Az ilyen alkalmakkor szokásos összefüggéseknek (ünnepségeknek) az az első pillanatra feltűnő sajátjuk, hogy míg eredetileg a diákok voltak fiatalok és az előadók korosak, most a diákok voltak korosak, a tanárok pedig – beleértve a tekintélyes ősz szakállt viselő *Szabó Gábor* rektort is – hozzánk képest gyermekcipőben járnak. (Ehhez mindjárt egy emlékező megjegyzés kívánczik ide: *Kemenes Béla*, akitől a polgári jogot hallgattuk, emlékezetem szerint harminchét éves, a büntetőjog általános részét oktató *Tokaji Géza*, a közszerepetnek örvendő *Gercsi* pedig talán még ennyi sem volt. Mindketten okkal voltak nagy tekintélyek a szemünkben...)

A közelmúltban azt a felkérést kaptam, hogy írnék erről az alkalomról, mármint a diplomaosztás magasztos pillanatairól e periodikába néhány mondatot. Idézzem fel nagyjából, ami ott tőlem köszönetféleként elhangzott. Arra persze, hogy mi hangzott el tőlem, ennyi idő – mármint a születésem után eltelt ennyi idő – után nyilván nem emlékszem, így most azt írom ide, amit valószínűleg mondhattam, tehát amit gondolok. Azt ugyanis, hogy az egyetemtől – széles értelemben véve: az intézménytől, az előadói kartól és egymástól is – tudásban, gondolkodási minőségben, sőt: szellemi tisztességben is nagyon sokat kaptunk. Természetesen nem mindig mindenkitől, de a lényegret tekintve bizony így volt. Akkor is, ha mindez így közhelyesnek, az alkalomra kimódoltnak tetszhet. Ismétlődő összefüggéseinken, évfolyam-találkozóinkon a szokásos nosztalgiazáson túl is ez az elismerő méltatása a szegedi jogi egyetem fél évszázaddal ezelőtti nívelének. Itt, ezeken a hasábokon-e, vagy más alkalommal, biznyságul fel is idéztem személyes példám, még akkor is, ha

Az aranydiplomások évfolyama

nem szeretnék itt szerénytelenül az előtérbe tolni. Eszerint: egész életemre, újságírói pályafutásomra, világlátásomra hatással volt az az egyetemi statisztikai előadás, ahol is 1960-ban vagy '61-ben (!) az állami tervutasításos gazdaság működésének mélyreható kritikáját hallhattuk *Horváth Róbert* professzortól. Vagy, ha a szellemi tisztességet említettem feljebb: a büntetőjog általános részéről hallgatott előadások, illetve szemináriumok attól

Hajdú József dékán és Harangozó József

is izgalmasak voltak, hogy egy-egy kérdés boncolásakor nem volt 'királyi út', minden göröngyös, nehezen felfejthető részleten szigorúan át kellett rágnunk magunkat, logikai ugrások, könnyítések nélkül.

Talán nem minden szempontból kelően visszafogottan, a mostani Aranydiploma átadón mondott alkalmi köszöntőmben arra kértem a fiatalokat – értsd: az oktatókat –, hogy volt egyetemünk-

Merényi Kálmán és a bölgék

nek az ilyen, évtizedekre érvényes hatású, személyiségformáló erejét őrizték meg. Emlékezetem szerint mondanivalómnak volt valami 'áthallásos' aktualitása is, mert éppen a mi Aranydiploma átvételünk idején zajlott valamelyik nagy országos vita az egyetemi oktatás, az egyetemi autonómia éppen akkor napirendre vett 'megreformálása', azaz szűkebb keretek közé szorítása ügyében.

*Dr. Eötvös Pál
ny. újságíró*

Eötvös Pál évfolyama nevében szól

12 dühös ember

Joghallgató az esküdtek asztalánál

2014 őszén állította színpadra a Szegedi Tudományegyetem Kulturális Irodája *Reginald Rose* 'Tizenkét dühös ember' című drámáját. A produkció egyik különlegessége volt, hogy a szereplők többsége az igazságszolgáltatás kötelékéből érkezett. Az előadást *Barnák László*, színész-rendező vitte színre, a csapat egyetlen profival egészült ki, *Fekete Gizi* színművésznő személyében. Engem, mint harmadéves joghallgatót *Tajti Gabriella*, a Kulturális Iroda vezetője talált meg. Ezen írás kedves professzorom, *Balogh Elemér* felkérésére született és személyes benyomásaimat taglalja. Meggyőződésem, hogy egy előadás (és egyébként bármilyen civil kezdeményezés) attól is jó, hogy vitákat gerjeszt és teret enged eltérő álláspontok ütközésének. A 'Tizenkét dühös ember' itt Szegeden erre mindenképp alkalmas volt. Számítalan írás született a produkcióról, ezekhez azután újabb írások, kommentek, vélemények, ellenvélemények csatlakoztak, egyszóval: elindult egy közösségi

diskurzus, mely már rég nem csak a dráma szűkebb témájáról (témájához) szólt. Cikkem azonban mégsem kíván ehhez csatlakozni, nem akar vitába szállni, nem akar véleményt mondani, „ítéletet” meg aztán pláne nem. Ezek csupán egy egyetemi hallgató papírra vetett gondolatai...

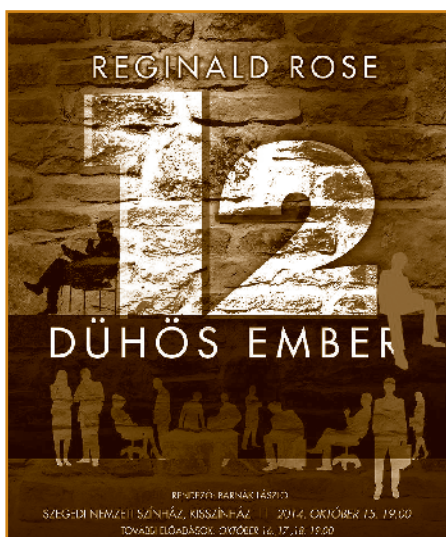
Reginald Rose történetét 1954-ben eredetileg tévéjátéknak szánta, azután színművet írt, majd sikerén felbuzdulva filmet készítettek belőle. A dráma megszületése egy személyes élményéhez kapcsolódik: „Körülbelül egy hónappal megírása előtt ugyanis egy esküdszék tagja voltam, az esküdszéknek emberölés tárgyában kellett ítéletet mondania – írja a szerző. Miután ez volt első részvételem egy ilyen tárgyaláson, megvallom, a dolog nagy hatást gyakorolt rám (...) Az esküdszéki vita során többször támadt olyan érzésem, hogy az átlagembernek fogalma sem lehet arról, mi történik a zárt párnázott ajtók mögött, s ekkor gondoltam legelő-

Az esküdtek:

1. dr. Forrai Miklós, 2. Németh György Attila, 3. Dr. Kosztolányi József, 4. dr. Nagy Erzsébet,
5. Spitzer Jenő, 6. Varga Norbert, 7. dr. Ragány Zoltán, 8. dr. Hegedűs István, 9. Fekete Gizi,
10. dr. Magyarossy József, 11. Györgyev Branímír, 12. Nyéki Tamás

ször komolyan arra, hogy nem volna érdektelen egy olyan tévéjátékot írni, melynek teljes cselekménye az esküdtek tárgyaló helyiségében játszódna.” Rose a lehető legautentikusabb forrásból táplálkozva írta meg művét, mely cselekményében nem is lép ki a szoba falai közül. Esetünkben az esküdtek el-sétálnak a nézőtér mellett, és elfoglalják helyüket a színpadon. Ezalatt *Brenda Lee* ’One teenager to another’ című könnyed száma szól, majd a bíró hangját halljuk: „Ezzel a bíróság az ügy jogi vonatkozásainak ismertetését lezárja.

A színházi plakát

Az esküdtekhez fordulok, Hölgyeim és Uraim, tájékoztatásul közlöm a következőket: az előre megfontolt szándékkal elkövetette emberölés a legsúlyosabb bűncselekmény. (...)Arra kérem önöket, hogy megfontoltan mérlegeljenek. Ha a vádlott bűnösségével kapcsolatban alapos kételyük merül fel, az ártatlansága mellett kell szavazniuk. Ha nincs kétség önökben, legjobb belátásuk szerint bűnösnek kell nyilvánítaniuk. Bárhogy döntsenek is, döntésüknek egyhangúnak kell lennie. Amennyiben bűnösnek

találják a vádlottat, a bíróság nem fog kegyelmet gyakorolni. Ebben az esetben kötelező meghoznom a halálos ítéletet. Nem irigylem önöktől e feladatot, súlyos felelősség van a vállukon.” – Szavai alatt kivetítve rosszcarcú fiatalokat láthatunk, majd leereszkedik a vasfüggöny és kezdetét veszi az ülés.

De mi történik előtte, hogyan is áll össze e döntéshozó testület? Az esküdtképes személynek a felszólítás kézhezvétele után meg kell jelennie az illetékes bíróságon. Az ülést egy bonyolult kiválasztási eljárás előzi meg, mely során mind a vád, mind a védelem kizárhatja az ügy szempontjából neki nem megfelelő személyeket. Az elutasításnak két módja van: az egyik esetben indokolás nélkül történik, így korlátozott számú személyt lehet kizárni, míg a másik esetben valamely konkrét indok alapján tehetnek javaslatot a felek. A legkülönbözőbb kérdéseken keresztül tárják fel a jelöltek személyiségét, és az ügghöz való hozzáállását. Előfordul, hogy több száz kérdésből álló kérdőívet kell kitölteniük a potenciális személyeknek, ahol akár még szabadidős és étkezési szokások is terítékre kerülhetnek. A kiválasztás nagyon fontos, mert akár a per kimenetele múlhat rajta, éppen ezért ezen eljárások eredményesebb lebonyolításához speciális szakértelemre és pszichológiai érzékre van szükség. Amint az esküdtszék felállt, megindul a tárgyalás, ahol a vád és a védelem igyekszik meggyőzni a kiválasztottakat a vádlott bűnösségéről illetve ártatlanságáról. Miután a felek bizonyítékaikat a bíró elé tárták, az esküdtek elvonulnak és egyhangúlag döntést hoznak, a szankciót szakbíró állapítja meg.

Amikor először elolvastam a szövegkönyvet, bevallom, kicsit zavarba jöttem. Nem csak a projekt megvalósít

3. esküdt: „Ez a nő tudja, miről beszél!”

hatósága kérdőjeleződött meg előttem, hanem saját szerepemmel kapcsolatban is voltak aggályaim. A 2. esküdt zárkózott. Keveset szól és általában akkor sem a legmegfelelőbb pillanatban, így állandó céltáblája társai pikírt megjegyzéseinek. Valószínűleg ő a legfiatalabb a társaságból, egy bankban dolgozik, talán ügyintézőként. Első pillantásra ennél több nem derült ki számomra, fogalmam sem volt róla, hogyan tudok majd ennek az ismeretlennek a bőrébe bújni. Hogyan fogom estéről estére, közel kilencven percen keresztül megjeleníteni minden örömét, bánatát, vívódásait. Akármerről közelítettem is meg, nem találtam rajta semmi fogódzót. Úgy éreztem, teljesen különbözőek vagyunk, hogy életkorunkon kívül szinte semmiben sem hasonlítunk egymásra. Egy ilyen helyzetben pont én mondanám a lehangosabban a magamét, macskakodnék és a konfliktusokat is felvállalnám, ha arra kerülne sor. Ezzel a nem túl biztató első benyomással kezdtem megismerkedni vele... De utána szinte észrevétlenül, sokadik nekifutás-

ra közelebb kerültem hozzá. Ahogy jobban megismertem őt, rájöttem: sokkal több közös van bennünk, mint valaha is gondoltam volna. A második esküdt figyel és jegyzetel. A kezdeti esetlensége ellenére végig lelkes marad, és boldog, ha sikerül érdemben előre vinnie a vitát. A történések komoly benyomást tesznek rá, még ő sem volt hasonló helyzetben élete során. Ennek ellenére mindig nyíltan felvállalja álláspontját és meg is akarja védeni azt. Ilyen volt az én második esküdtem. Személyisége a próbák előrehaladtával bontakozott ki, formálódott és formálódik még ma is.

Maga az ügy talán nem is túl különleges, a büntető-igazságszolgáltatásban szinte naponta fordulhatnak elő hasonló: egy tizenhat éves huligán egy veszekedést követően leszúrja az apját egy rugóskéssel. A bizonyítékok adottak, a tanúvallomások megerősítik az ügyészi álláspontot, a srác alibije is több sebből vérzik. A 7. esküdt szavaival élve: „(...) akár öt perc alatt végezhetnénk.” A fiú bűnös, ez tuti – legyünk túl rajta, mondjuk ki és mindenki mehet a dol-

gára, nyolctól különben is kézimeccs van. A vádlott elnyeri méltó büntetését: villamosszék, mi pedig nyugodtan hajthatjuk álomra fejünket: a rend helyreáll. Csakhogy, van egy kis bökkenő... Az a megatalkodottan makacs 8. esküdt (*Hegedűs István* értő tolmácsolásában) folyton borsot tör az orrunk alá, jön itt a 'hülye' kérdéseivel, képtelen együttműködni, mintha az egészret direkt csinálná. „Nem mondja, hogy a

„- *Maga mit gondol?*
- *Nem is tudom, nagyon érdekes volt.*”

fiú nem bűnös, csak nem biztos benne”. Szenvedéllyel és szünni nem akaró lelkesedéssel veti bele magát újra és újra az események vizsgálatába. Állja a sarat, ügyvédek megsejyénítő szívósággal mutat rá a vádirat gyenge pontjaira, szembesít minket előítéleteinkkel: „az előítélet elhomályosítja az igazságot, bárhol is találkozunk vele az ember (...)” — ezek a szavak közhelyesnek és semmitmondónak tűnnek, de a közel kilencven perces vajúdas után rájövünk:

nem lehet eleget hangsúlyozni őket. Bá-buk vagyunk, előítéleteink mozgatnak minket, nem tudunk szabadulni tőlük. A 6. esküdt kérdezi tőle: „Ki más volt, ha nem ő?” — és tényleg: a mocskos környék, a társadalom periferiáján tengődő apa, a javítóintézet, a gyámhatóság... „— Teljesen nyilvánvaló, már az első nap meggyőztek.” „— Mér’, hát kit nem?” — ez az a dolog, amiben még az egyszerű melós és a lekezelő *bussines-man* is egyetért. Ám minden hiába. Amíg mi itt bosszankodunk, és próbálunk rávilágítani nyilvánvaló tévedésére, szép lassan és észrevétlenül, de elveti a kétely magvait. „Egyetlen esküdtszék sem nyilváníthat bűnössé valakit anélkül, hogy nem biztos benne.” Folyton felteszi magának és nekünk a kérdést: „Lehet, hogy mindez így van, de lehet, hogy nem(...)” Ez a dilemma motiválhatja a büntető igazságszolgáltatást és ez az, amit Hegedűs István hivatásának gyakorlása során (Szegedi Ítéletábla, a Büntető Kollégium vezetője — a szerk.) ezerszer is feltesz egy nap. Az esküdtek azután szép sorjában, egyéni felismerést követően állnak be az építész mögé. Az egyre duzzadó ellentábor újabb és újabb nyitva hagyott kérdésekre bukkan. Mindenkinél máshol érkezik el az a pont, melytől fogva komolyan kezdi érdekelni a fiú sorsa, és az, hogy mi is történt valójában azon az éjszakán. A 10. esküdt rasszista ki-rohanása még inkább malmára hajtja a vizet: „Mások, másként gondolkodnak, mindent másképp csinálnak. Hát például nem kell nekik sok hozzá, hogy megöljenek valakit! (...) Ezek erőszakosak, ezek bűnözők, ezek ostobák és egyszer még elvágják a torkunk. Ezt akarják. Elvágni a torkunk (...) Figyelmeztetem magát. Ez a fiú, ez a vádlott, azt mondom, kapjuk el, mielőtt az ő fajtája nem kap el minket. Nem érdekel a törvény. Miért

„Üljön le, és ki ne nyissa még egyszer azt a mocskos száját!”

érdekeljen? Őket se érdekli!” – magából kikelve ordítja tele a termet. Mi pedig lesütjük a szemünket, elfordulunk, szeretnénk most rögtön felszívódni: undor és félelem lesz úrrá a társaságon. Szélsőséges és létező vélemény, de a helyzet talán mégsem ennyire reménytelen, pont az általa kiváltott viszolygás mutatja: vagyunk, és a jelek szerint még elég sokan, akik valóban másként gondolkodunk. A kisebbségből azután többség lesz: immár mindnyájan egy olyan valaki életéért szállunk síkra, akit alig egy órával ezelőtt még nyugodt szívvel vérpadra küldtünk volna. A 3. esküdt végül egyedül marad, egy családi tragédia súlya alatt képtelen józan belátásra jutni. De a rámeredő tizenkét néma szempár kereszttüzében ő is megtörik, és utolsóként mondja ki a termen varázsigeként végigsöprő szavakat: „nem bűnös”... 12 néma szempár – igen, a 12. Te vagy kedves néző, hiszen előadásunknak már rég nem pusztán megfigyelője, hanem aktív részese is vagy. Saját bőrdön tapasztalod meg, hogy milyen energiák kellenek ahhoz, hogy tizenkét alapvetően kü-

lönböző személyiség kompromisszumra jusson. Az egész társaság annyira emberi, a figurák átlagosak, valójában egyikükben sincs semmi különleges. Úgy viselkednek, ahogy Te viselkednél hasonló szituációban. Az esküdt-társak első ránézésre próbálnak egymás előtt „jó arcnak” tűnni, valamit nyilvánvalóan eltakarnak, ügyetlenkednek és akarva-akaratlanul is felvesznek valamiféle pózt, de nincs menekvés: ezt most nem úszhatjuk meg ilyen könnyen. Valódi személyiségük szép fokozatosan felsejlik előtted és lassacskán kiderül számodra: tényleg itt van mindenki, akivel mikrokozmoszunkban találkozhatunk. Itt van a szomszédunk, fodrászunk, autószerelőnk, és a sarki közértés is. Itt van az arc, akivel kutyasétáltatás közben össze szoktunk futni, aki megáll mellettünk a pirosnál a reggeli csúcsban. Itt vannak tanáraink, tanítványaink, apánk, anyánk, haragosunk, barátunk, és itt vagyunk mi magunk is. A színpadról estéről-estére saját magunk néz velünk szembe és dörgöli az arcunkba minden másodpercben: igen, ezek va-

gyunk mi... A legelső sokkot megköny-
nyebbülés, majd mély sóhajlás követi.
Igyekszünk minél hamarabb elhagyni a
termet, talán legjobb lenne most rögtön
elfelejteni az egészet. Alig egy perc tel-
lik el, hogy megszabadultunk a döntési
felelősség súlyától, máris felmerül ben-
nünk a kérdés: lehetséges, hogy mi most
egy bűnös embert adtunk vissza a tár-
sadalomnak...? Igen, lehetséges, „Mert

halálra, börtönöztek be, vagy az eljárást
nem megfelelő módon bonyolították le.
Számomra a legmegdöbbentőbb *George
Stinney* esete, amely sok hasonlóságot
mutat a mi ügyünkkel. A tizennégy éves
kisfiút két kislány meggyilkolásával
vádolták. Az esküdtszéknek 10 percre
volt szüksége ahhoz, hogy meghozza a
halálos ítéletet. A bizonyíték mindössz-
sze annyi volt, hogy a tragikus esemény

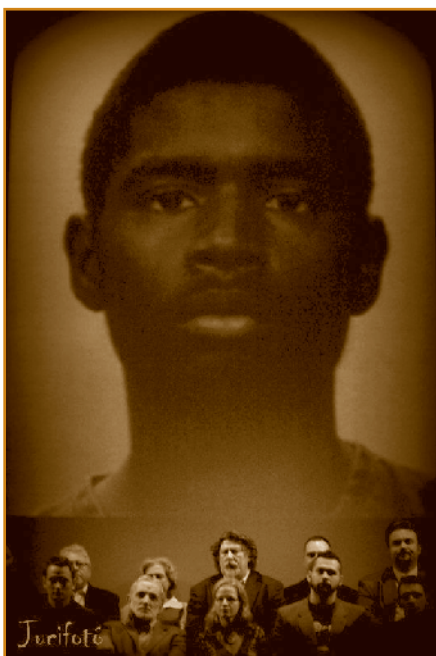

„Megölöm!”

valójában mi nem tudjuk, mi az igazság
és soha nem is fogjuk megtudni.” A ké-
tely tehát helyénvaló: nincs megnyugvás
és bizonyosság, de egy bírósági ügy már
csak ilyen: teli van megválaszolatlan kér-
désekkel és feltételezésekkel. Azonban
legyünk most egy kicsit optimistábbak:
tegyük fel, hogy ez a srác tényleg ártat-
lan, nem ő követte el a gyilkosságot,
csak rosszkor volt rossz helyen, és azon-
nal a büntető-igazságszolgáltatás kar-
maiban találta magát. Ezek után joggal
tehetjük fel a kérdést: mi teljes bizton-
ságban tudhatjuk magunkat? Számtalan
ilyen eset történt, amikor utólag két-
séget kizáróan bebizonyosodott, hogy
esküdtszék ártatlan embereket ítélték

előtt együtt látták a három gyermeket
virágot szedni a közeli réten. Hetven
évvél később *Carmen Mullins* bírónő
megsemmisítette az ítéletet. Az indoko-
lásban rámutatott arra, hogy az eljárás-
ban megsértették a kisfiú alkotmányos
jogait: elszakították szüleitől és beisme-
rő vallomását valószínűleg kieroszakol-
ta a rendőrség. Stinney színes bőré volt,
most lenne 84 éves. A még életben lévő
családtagjai közül né- hányan jelen vol-
tak az ítélet kihirdetésekor.

Esetünkben a felmentéssel záruló
végeredmény azonban csak első pillan-
tásra egyedülálló, a tárgyalás elején a
vádolt bűnössége mellett kardoskodók
még biztosak abban: bármelyik má-

A bíró: „Nem irigylem önöktől a feladatot, súlyos felelősség van a vállalon...”

sik esküdtszék a vádlottat úgy elítelné, „mint a sicc”. Valóban így van ez? A döntésképtelenség bejelentése folyamatosan fel-felbukkanó lehetőség, nyilván az elítélést sürgetők láthatják benne az alternatív megoldást. Ami azonban első pillantásra teljesen bizonyosnak tűnik, másodikra már egyáltalán nem az. Nem tudhatjuk, hogy másik tizenkettő hogyan viselkedne ugyanebben a helyzetben. Lehet, hogy könnyebben belátnák az ártatlanságot vagy akár teljesen egyetérténekek abban, persze az is előfordulhat, hogy azonnal meghoznák a halálos ítéletet. A végeredmény azonban mindig csak kétféle lehet: bűnös vagy ártatlan. Csak két alternatíva létezik: igen vagy nem, fekete vagy fehér. Az ehhez vezető út azonban végtelen sokféle: nincs két ugyanolyan esküdtszéki tárgyalás, mint ahogy két ugyanolyan színházi előadás sincs. A mű e végtelen módok közül választ találokra egyet és

vizsgálja meg részleteibe menően, boncolja fel, szedi atomjaira. Nincs benne semmi különleges, bármelyik titkos esküdtszék ajtaján lenénk is be, ugyanezt látnánk. És ezzel el is érkeztünk egy látszólag magának ellentmondó végkövetkeztetéshez: minden esküdtszéki ülés más, de ha egyet végigkövettünk, valójában már az összeset láttuk. A résztvevő jelenlétét és a történeteket egyedinek éli meg, ám kívülről szemlélve, a falak között egy mindennapos esemény tanúi lehetünk. Ha az esküdtek elhagyják a termet, egy gyors szellőztetést és pohár-cserét követően odaül másik tizenkét ugyanolyan ember és szembe találja magát ugyanazzal a problémával. Ez a kettősség a vádlottal kapcsolatban is elmondható: széke már előre foglalt: követi őt egy újabb, egy másik ember...

Az igazságszolgáltatás gépezete folyamatosan forog, de működését és az ott lejátszódó lelki folyamatokat csak ilyen kimerevített pillanatfelvételeken keresztül érthetjük meg igazán. Miután egy esküdtszék tagja lehettem, én is közelebb kerültem mechanizmusaihoz, ahogy mondani szokták: megkapargattam a felszínét. Sokkal több dolog történik velem ott a színpadon az alatt a kilencven perc alatt, mint gondoltam, mikor egy késő augusztusi délutánon gyanútlanul az első próbára igyekeztem. Csupa fantasztikus emberrel találkoztam, tagja lehettem egy társaságnak, amely az idő előrehaladtával valódi csapattá érlelődött. Biztos vagyok benne, hogy e visszahúzódó srác esküdtszéki ténykedésére, vívódására, konfliktusaira úgy fogok visszagondolni, mint egyetemi éveim egyik legmeghatározóbb élményére.

*Németh György Attila
joghallgató*

Könyvkiadás, ösztöndíjak

A karunkon folyó oktató-kutató munka sokoldalú támogatására 1996-ban életre hívott Pólay Elemér Alapítvány 2014-ben is eredményesen folytatta működését. Említést érdemel, hogy létrehoztunk egy teljes mértékben az alapítvány tulajdonában álló gazdasági társaságot (Iurisperitus Bt.), amely a jövőben a gazdálkodási célú alapítványi tevékenységeket végzi. Szeretném ezúttal is kiemelni a 2014. karácsonya előtt tartott kuratóriumi döntések nyomán, számos fiatal kollégánk javára megítélt kutatói ösztöndíjakat.

Alapítványunk változatlanul leginkább látványos tevékenysége a szakmai könyvkiadás. Országosan egyre ismeretebb sorozataink régebbi és újabb kötetei megvásárolhatók karunkon a Jogi Információs Kabinetben, és megrendelhetők drótpostán (jik@juris.u-szeged.hu) is. Következzék a 2014. esztendő kiadványainak listája.

Lectione Iuridicae

10. *Éva Jakab* (Hg.): Geistiges Eigentum und Urheberrecht aus der historischen Perspektive. Internationaler Kongress

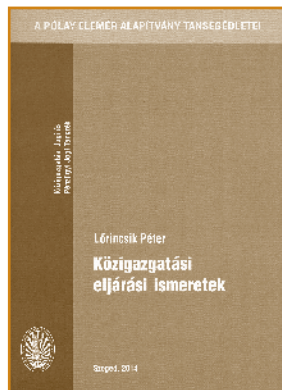
11. *Lajkó Dóra* (szerk.): A Munkajogi és Szociális Jogi Doktoranduszok és Pályakezdő Oktatók hatodik konferenciája (Opuscula Szegediensia 6)

A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei

Kiss Barnabás: Alkotmányjogi alapismeretek. Magyarország alkotmányos intézményeinek vázlata (2., átdolgozott kiadás)

Juhász Zsuzsanna: Polgári eljárásjogi ismeretek (8., átdolgozott kiadás)

Lőrincsik Péter: Közigazgatási eljárási ismeretek

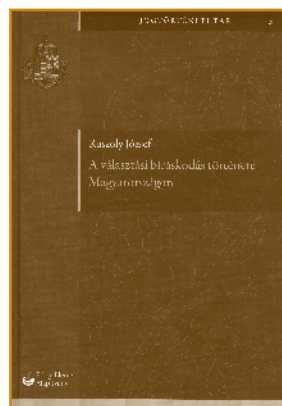

A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára

50. *Révész Béla* (szerk.): „Most megint Európában vagyunk...” Szabó József emlékkönyv

Jogtörténeti Tár

Ruszoly József: A választási bíráskodás története Magyarországon

Fundamenta Fontium Juris

6. *Juhász Zsuzsanna*: Börtönügy Európában. A büntetés-végrehajtás megoldásra váró kérdései

Bemutatkozik a Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézete

A karunkon folyó munka fokozódó gazdagodását jelzi, hogy egyre több olyan eseményről számolhatunk be, amelyek új rovatba kíváncsnak. Az ÉLET A KARON most induló fejezete három újdonságról ad hírt: egy új intézményről, az NRTI bemutatkozásáról, a hallgatóinkkal való intenzív, személyre szabott foglalkozást megvalósító tutori rendszerről és az egyetemi tanári képzést, a habilitációt sikeresen teljesítőkről.

A szegedi jogi kar Európa-tanulmányok Központja 1998-ban az Európai Bizottság Magyarországi Delegációja és a Külügyminisztérium megállapodása

alapján PHARE pályázati támogatással jött létre egy országos hálózat részeként. Az egyetemi Szenátus határozata szerint 2013 májusától Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézete (NRTI) néven folytatja tevékenységeit.

Karunkon 1996 óta folynak francia nyelvű képzések, amelyeket jelenleg a Nemzetközi és Regionális Tanulmányi Intézet gondoz. Francia nyelvű, nemzetközi tanulmányok mesterszak 2015 szeptemberétől már két specializációval: Európa-tanulmányok és Afrika-fejlődés képzési programokkal indul, mindkét esetben közös képzésként a Lille-i Politikatudományi Intézettel, illetve a Senghor Egyetemmel. Szintén az In-

Dr. Martonyi János és Dr. Trócsányi László

*Dr. Gál Kinga, Dr. Trócsányi László és
dr. Kruzslicz Péter*

tézet gondozza az alapszakos hallgatóknak felkínált Európai civilizáció és integráció specializációt, valamint részt vesz a jogász szakon a nemzetközi és idegennyelvi modulban hirdetett francia nyelvű kuzusok gondozásában és az Erasmus-hallgatók francia nyelvű kurzusainak meghirdetésében is. Számos francia nyelvű ország egyetemével áll az Intézet kapcsolatban, több, jelenleg is folyó oktatási és kutatási együttműködés vonatkozásában. Ezek közül a 2014-es évben kiemelendő az úgynevezett Balaton-projektek keretében a nagyhírű, Párizs I Panthéon-Sorbonne Egyetem Alkotmányjogi Kutatóintézetével 'Európai értékek és nemzeti alkotmányok' címmel indult kutatási projekt, amelynek keretében két kerekasztal-beszélgetésre is sor került Szegeden és Párizsban.

Mindezek alapján nem véletlen, hogy karunk és a Bölcsészettudományi Kar kezdeményezésében a Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézet önállóan is megjelent 2013 szeptemberében, amikor ünnepélyes francia nyelvű tanévnyitó alkalmával sor került a Frankofón Egyetemi Központ megalapításáról szóló szándéknyilatkozat aláírására. A Frankofón Egyetemi Központ a Szenátus határozata alapján 2014-ben már folyamatosan és zavartalanul működött az Intézet részvételével. A magyar kormány által is támogatott Központ célja

– a magyar külpolitikai prioritásokat is figyelembe véve – a működő francia nyelvű képzések koordinációja és megjelenítése, kutatási és oktatási projektek egyetemi szintű gondozása, kapcsolattartás a frankofónia iránt elkötelezett partnerekkel, ezáltal a Központ hozzájárul az Egyetemünk nemzetköziesítési stratégiájához is.

2014 szeptemberében a magyar és a francia nyelvű nemzetközi tanulmányok mesterképzés mellett elindult az angol nyelvű mesterszak (Master in International Relations – Legal and Business Aspects) is. A képzés nemzetköziségét az is mutatja, hogy az induló évfolyamban a hallgatóknak csupán a fele magyar, a többiek a világ különböző részeiről érkeztek karunkra, nem csak Európából. Az angol nyelvű mesterképzés mellett a Bethlen Gábor Alaptól kapott támogatás segítségével egy speciális nemzetpolitikai képzési program is elindult 2014 szeptemberében. A Szegedi Tudományegyetem hallgatói a nemzetpolitikával kapcsolatos kurzusokat két féléven keresztül látogathatják. A program keretében a következő kurzusok kerültek meghirdetésre: Autonómiák és regionális modellek Európában, A magyarság múltja és jelene a határokon kívül (I–II.), Nemzet és társadalom az európai fejlődésben, A kisebbségi jogok szerepe a nemzetközi kapcsolatokban, A határon túli magyarság demográfiai sajátosságai, Nyelvi jogok Európában. Azok a hallgatók, akik az összes kurzust felveszik és sikeresen teljesítik, az SZTE tanúsítványát vehetik át diplomájuk mellé.

2014-ben a Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézet a Europe Direct szegedi irodájával közreműködve számos sikeres rendezvényt szervezett. Április 24-én került megrendezésre a

Óriási érdeklődés övezte Jonathan Knott brit nagykövét előadását

'Klímapolitika: a klímaváltozás elleni küzdelem jövőképe' című konferencia, amelyen olyan neves vendégek adtak elő, mint *Baranyai Gábor* (akkori EU ágazati politikáért felelős helyettes államtitkár), *Nyikos Attila* (Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal nemzetközi kapcsolatokért felelős elnökhelyettese) és *Radics Kornélia* (Országos Meteorológiai Szolgálat elnöke). November 10-én 'Nemzeti identitás és alkotmányos identitás az Európai Unió és a tagállamok viszonylatában' címmel rendezett konferenciát az NRTI és a Europe Direct Szeged. A konferencián az Európai Unió és a nemzeti identitás, valamint a jogállamiság és a demokrácia kérdéskörében tartott előadást többek között *Dr. Trócsányi László* igazságügyi miniszter és *Dr. Gál Kinga* EP-képviselő.

Az intézeti rendezvények sorából nem maradhatnak ki az Integrációs Klubok. A rendezvénysorozat célja, hogy a különféle karok hallgatói, oktatói és az egyetemen kívüli érdeklődők számára a témával foglalkozó szakemberek tartanak előadást az Európai Unióhoz kötődő témákkal kapcsolatban. A 2014-es évben hat Integrációs Klubon vehettek részt az érdeklődők. *Dr. Georg Paul Hefty*, a Frankfurter Allgemeine Zeitung korábbi politikai újságírója „Németország súlya az Európai Unióban” címmel tartott előadást magyar nyelven március 13-án. Az áprilisi rendezvényen „Educational

mobility for EU citizenship? Students' perceptions of identity, rights and participation” című előadást *Siklodi Nóra*, a Portsmouth-i Egyetem munkatársa angol nyelven tartotta.

Szeptember 25-én ismét angol nyelvű előadásra került sor, amikor is az Integrációs Klub meghívott előadója *Jonathan Knott*, az Egyesült Királyság budapesti nagykövete volt, aki egy héttel a skót függetlenedési népszavazás után annak következményeiről és Nagy-Britannia jövőjéről beszélt. Október 28-án *Tálas Péter*, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóközpont igazgatójának előadása az Iszlám Államról és a NATO-ról szólt. Novemberben két Integrációs Klubbal is várta a Europe Direct és az NRTI az Unió iránt érdeklődőket: 11-én a Portsmouth-i Egyetem, Európai és Nemzetközi Tanulmányok Kutatóintézetétől jött Szegedre *Dr. Paul Flenley*, hogy "Return to Cold War in Europe? Is the Ukraine crisis the end of a Russia – EU partnership?" című angol nyelvű előadását megtartsa, 27-én pedig *Dr. Martonyi János*, volt külügyminiszter, karunk Nemzetközi Magánjogi Tanszékének *emeritus professora* volt az Integrációs Klub meghívott előadója, és az Európai Unió megújult intézményeinek kihívásairól beszélt.

*dr. Jakó Mira PhD hallgató és
dr. Kruzslíc Péter egyetemi tanársegéd*

Bemutatkozik a Tutori Hálózat

Karunk vezetése egy új ötletet indított útjára, amikor a 2013/14-es tanévben kidolgozta azt a hallgatókat segítő programot, amely Tutori Hálózat néven vált ismertté a hallgatók körében. A program az első évfolyamos hallgatók mentorálását kívánja megvalósítani, melynek keretében a fő célkitűzés az, hogy egyfajta hidat képezzen a középiskola és az egyetem között, ezzel megkönnyítve a beilleszkedést az egyetemi életbe mind a tanulás, mind a követelmények, elvárások terén.

Az átláthatóság és a személyes kapcsolatok erősítésének érdekében, az első éves joghallgatók kis csoportokra bontva kaphatnak naprakész információkat, segítséget a csoportjukhoz rendelt első éves PhD hallgatóktól (ők a tutorok). A

rendszer működőképességére, valamint a hatékony, közvetlen, időkorlát nélküli kommunikáció lehetőségére törekedve a *Coospace* felületén csoportbontásban létrehozott színterek állnak a résztvevők segítségére, kiemelve a fórum nyújtotta lehetőségeket.

A Tutori Hálózat működtetése fél-éves terv alapján valósul meg, amelyben az első csoportos program a város különböző pontjain található egyetemi épületek bemutatása. Ennek keretében minden tutor megmutatja a saját csoportjának azokat a helyszíneket, ahol a későbbiekben tanulmányaikat folytatni fogják, illetve ahol tanulmányi ügyeiket intézhetik. Eközben kötetlen beszélgetés keretében minden félévkezdéssel kapcsolatos tájékoztatást igyekeznek átadni

A tutorok. Hátsó sor: Pétervári Máté, Hárs András, Kupecki Nóra, Varga Csilla Erika, Dúl János, Pongó Tamás, első sor: Árkosy Lilla Anna, Molnár Erzsébet, Monori Zsuzsanna Éva, Jakó Mira Anna és Mészáros Gabriella

a gólyák számára. A szervezett alkalmak között szerepel az SZTE Klebelsberg Könyvtárába való beiratkozás, könyvtárhazsnálat ismertetése, de a csapatépítés, ismerkedés, információcsere céljából létrehozott beüls, beszélgetős esték is.

Az elsőévesek tájékoztató előadások, interaktív beszélgetések keretében kapnak információt a kreditrendszeröl, az egyes kurzusok követelményrendszeröl, diplomaminósító tantárgyak jelentőségöl, ösztöndíjakról, nyelvtanulási lehetőségekröl, az Erasmus plusz programról, tudományos diákköri tevékenységröl. Külön alkalom során tantárgy-specifikusan a tanulástechnikai módszerekröl hallhatnak karunk fiatal oktatóitól és PhD hallgatóitól, míg a zárhelyi dolgozatokkal kapcsolatos gyakorlati kérdésekröl a másodéves társaiktól informálódhatnak.

A tutori program keretében megszerezhető információk jelentősen megkönnyítik a felvett, érdeklődő és motivált joghallgatók beilleszkedését, a követelményrendszer megismerését a felkészült és tapasztalattal rendelkező

első-, másodéves PhD hallgatóknak köszönhetően. Azonban mindez nem csak az elsőévesek számára biztosít előnyöket. A tutori rendszer másik aspektusa, ami szintén számos előnyt hordoz magában, az, hogy elősegíti a tutorok megismerkedését, egymás közötti profeszszionális és magánéleti kapcsolatainak kiépülését, a fiatal kutatók és oktatók együttműködését, amely mind a jelenlegi mind a későbbi pályafutásunk során kiemelkedő jelentőségű, így komoly érdeme a rendszernek.

A programban résztvevő PhD hallgatók a 2013/14-es tanévben: *Finta Csilla, Hárs András, Jubász Andrea, Kecskés Tamás, Kupecki Nóra, Masa Gabriella, Mikes Lili, Varga Csilla Erika, Szigeti Tamara*. A jelenlegi, 2014/15. tanév PhD tutorai: *Árkosy Lilla, Dúl János, Hárs András, Jakó Mira, Kupecki Nóra, Mészáros Gabriella, Molnár Erzsébet, Monori Zsuzsanna, Pétervári Máté, Pongó Tamás és Varga Csilla Erika*.

*Dr. Varga Csilla Erika
PhD hallgató*

Habilitációk

Dr. Antal Tamás egyetemi adjunktus, állam- és jogtudományból PhD fokozattal rendelkező oktatónk (Európai Jogtörténeti Tanszék) habilitációjára karunkon 2014. szeptember 26-án került sor. Tantermi előadását „Az alkotmányos monarchia kialakulása Angliában a 17–18. században”, tudományos előadását „A törvényhatósági jogú városok joghelyzete Magyarországon a két világháború között” címmel tartotta.

Kutató tevékenységem eredményeként hat könyvem és kilencvennégy egyéb önálló publikációm (szakmai tanulmányok s a szegedi jogászképzés múltjával, jelenével foglalkozó írásk sora) jelent meg a habilitációs eljárás befejezéséig – amely utóbbiért ezúton is megköszönöm Karunk habilitációs bizottságának és az eljárásban résztvevő értékelő bizottságnak a megtisztelő támogatását –, melyekről hazai periodikákban tizenhat, külföldiben egy recenzió jelent meg különböző szerzők

tollából, a munkáimra való (ismert) független hivatkozások száma pedig meghaladja a százat. További három teljes kötetet szerkesztettem, valamint számos mű sajtó alá rendezésében, lektorálásában működtem közre. Az említett tudományos kutatások és közlemények az alábbi három nagyobb témakörbe illeszkednek:

1. Törvénykezési reformok a dualizmuskori Magyarországon

A bírósági szervezet kutatása ma reneszánszát éli, mivel az elmúlt másfél évtizedben – különösen 1997-ben, 2003-ban és 2012-ben – jelentős módosuláson ment keresztül a hazai törvénykezési szervezet, amely azonban nem előzmények és jogtörténeti hagyományok nélkül való. A polgári kor örökségét különösen jól illusztrálja az ítélőtáblák ismételt felállítása s a bírói szolgálati jogviszony szabályozása, valamint a rendszer intakt jellegének megteremtését és biztosítását szolgáló szervezeti-igazgatási reformok megvalósítása. A téma jogtörténeti feldolgozását alapjaiban hátráltatja az a körülmény, hogy az MNL Országos Levéltára igazságügyi minisztériumi anyagának legjava időközben elpusztult. A források összegyűjtése ezért nem végezhető el kizárólag az országos kutatóhelyek látogatásával, ahhoz a vidéki levéltárak aktív bevonása is szükséges.

A dualizmuskori magyar bírósági szervezet folyton változó, alakuló és tökéletesedő formát mutatott. Így állandó törvénykezési szervezetről tulajdonképpen csak meghatározott periódusokon: gyakorlatilag évtizedeken belül beszélhetünk. A 2005-ben megvédett PhD értekezésem jelentős kibővítésével közreadott monográfiában, továbbá az ahhoz kapcsolódó korábbi és későbbi publiká-

Dr. Antal Tamás

cióimban ebből a sokrétű folyamatból a 19. század utolsó évtizede jellemző eseményeinek még nem vizsgált történéseit elemeztem: jelesül az 1890–91. évi királyi ítélőtáblai reformot – különös tekintettel Szegedre –, a hozzá illeszkedő bírói szolgálati jogviszonnyal összefüggő módosításokat, az osztrák-magyar konzuli bíraskodás intézményeit, a községi magánjogi bíraskodást, valamint az esküdtszék magyarországi fejlődését és egykorú kritikáját – rendezőelvként kiemelve mindezekből a karizmatikus igazságügy-miniszter, *Szilágyi Dezső* (1889–1895) eredményeit. Az általa beterjesztett számos törvénycikk közül vizsgáltam továbbá az angol mintájú, bifurkációs választási bíraskodás bevezetésére tett első kísérletet, tisztelegve mesterem, *Ruszoly József* professzor munkássága előtt.

Mindegyik résztéma önmagán túlmutató: mély betekintést nyújt a dualizmus közjogi rendszerébe, megvilágítva a reáluniós viszonyok, az osztrák és magyar sajátos államkapcsolat, valamint a 19. századi parlamentarizmus Achilles-sar-

kait, egyúttal adalékul szolgál azon közjogi viták történetéhez, amelyek végig kísérték a korszakot, illetve érzékelteti a külföldi jogrendszerek Magyarországra irányuló hatásmechanizmusát is.

[Törvénykezési reformok Magyarországon (1890–1900). Ítéltáblák, bírói jogviszony, esküdtszék. = Dél-alföldi évszázadok 23. Sorozatszerk.: Blazovich László. Szeged, 2006. 351 p.; A Szegedi Királyi Ítéltábla története 1890 és 1914 között. = Bíróságtörténeti könyvek. Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből I. Sorozatszerk.: Hámori Attila. Budapest–Szeged, 2014. 167 p.]

2. Magyar városigazgatás-történet 1848-tól 1990-ig

A várostörténet ezerarcú. A magyarországi közigazgatás-történetnek a városok köré fonódó kutatási irányzata ugyancsak bizonyítja, hogy az egyeditől haladva vezet a helyes út az átfogó fejlődési irányvonalak felismeréséhez. Ezért az ilyen települések – a királyi szabad és a mezővárosok, majd a törvényhatósági jogú s a községi közigazgatásba beosztott, végül pedig a szovjet típusú tanácsrendszerbe tagolt városok – jogtörténetét feltáró, tudományos igényű vizsgálódások elengedhetetlen pillérei a megalapozott szakmai következtetéseknek. Az 1848-tól 1990-ig terjedő másfél évszázad Magyarországnak mindhárom főbb városigazgatási – egyszersmind közigazgatási – korszakával külön-külön is monografikusnak minősülő terjedelemben foglalkoztam három nagyváros: Debrecen, Hódmezővásárhely és Szeged múltjának tételes vizsgálatával.

Az első ebbéli témakör az 1848:XXIII. tc. megalkotásának folyamatát és jogintézményeit képezi, valamint annak végrehajtását és gyakorlatát tartalmaz-

za egy konkrét szabad királyi város – a szülővárosom –, Debrecen példáján. Az 1848–49., valamint az 1861. évi s az 1867-től 1872-ig tartó debreceni közigazgatás és városi közgyűlés – vagyis a „tisztá népképviselet” időszaka – funkcionális bemutatásakor a közigazgatás-történetileg releváns eseményeket, intézményeket tettem elemzés tárgyává a korszak közjogi és helytörténeti sajátosságait figyelembe véve. Nem csupán néhány jelenséget kívántam kiemelni, hanem arra törekedtem, hogy mennél pontosabb, realistább tényanyag legyen ezáltal megismerhető – nem csak a jogászok számára. Mindvégig igyekeztem az alkotmány- és jogtörténeti intézményeket a gyakorlatban bemutatni azon változó környezetben, amelyben kibontakoztak a honi rendiség és a polgárosodás határán, valamint a 19. századi cívisvilágot szociografikusan ábrázolni többek között egy volt debreceni polgárcsalád nagymúltján s tagjainak életútján keresztül.

[Város és népképviselet. Az 1848:XXIII. tc. intézményei Debrecenben (1848–1872). = A Pólay Elemér Alapítvány könyvtára 36. Sorozatszerk.: Balogh Elemér. Szeged, 2011. 352 p.]

A második résztémát adó köztörvényhatósági rendszerre vonatkozó munkákban arra törekedtem, hogy Hódmezővásárhely thj. város 1919 és 1944 közötti közigazgatásán keresztül vizsgáljam meg e sajátos éra igazgatási jogintézményeit, valamint azok egymásra toldását és fejlődését. Először az akkori közigazgatás-tudományt s a városigazgatást érintő fontosabb jogszabályokkal foglalkoztam: a reformjavaslatokkal, a közigazgatási racionalizálással s az ezek hatását csak részben tükröző törvényhozási megoldásokkal – így különösen az 1929:XXX. tc. új szabályaival s az

annak kiegészítése-, módosításaképpen alkotott egyéb törvényekkel. Mindezek kiegészültek a különféle kormány- és miniszteri rendeletekkel, valamint a végrehajtásukként elfogadott törvényhatósági szabályrendeletekkel, közgyűlési határozatokkal, az egyes testületi és egyszemélyi törvényhatósági szervek belső igazgatási normáival. A vásárhelyi megoldások azon részletei határozták meg a kutatásaim irányát, amelyek a gyakorlatban érzékeltetik a korszak provizorikus jellegét; egyszersmind e tárgykörben tartottam a tudományos habilitációs előadásomat is. [Hódmezővásárhelyi törvényhatósága (1919–1944). Fejezetek a magyar városigazgatás történetéből. = Dél-alföldi évszázadok 27. Sorozatszerk.: Blazovich László. Szeged, 2010. 258 p.]

A magyar tanácsrendszer (1950–1990) mint közigazgatási intézményrendszer és struktúra tudományos igényű vizsgálata és feldolgozása újszerű, eddig ritkán művelt kihívás a közigazgatás-történet területén: a tárgyalt negyven esztendő – *Ruszoly József* találó szavait kölcsönözve – még ma is „szürke sáv” a jogtörténetek számára. E harmadik témakör nem csupán történeti feldolgozást nyújt, hanem jogi, szervezeti elemzést is ad a korszak államigazgatásának életéről s belső működéséről. A magyar közigazgatásnak a tanácsrendszer egy valószínűleg még sokat vitatott, de mindenképpen lehetséges formája volt, amely szerves része a 20. század történelmének – négy évtizednyi örökséget, tapasztalatot hagyva ránk mind az elméletben, mind a gyakorlatban. A kutatásaimat Szeged különböző tanácsainak, azok szerveinek és jogi szabályainak vizsgálata képezte. Ennek kiindulópontja főként az 1971 után többször módosított, újrászövegezett szervezeti és működési szabályzatok

összevetése s a fejlődési ívük megrajzolása volt; áttekintettem a tanácsai testület, a küldöttek, a szakbizottságok, a végrehajtó bizottság, a szakigazgatási szervek és hivatalok normatív jellemzőit, valamint a kapcsolatukat más állami s a politikai szervekkel.

[A tanácsrendszer és jogintézményei Szegeden (1950–1990). Szervezeti és működési alapvetések. = Dél-alföldi évszázadok 26. Sorozatszerk.: Blazovich László. Szeged, 2009. 355 p.]

3. Európai kitekintés

Egyetemes jogtörténeti vizsgálódásokat két témában: részint a történetivé vált szovjetekkel, részint az angol esküdtzékekkel összefüggésben folytattam, valamint a modernkori magyar jog- és alkotmánytörténet köréből egy angol nyelvű tanulmánykötetet jelenttettem meg Újvidéken (Novi Sad) *Srdan Šarkiĉ* professzor előszavával – a külföldi olvasók figyelmébe. A magyar jogtörténeti témák külhoni közönségnek való kifejtése nem könnyű feladat, hiszen kapcsolódni szükséges az európai kutatási áramlatokhoz. Angol nyelvű tanulmányokkal törekedtem az odavezető utakat megtalálni. E közlemények Szerbiában, Romániában, Angliában s az Egyesült Államokban konferenciakiadványokban, évkönyvekben, valamint elismert folyóiratok: az MTA által szerkesztett *Hungarian Studies*, illetve két Routledge-kiadású angol szakfolyóirat, a *The Journal of Legal History* és a *Parliaments, Estates and Representation* lapjain jelentek meg.

Az angol esküdtzék és társas bíraskodás történeti korszakainak magyar nyelvű bemutatása szintén újdonság, mivel eddig a hazai szakirodalmi források jórészt csak érintőlegesen foglalkoztak vele, s azon belül is elsődlegesen jogel-

méleti-jogszociológiai szempontból. Az idevonatkozó angol jogtörténeti irodalmat a londoni *British Library*-ben tanulmányoztam, a publikációkat az ott szerzett ismereteim alapján állítottam/állítom össze.

A második világháború után a Szovjetunió Kelet-Közép-Európa s a balkáni régió országait köztudottan a vonzásmezejéhez kötötte: elterjedtek a népi demokratikus államok és a szocialista jogrendszerek, ez utóbbiakban a helyi népi tanácsok. Az államok alkotmányainak egybevetésével, az összehasonlító alkotmánytörténet módszerével vizsgáltam a szovjet típusú tanácsi szerveket Albániában, Bulgáriában, Csehszlovákiában, Lengyelországban, Jugoszláviában, a Német Demokratikus Köztársaságban

és Romániában, rámutatva a szükség-szerű hasonlóságokra, illetve a szignifikáns különbségekre is.

[A Hundred Years of Public Law in Hungary (1890–1990): Studies on the Modern Hungarian Constitution and Legal History. Novi Sad, Serbia, 2012. 186 p.]

Megtisztelő számomra, hogy Az International Biographical Centre (Cambridge, UK) 2013-ban beválasztott a nemzetközi Top 100 Educators és a Leading Educators of the World tagjai közé, a Marquis Who's Who in the World 2013 (30th edition, New Jersey, USA) lexikon pedig önálló szócikket közölt rólam.

*Dr. Antal Tamás
habil. egyetemi adjunktus*

Dr. Blazovichné Dr. Gellén Klára **egyetemi docens, állam- és jogtudományból PhD fokozattal rendelkező oktatónk (Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék) habilitációjára 2014. február 19-én került sor. Tantermi előadásának címe „A szerződés létrejövele” volt, tudományos előadását „A burkolt kereskedelmi közlemény tilalma” címmel tartotta.**

Az eljárás előzményei

„A színlelt szerződések” címmel írt PhD értekezésem megvédését, a doktori fokozat megszerzését követően tudományos érdeklődésem az audiovizuális kereskedelmi kommunikáció jogi összefüggéseinek feltárása felé fordult. A vizsgált téma a médiajog szűken vett területeként jelölhető meg azzal a megjegyzéssel, hogy a fogyasztóvédelmi jog,

Dr. Blazovichné Dr. Gellén Klára

infokommunikációs jog és versenyjog területeivel is szoros kapcsolódást mutat. Kutatásom fő iránya a kereske-

delmi kommunikáció médiajogi környezetének vizsgálata volt. Ezzel összefüggésben az új infokommunikációs technológiák megjelenésének hatását, az európai egységesítési folyamatokat, horizontálisan, összehasonlító módszerrel a tagállami megoldásokat, valamint – amennyiben a téma kifejtéséhez indokoltnak találtam – a vertikális, történeti elemeket jelenítettem meg.

A kutatási területhez kapcsolódóan többek között az Országos Rádió és Televízió Testület Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézete, valamint később a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa mellett működő Médiatudományi Intézet kutatási projektjeiben is részt vettem. Kutatási eredményeimet rangos kiadványokban publikáltam. E témában önálló kötetem [A kereskedelmi kommunikáció szabályozása a médiajogban. HVG-Orac, Bp. 2012.], valamint a kutatási projektekből való részvétel eredményeként több könyvfejezetem jelent meg [pl. A kereskedelmi közlemények, in: Koltay András – Nyakas Levente (szerk.): Magyar és Európai médiajog. Complex, Bp., 2012, 419–453.; The Regulation of Commercial Communications, in: András Koltay (ed.): Hungarian Media Law. Complex, Bp., 2012, 143–167.] Ezen kívül szakfolyóiratokban, tanulmánykötetekben adtam ki munkáimat, konferenciákon ismerttettem eredményeimet, valamint a témához kapcsolódóan három konferenciát, és több hallgatói fórumot is szerveztem.

A kereskedelmi közlemények a jogi szabályozás tükrében

Kutatásaim során a kereskedelmi kommunikáció szabályozási hátteré-

nek, alkotmányos védelmének, valamint a kereskedelmi szólásszabadság korlátainak a médiaszabályozás tükrében történő megközelítését és feltárását jelöltem ki célomul. A rohamos infokommunikációs technológiai fejlődés és a terület kommercializálódásának eredményeként, 2007-ben született meg az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv (Irányelv), amelyben a kereskedelmi kommunikáció szabályozása is gyökeresen megváltozott. Lényegét tekintve, a szabályozás liberálisabb és rugalmasabb lett: az Irányelv új reklámozási technikák (pl. virtuális és osztott képernyős reklám) és módok (pl. termékmegjelenítés) alkalmazása előtt nyitotta meg az utat.

A közösségi szabályozás a terület minimumszabályait fektette le azzal, hogy a kereskedelmi szólásszabadság alapvetően a közérdekű területek védelme érdekében korlátozható (pl. kiskorúak, fogyasztók védelme). A tagállamoknak jogában állt ezen értékek mentén szigorúbb és részletesebb szabályozást kialakítani. Az Irányelvet 2009 decemberéig kellett implementálni, de a tagállamok – köztük Magyarország is – ennek általában később tettek eleget. Az implementálás előkészítéseként az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet felkérésére készített tanulmányomban – figyelemmel egy esetleges törvénymódosítás szempontjaira – az Irányelvet az akkor hatályos médiatörvényünk rendelkezéseivel vettem össze. A Kutatóintézet ötfős munkacsoportot hozott létre az irányelvnek megfelelő törvénymódosítási javaslat kidolgozására. Az említett tanulmány a kutatócsoport munkájának előkészítő anyagául szolgált. Munkánk lezárásaként 2009 végére az ORTT számára elkészítettünk egy, az akkor hatályos médiatörvény joghar-

monizációs módosítására vonatkozó szakmai javaslatot. [Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv implementációja és az 1996. évi I. törvény. AKTI Füzetek 43. Országos Rádió és Televízió Testület Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, Budapest, 2009. 43.]

Később a 2010. évi új médiatörvények (Smtv., Mttv.) végezték el az Irányelv rendelkezéseinek nemzeti beépítését. Az Irányelv és a médiatörvények a médiatartalomként megjelenő kereskedelmi kommunikációra egy-egyesen a „kereskedelmi közlemény” gyűjtőfogalmat alkalmazzák. A gazdasági tartalmak egységes definíció alá ’terelésével’ olyan komplex médiaszabályozási környezet alakult ki, amelyben az általános érvényű – és korábban többnyire a reklámmal szemben megfogalmazott – korlátok immáron valamennyi gazdasági üzenettel szemben rögzítésre kerültek.

Az Alkotmánybíróság (AB) gyakorlati teoretikusan felépítette a véleménynyilvánítás alkotmányos alapjogának kereskedelmi kommunikációra történő alkalmazási kereteit és jogi elveit. Az AB már az 1270/B/1997. sz. határozatában megállapította, hogy a gazdasági reklámtévékenység az Alkotmány védelmét élvez, de – az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatával egyezően – a kereskedelmi információk esetében a szélesebb körű állami beavatkozás alkotmányosan indokolt lehet. Álláspontja szerint a kereskedelmi véleményszabadság korlátozására a közérdek, a közléssel megcélzott csoportok érdekei, a fogyasztók jogai, a gazdasági élet más szereplőinek, a piaci verseny tisztességének védelme adhatnak alapot. Kutatásaim során vizsgálat tárgyává tettem, hogy a mé-

diaszolgáltatásokra vonatkozó speciális ágazati jogforrásokban a védelem ezen alacsonyabb szintje, az állam paternalista, védelmező szerepe miként, milyen tartalmú és jellegű korlátozó normákon keresztül jelenik meg. Megállapítottam, hogy az alapértékek védelme mind a tartalmi, mind a formai előírásokon keresztül érvényesülnek. Tekintve azonban, hogy ez esetben a speciális ágazati kereskedelmi tevékenység, e kommunikációnak a médiában való közzététele, a formai korlátok a jellemzőbbek, a tartalmi korlátok pedig inkább a mögöttes joganyagokban jelennek meg. Véleményem szerint a kereskedelmi kommunikáció új médiajogi szabályozásában meghatározó a fogyasztóvédelmi szemlélet erőteljes érvényesítése és a gazdasági vállalkozások szabad piaci versenyének biztosítása. Ez abban is tükröződik, hogy az uniós jogalkotók az európai médiaiparág versenyképességének fokozása, a működésükhöz szükséges anyagi feltételek biztosítása céljából, a kereskedelmi hirdetések médiabeli szabályozásakor igyekeztek lazább jogi kereteket teremteni. Mindezt azonban úgy tették, hogy – az alapvető értékek védelmében – a kereskedelmi szabadság a szükséges és arányos mérték betartása mellett korlátozott maradt.

A kereskedelmi közlemények általános vizsgálata mellett külön figyelmet szenteltem az egyes műfajok speciális vizsgálatának is. Feltártam a kereskedelmi közlemény nevesített eseteinek (támogatói közlemény, termékmegjelenítés, reklám, televíziós vásárlás) azon egyedi sajátosságait, amelyek azokat a többi kommunikációs formáktól elhatárolják.

A Médiatudományi Intézet felkérésére 2013-ban a tagállamok kereskedelmi

közleményekre vonatkozó médiajogi szabályainak összehasonlító elemzését végeztem el. Az e tárgyban megjelent könyvfejezetben mutattam be, hogy az egyes tagállamokban miként valósult meg a minimumszabályok implementálása, és a jogalkotók mely esetekben éltek a szigorúbb és részletesebb normák megalkotásának lehetőségével. [A kereskedelmi közlemények összehasonlító elemzése az egyes európai államokban, in: Koltay András – Nyakas Levente (szerk.): Összehasonlító médiajogi tanulmányok. A „közös európai minimum” azonosítása felé. Médiatudományi Intézet, Bp., 2014, 63–101.]

A kutatási területhez kapcsolódó egyéb tevékenységek

2009-ben indítottam el a *Médiajog I.* és a *Médiajog II.* féléves fakultatív kurzusokat. A kurzusra azok a hallgatók jelentkeznek, akik a médiajog iránt különös érdeklődést mutatnak, és e jogterületen részletes, speciális ismeret-hoz kívánnak jutni. A kurzus tematikájában a kereskedelmi közlemények elméleti és gyakorlati jelentőségének bemutatására is kitérek. 2013-ban és 2015-ben a Médiatudományi Intézet pályadíját elnyert hallgatóim e fakultáció hallgatói közül kerültek ki. A pályázat keretében mindkét évben megkaptam a Médiatudományi Intézet konzulensi munkát elismerő díját.

Az érdeklődő jogász graduális és PhD hallgatókkal a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Médiatanács Médiatudományi Intézete és a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Infokommunikációs Tanszéke által 'Konvergencia és médiaszabályozás – magyar médiaszabályozás európai sodorvonalban' címmel szervezett konferencián vettünk részt,

ahol a hallgatók más karok azonos érdeklődésű hallgatóival, valamint kutatókkal és gyakorlati szakemberekkel találkozhattak és oszthatták meg tapasztalataikat.

Az érintett téma szakértőinek meghívásával számos médiajogi hallgatói fórumot szerveztem, számos évfolyam- és szakdolgozat, valamint diákköri dolgozat témavezetését láttam/látom el. A termékmegjelenítéssel foglalkozó diákköri dolgozat 2012-ben a helyi Tudományos Diákköri Konferencián első, míg a 2013-ban megrendezett Országos Tudományos Diákköri Konferencián második helyezést ért el. Jelenleg több, e témakörben készülő doktori disszertáció témavezetését látom el, és 2015-ben e témában a Kar külföldi doktorandusz hallgatói számára angol nyelvű kurzust tartottam.

A médiajogi kutatásaimhoz szorosan kapcsolódik a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Médiatanácsának Médiatudományi Intézete által indított szakfolyóirat, az *In Medias Res* szerkesztőbizottságának tagjaként végzett tevékenységem. 2014-ben a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Médiatudományi Kutatócsoportjában végeztem kutatásokat, amelynek folytatására a 2015-ös évre is felkérést kaptam.

A habilitációhoz vezető utam szakmai támogatásáért köszönettel tartozom Szabó Imre professzornak. Megtisztelő számomra, hogy a habilitációs eljárásban bírálóim elismert szaktekintélyek – köztük külső véleményezőként Kecskés László és Sárközy Tamás professzorok – voltak.

*Dr. Blazovichné Dr. Gellén Klára
habil. egyetemi docens*

Dr. Gombos Katalin **egyetemi docens, állam- és jogtudományból PhD fokozattal rendelkező oktatónk (Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszék) habilitációjára karunkon 2014. november 25-én került sor. Tantermi előadását „Az alapjogok védelme az Európai Unióban”, tudományos előadását „A versenyjog új szabályozási tendenciái az Európai Unióban” címmel tartotta.**

A habilitáció alapjául szolgáló kutatások alapvetően az Európai Unión belül a jog érvényesülésének térsége megvalósítása kérdéséhez kapcsolódtak. Az Európai Unió utóbbi években megvalósított egyik legfontosabb, az integrációt elmélyítő célkitűzése a szabadság, a biztonság és a jog térségének létrehozása volt, amely a személyek szabad mozgásának biztosításán alapult. A jog érvényesülése ebben a kontextusban az igazságszolgáltatáshoz való egyenlő hozzáférést öleli fel. E témakör különböző aspektusai vizsgálatát végeztem el. Áttekintettem, hogy az uniós jog milyen hatással van a tagállami jogra, elsősorban a tagállami jogalkalmazásra. Vizsgáltam az Európai Bíróság jogfejlesztő tevékenységének eredményeit, az uniós jogból fakadó anyagi jogi és eljárásjogi eszközöket a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térsége területén, azon belül is elsősorban a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés során. Az igazságügyi együttműködést két aspektusból is vizsgáltam; egyrészt a tagállami bíróságok és az Európai Bíróság közötti sajátos együttműködés, az előzetes döntéshozatali eljárás, annak is különösen a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térsége területén érvényesülő különös változata, a sürgősségi előzetes

Dr. Gombos Katalin

döntéshozatal révén, másrészt a határon átnyúló jogviták esetén a tagállami bíróságok közötti, kölcsönös bizalom elve alapján működő együttműködés tekintetében. Foglalkoztam a határok nélküli jogviták sajátosságaival, az e területen született uniós jogforrásokkal. A tág értelemben felfogott igazságügyi együttműködés két vizsgált aspektusa közötti határmezsgyeként az egyedi jogvédelmi eszközökből egy olyan jogvédelmi mátrix felállítását találtam lehetségesnek, ami uniós jogból levezethető anyagi jogi és eljárásjogi eszközökből tevődik össze.

A jog érvényesülése keretein belül az egységes igazságügyi térség létrejötte jelenti valójában a joghoz és igazságszolgáltatáshoz való megfelelő hozzáférést. Ehhez szükséges az eltérő tagállami jogrendszerek közelítése mellett a különbözőségekből adódó igényérvényesítési akadályok fokozatos lebontása, a kölcsönös bizalom elvének kiteljesítése. Ebben az egységes igazságügyi térségben nagy jelentősége van a tagállami és az uniós bíróságok közötti rendszerszintű együttműködésnek, amely az előzetes döntés-

hozatali eljáráson keresztül vizsgálható. Az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését gyakorlati aspektusból vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy gyakran keverednek az előterjesztés szükségességének, elfogadhatóságának, és a Bíróság hatásköre hiányának kérdései. Különösen érzékeny gyakorlati aspektusai vannak e kérdésnek a szükségesség megítélése, a csatlakozás előtti tényállások és az Alapjogi Chartára alapított előterjesztésekkel kapcsolatosan. Érdekes kihívás továbbá az elsősorban a szabadság, biztonság, jog érvényesülésének térsége jogterületéhez kapcsolható sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárások eddigi tapasztalatainak összegzése. Azt már az eddigi gyakorlat is igazolta, hogy a jog érvényesülése szempontjából egyértelműen kedvező ennek az eljárásnak a lehetősége, ugyanis rövid, 3–6 hónapos időtartamon belül ténylegesen befejeződnek az eljárások az Európai Bíróság előtt. A jövőbeni kutatás egyik iránya lehet a sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárások hozadékának összegzése a polgári igazságügyi együttműködés területén, ahol örömdetes számban születtek az utóbbi években másodlagos uniós jogforrások, amelyekkel kapcsolatos értelmezési kérdések már magyar előterjesztésben is felbukkantak.

Vizsgáltam egy olyan jogvédelmi mátrix felállításának lehetőségét az igazságszolgáltatáshoz való egyenlő hozzáférés érdekében, melynek szintjeit, lépcsőfokait sajátos *passerelle*-elvek kötik össze mind az uniós, mind a tagállami jogvédelem eszköztárában. E témakör szerves folytatása az alapjogok jövőbeli kihívásainak kérdése, amelyben az egyik legizgalmasabb terület, hogy mikor és milyen feltételekkel kerülhet sor az Európai Unió Emberi Jogok Európai Egyezményéhez történő csatlakozásra.

A polgári ügyekben való igazságügyi együttműködés alapvető rendelkezése az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) 81. cikke. Eszerint az együttműködés keretében olyan intézkedések is elfogadhatók, amelyek célja a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítése. Az elfogadott legfontosabb másodlagos jogforrásokat tematikus rendbe szedve, több szempontból is vizsgáltam. Áttekintettem a joghatósági, az alkalmazandó jogra vonatkozó szabályokat, az eljárási kérdéseket szabályozó jogforrásokat, az alternatív európai eljárási szabályokat, a szervezeti kérdéseket rendező jogforrásokat, a másodlagos jogforrások érvényesülését segítő nemzetközi egyezményekkel összefüggő uniós jogforrásokat, az *opt-out*, *opt-in* fenntartásokkal, megerősített együttműködéshez való utólagos csatlakozásokkal összefüggésben hozott határozatokat, egyezményeket, a másodlagos jogforrásokhoz kapcsolódó kiegészítő szabályokat.

Vizsgáltam a jogegységesítési törekvéseket az eljárásjogban és a magánjogban, ez utóbbin belül különösen az európai versenyjog azon szeletét, amely a klaszikus antitröszt-jogi szabályokon kívül újabban fogyasztóvédelmi területekre is kiterjesztette hatókörét. A magánjogi jogterületen folyó uniós jogalkotás egyik dinamikusán fejlődő, de nem problémamentes szabályozási területe a versenyjogi fogyasztóvédelemhez köthető.

Az új szemléletű uniós tisztességtelen verseny elleni szabályok a vállalkozások egymás közötti jogviszonyaira (B2B) és a vállalkozások valamint fogyasztók közötti jogviszonyokra (B2C) egyaránt vonatkozhatnak. Megállapítható, hogy az uniós versenyjog egyre nagyobb figyelmet fordít a B2C jogviszonyokra, hiszen a fogyasztói döntések tisztesség-

telen módszerek révén történő befolyásolása egyúttal a versenyt is torzítja, a tisztességes versenytársak érdekeit is sérti. A vállalkozások és a fogyasztó egyenlőtlen helyzetének a kiegyensúlyozására kell törekedni a fogyasztó védelmét szolgáló szabályok megalkotásával.

A versenyjog fogyasztóvédelmi jogterülete két általam vizsgált irányelvvel fedhető le, amelyek a Tanács (módosított) 84/450/EGK irányelve (1984. szeptember 10.) a megtévesztő reklámra vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről, továbbá az Európai Parlament és Tanács 2005/29/EK irányelve (2005. május 1.) a belső piacon a vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatáról. Ezen túlmenően a magánjogi jogérvényesítés területén is érezhető hangsúlyeltolódás a fogyasztóvédelmi szempontú uniós szabályozásra, melynek eklatáns megnyilvánulása az az új irányelv-javaslat, ami a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról tartalmaz rendelkezéseket. E kérdésnek azért van nagy jelentősége, mert az uniós versenyjogi szabályok megsértése által okozott kár megtérítése nem érhető el a közjogi jogérvényesítés útján. Az EUMSZ 101. és 102. cikke – a közvetlen hatályból következően – olyan jogokat és kötelezettségeket ruház az egyénekre, amelyeket a tagállamok nemzeti bíróságai útján lehet érvényesíteni, így a kártérítés megítélése kívül esik a Bizottság és a nemzeti versenyhatóságok hatáskörén, azaz e terület elsősorban a nemzeti bíróságok hatáskörébe, valamint a polgári anyagi és eljárásjog területéhez tartozik.

Összegzés. Európa kinyitotta kapuit. Az Európai Unióban mindennap válhatunk olyan magánjogi jogviszonyok alanyává, ahol fogyasztói minőségünkben mint gyengébb felet kell az uniós szabályoknak védeniük. E védelem egyik újszerű területe az uniós versenyjog fogyasztóvédelmi szelete, amelyben új területek új szemléletű szabályozása jelenik meg, legyen szó a tisztességtelen piaci magatartásokkal okozott károk megtérítési igényéről vagy a fogyasztói döntések tisztességtelen módszerek révén történő befolyásolása kérdéséről, amelyeket az egyetemi oktatásban is használt 'Bevezetés az Európai Unió versenyjogába' című könyv fejezetei is érintenek.

Európa kinyitotta kapuit. Az Európai Unióban szabadon mozoghatunk, tanulhatunk, vállalkozhatunk munkát, de óhatatlanul határon átnyúló jogvitákba is keveredhetünk. A jog érvényesülésén alapuló európai térség célkitűzései között szerepel az eltérő tagállami jogrendszerek közelítése mellett a különbözőségekből adódó igényérvényesítési akadályok fokozatos lebontása, a kölcsönös bizalom elvének kiteljesítése, és célkitűzés az is, hogy az igényérvényesítés vagy éppen végrehajtás sikere nem függjön attól, hogy a határon átnyúló elemet tartalmazó jogvitában az eljárás mely tagállamban zajlik. A habilitáció alapját képező kutatások és az eddig e kutatási irányban megjelent legjobb tanulmányokat csokorba foglaló 'A jog érvényesülésének térsége az Európai Unióban' címet viselő könyvem a jog érvényesülése térségének különböző szeletei bemutatásával ehhez kíván hasznos segítséget adni mind a jogalkalmazók, mind az uniós jogot tanulók, mind pedig az egyszerű jogkereső polgárok számára.

*Dr. Gombos Katalin
habil. egyetemi docens*

Dr. Görög Márta **egyetemi docens, állam- és jogtudományból PhD fokozattal rendelkező oktatónk (Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék) habilitációjára karunkon 2014. október 16-án került sor. Tantermi előadását „A kereskedelmi név jogintézményi jellemzői”, tudományos előadását „A know-how polgári jogi védelmének alapvető kérdései” címmel tartotta.**

A doktori fokozatszerzés óta eltelt években egyre inkább a személyi viszonyok felé fordult érdeklődésem. Miután a személyiségi jog körülírása lehetetlen küldetés, ezért sokkal inkább a személyiségvédelem helyreállító, rendező jellegű eszközeit szemléltem, s tettem kísérletet a nem vagyoni kártérítés/sérelemdíj körében a szintetizáló tanulmányok mellett a jogintézményi jegyeket, jogalkalmazási gyakorlatot formáló javaslatok megfogalmazására. A személyiségi jog – miként maga az emberi személyiség is – egységes, megbonthatatlan, ezért nem az egyes személyiségi jogok, hanem a személyiség egyes vonatkozásainak védelemben részesítésére helyeztem a hangsúlyt.

A Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriuma által 2009-ben megítélt ösztöndíj támogatásával az immateriális elégtétel céljait, rendeltetését, s ennek megfelelő jegyeit tártam fel, s fogalmaztam meg javaslatokat az ösztöndíj lezárása után hatályba lépett Polgári Törvénykönyv által bevezetett sérelemdíj kapcsán. Az egyes nemzeti jogok célkitűzése ugyanaz, a személyiség magánjogi védelmezésének minél hatékonyabbá tétele. Az alapvető különbséget az immateriális elégtétel felfogása eredményezi. Kutatásom eredményeként – még a 2013.évi V. törvény elfogadása előtt – a személyiségi jelleg primátusát is kifejezésre juttató

Dr. Görög Márta

sérelemdíj/fájdalomdíj felfogás mellett foglaltam állást. Az immateriális jogkövetkezmény sérelemdíj jellege fejezi ki az emancipálódott személyiség védelmét. Különös hangsúlyt fektettem az elégtétel funkció-analízisére, hisz e kérdésben való tisztánlátás segíti és orientálhatja a jogalkalmazási gyakorlatot, különös tekintettel az olyan 'speciális tényállásokra', mint például a jogsértés okán fellépő azonnali/korai halálra. Záró kutatási jelentésemet az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriuma 2012-ben kiemelkedő minősítéssel fogadta el, s kutatási eredményeimért 2013-ban elismerő oklevelet adományozott. Az egyes személyiségvonatkozások közül – az MTA Bölcsészettudományi Kutatócsoport tagjaként – a jóhírnév és becsület védelmét vizsgáltam a szólás- és médiaszabadság tükrében.

A személyi viszonyokon belül a *know-how* jogintézményi jellemzőinek dogmatikai megalapozására tettem kísérletet. A kutatás témáját érintő választásom szervesen illeszkedett addigi magánjogi

kutatásaim koncepciójába. Olyan jogintézményt, olyan témakört választottam, melynek dogmatikai jellemzői korántsem letisztultak, a szellemi alkotások, illetve a személyhez fűződő jogok szabályozási körébe eső elméleti distinkciója korántsem volt egyértelmű. A *know-how*-t érintő kutatás érdekes elméleti problémákat vetett, illetve vet fel, így például magának a *know-how*-nak a definíciója is átlásfoglalásra készlet. A jogirodalomban, jogalkalmazási gyakorlatban jelentkező *know-how* fogalmak közös jellemző jegye a műszaki tapasztalat, ismeret előtérbe helyezése mellett annak titkossága, illetve vagyoni jellege. A kutatásom eredményeit összegző, monográfia formájában megjelent habilitációs disszertációban kísérletet tettem önálló *know-how* fogalom megalkotására. A *know-how* fogalom központi magjává – eltérően a jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyv ismeretét, tapasztalatot középpontba állító megfogalmazásától, illetve a jogirodalomban megjelenő számos *know-how* fogalomtól – az ismeretét, megoldást tettem, figyelemmel az ismeret tapasztalatot integráló jellemzőjére is. A megoldás, illetve ismeret fejezi ki terminológiailag talán legjobban mindazt a belső tartalmat, mely a külső világban a kiható jog tárgya. A jogirodalomban számos szerző *sui generis* szerződésként értelmezi a *know-how* szerződést. Álláspontom szerint a jogelméletben jelentkező *know-how* szerződés nem rendelkezik önálló szerződéstípusi ismérvekkel. A gyakorlatban „*know-how* szerződés” terminussal előforduló szerződések, szerződési konstrukciók nem rendelkeznek olyan típusos, közös jogi jellegadó ismérvekkel, melyek más szerződés csoporttól való megkülönböztethetőséget ereztetnének. 'Know-how szerződés' kapcsán alapvetően a *know-how* licenciaszerződés, illetve *know-how* átru-

házási szerződés analógiája melletti érvek sorakoztathatóak fel, önálló szerződéstípusba, önálló szerződésfajtába nem tartozó szerződésként vesz részt a vagyoni forgalomban. A kutatási eredményeimet összegző habilitációs disszertáció *Faludi Gábor* által lektoráltan önálló monográfiaként 2012 őszén jelent meg.

A habilitációs disszertáció lezárását követően a személyhez fűződő jogok, és az iparjogvédelem 'határvonalán' elhelyezkedő kereskedelmi név lényegi jellemzőinek megragadására vállalkoztam a védjegy jogi kommentár kapcsolódó fejezetében. Szintetizáltam a lajstromozás útján, az e nélkül létrejövő kereskedelmi név jogi legitimációs folyamatát, a kereskedelmi név védelméhez kapcsolódó jogi eszközöket, illetve a kommentár alapvető célkitűzésének megfelelően feltártam a kereskedelmi név és a védjegy 'viszonyrendszerét'. Jelenleg a kutatási szerződést érintő azon hipotézis igazolásán dolgozom, mely szerint a modellként tekintett, nevesített, vertikális 'együttműködésen' nyugvó kutatási szerződés nem a tipikust tárja elé.

Kutatási eredményeimet magyar és külföldi szakmai folyóiratokban publikáltam, illetve magyar és külföldi konferencia előadásokon disszemináltam. Kutatásaimat jelenleg itthon az MTA BTK Médiatudományi Kutatócsoportja keretében, illetve az MTA TK Jogtudományi Intézete által koordinált Jogtudományi Enciklopédia létrehozatalára irányuló szerkesztőbizottság tagjaként folytatom. 2014/2015. tanév második szemeszterében a luxemburgi Eufom egyetemen a *Prof. Dr. Thomas Gergen* vezette kutatócsoportban kutatok, illetve vendégoktatóként tartok előadást szellemi tulajdonjog és személyiségi jogok témakörökben.

Görög Márta
egyetemi docens

Dr. Nagy Csongor István **egyetemi docens, több tudományos fokozattal rendelkező oktatónk (Nemzetközi Magánjogi Tanszék) habilitációjára 2014. október 6-án került sor. Tantermi előadásának címe „Joghatósági szabályok Európában” volt, tudományos előadását „A büntető kártérítést tartalmazó amerikai ítéletek elismerése és végrehajtása a kontinentális Európában” címmel tartotta.**

Kolozsvárott születtem 1979 decemberében. 1998-ban érettségiztem a győri Révai Miklós Gimnáziumban (reáltagozaton), majd 2003-ban szereztem meg jogi diplomámat az ELTE jogi karán (*summa cum laude*). Az egyetemi évek alatt egy-egy szemesztert Rotterdamban és Heidelbergben tanultam, valamint tagja voltam a Bibó István Szakkollégiumnak és a Láthatatlan Kollégiumnak. 2004-ben a Közép-Európai Egyetemen (CEU) szereztem LL.M. fokozatot (ahol elnyertem az évfolyam-másodiknak járó Lovells-díjat). Az LL.M. tanulmányok keretében, 2004-ben vendégdiákként egy szemesztert tanultam a New York-i Cornell Egyetemen. 2004-ben elvégeztem a World Law Institute és a CEU 'Course on World Law' képzését, illetve 2005-ben a CEU 'Advanced European Union Legal Practice' nyári egyetemét (*magna cum laude*). 2009-ben szereztem PhD fokozatot (*summa cum laude*) az ELTE jogi karán, majd 2010-ben S.J.D. (Doctor of Juridical Sciences) fokozatot (*summa cum laude*) a CEU-n (ez utóbbi Magyarországon nem akkreditált amerikai jogi doktori fokozat). 2007-ben tettem le a jogi szakvizsgát jeles minősítéssel; 2008-ban lettem a

Dr. Nagy Csongor István

Budapesti Ügyvédi Kamara tagja.

Főbb kutatási területeim az Európai Unió gazdasági joga, nemzetközi magánjog, nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, versenyjog és versenypolitika.

Jelenlegi oktatói és kutatói affiliáció

A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Nemzetközi Magánjogi Tanszékén 2007 óta tanítok, 2011-től tanszékvezető egyetemi docensként. 2008-ban a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara Üzleti Jogi Tanszékének egyetemi docense lettem (további jogviszonyban). Társult oktató vagyok a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem jogi karán, valamint vendégoktató (*visiting professor*) a Riga Graduate School of Law-ban.

2014-ben nyertem a Magyar Tudományos Akadémia Lendület II pályázatán.

Ez hatalmas szakmai elismerést jelentett a számomra, mivel én voltam az első jogász, aki a „nemzetközileg is elismert, tartósan kiemelkedő és növekvő teljesítményű vezető kutatók” részére megítélhető Lendület II kategóriában nyert. Ennek eredményeként az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpontjában megalapítottam a Föderális Piacok Lendület Kutatócsoportot, amely egy többéves kutatási program keretében vizsgál egy hatalmas nemzetközi jelentőségű, azonban a jogtudomány által ez idáig sajnos elhanyagolt kérdést. A világ legtöbb „föderális piacában” (Ausztrália, EU, India, USA), valamint a nemzetközi kereskedelem globális keretében (WTO), többek között, egy közös van: tiltják, hogy a tagállamok korlátozzák a szabad kereskedelmet/versenyt, és megengedik ezt a számukra abban az esetben, ha a korlátozásra valamilyen helyi legitim cél érdekében kerül sor. Az Európai Unió Bírósága, az ausztrál és az amerikai legfelsőbb bíróság és a WTO Vitarendezési Testülete ugyanazokkal a problémákkal szembesül, hasonló, sőt, néha ugyanolyan ügyekben kell döntenie és mégis, ezek a rendszerek mindeddig izoláltan fejlődtek, és nagyon keveset tanultak egymástól. Sajnos a társadalomtudomány szinte teljes mértékben elhanyagolta ennek a kérdésnek az összehasonlító jogi elemzését. A kutatás segítséget nyújt ahhoz, hogy az amerikai és ausztrál alkotmányjog ismerje meg az EU-jog tapasztalatait és megoldásait, valamint *vica versa*: az EU-jog tanuljon az amerikai és ausztrál alkotmányjog gyakorlatából és tapasztalataiból.

A közelmúltban indult a magyar nemzetközi magánjogi kódex újrakodifikálása és azt a megítélő felkérést kaptam igazságügyi miniszter úrtól, hogy

vegyek részt a Nemzetközi Magánjogi Kodifikációs Bizottság munkájában.

A 2015–2016-os egyetemi tanévben az Egyesült Államokban, az Indiana University-n (Bloomington) leszek Fulbright vendégoktató, ahol EU-jogot, nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogát és versenyjogot fogok tanítani.

Korábbi oktatási tevékenység

2003–2006 között a Bibó István Szakkollégium mentora voltam. 2005-ben, doktorandusz hallgatóként, angol nyelvű kurzusokat tartottam a CEU-n (Legal terminology, Computer-based Legal Research). 2005–2008 között az International Business School-nak voltam az oktatója, majd modulleveletője, ahol magyar és angol nyelven tanítottam üzleti jogot és EU-jogot. A 2006/2007-es tanévben tanítottam a Corvinus Üzleti Iskolában. 2007–2009 között az ELTE jogi karán voltam meghívott oktató. 2008–2010 között tanítottam a CEU Business School-ban (Intellectual Property in a Global Context). 2010 óta tanítok a Budapesti Ügyvédi Kamara Ügyvédiskolájában, 2011-ben a Masarykova Univerzita (Brno) vendégoktatója voltam.

Külföldi kutatóutak

2005-ben a hágai T.M.C. Asser Instituut-nak voltam a vendégkutatója (három hónapig), 2006-ban pedig, szintén három hónapig a Magyar Ösztöndíj Bizottság, Állami Eötvös Ösztöndíja keretében kutatásokat folytattam a müncheni Max-Planck-Institut für Geistiges Eigentum, Wettbewerbs- und Steuerrecht-ben, majd 2006–2007-ben kilenc hónapig

voltam DAAD-vendégkutató ugyanitt. 2011-ben három hónapos DAAD kutatói ösztöndíjat nyertem a hamburgi Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht-be. 2012-ben négy hónapig voltam McCormick Fellow az Edinburgh-i Egyetemen. 2013-ban három hónapig vendégkutató (*visiting fellow*) voltam a londoni British Institute of International and Comparative Law-ban. Rövidebb kutatóutakat tettem 2005-ben Bécsbe (CEU mobilitási támogatás) és 2007-ben Münsterbe (DAAD támogatás).

Publikációs tevékenység

Több mint 130 publikációval rendelkezem magyar, angol, német, román és francia, valamint (fordításban) spanyol nyelven. Szakcikkeim, többek között, az alábbi folyóiratokban jelentek meg: Acta Juridica Hungarica, Anuario Espanol de Derecho Internacional Privado, Columbia Journal of European Law, Európai Jog, European Competition Law Review, European Law Review, Gazdaság és Jog, German Law Journal, Infokommunikáció és Jog, International and Comparative Law Quarterly, IPRACT, JEMA, Jogtudományi Közlöny, Journal of Private International Law, Külgazdaság, Külgazdaság Jogi Melléklete, London Law Review, Magyar Jog, Magyar Kisebbség, Nederlands Internationaal Privaatrecht, Osteuropa-Recht, Polgári Jogi Kodifikáció, Revista Română de Drept al Afacerilor, Revista Română

de Drept European, Wirtschaft und Wettbewerb, World Competition Law and Economics Review, Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union. Egyedüli szerzője vagyok hét (magyar és angol nyelvű) monográfiának, beleértve az 'EU and US Competition Law: Divided in Unity?' (Ashgate Publishing, UK, 2013. pp. 220.), valamint a 'Private international law in Hungary' (Kluwer Law International, 2012. pp. 190.), 'Az Európai Unió nemzetközi magánjoga' (HVG-Orac, Budapest, 2006.), 'A közösségi és a magyar kartelljog kézikönyve' (HVG-Orac, Budapest, 2008.) és a 'Nemzetközi magánjog' (HVG-Orac, Budapest, 2011.) c. köteteket.

Elismerések, kitüntetések

2001-ben Pro Scientia Aranyérmet nyertem. 2004-ben a CEU-n folytatott LL.M. tanulmányi eredményeim alapján elnyertem a 'Lovells Award for the Best International Business Law Student' díjat, majd CEU-s doktori tanulmányaim során az 'Award for Advanced Doctoral Students' díjat (2007). 2007–2008-ban a Ryoichi Sasakawa Young Leaders Fellowship Fund (Sylff) ösztöndíjasa voltam, 2008–2009-ben pedig a Pro Renovanda Cultura Hungariae – 'Tudomány az oktatásban' ösztöndíjában részesültem. 2010-ben elnyertem az ELTE Bibó István Szakkollégium Harkály díját (tudományos fokozat). 2013–2014-ben az MTA Bolyai ösztöndíjasa voltam.

In memoriam

100 éve született Maday Pál, a Jegtörténeti Tanszék vezetője.

Az idei évben ünnepeľjűk *Maday Pál* születésének 100. évfordulóját. A kiváló szegedi jegtörténész 1914. november 8-án született Debrecenben. Egyetemi tanulmányai során több hazai és külföldi város egyetemén is megfordult, több fakultáson is bővítette szakmai ismereteit: először Debrecenben, majd Szegeden, Leensben és Berlinben is eltöltött hosszabb-rövidebb időt 1932 – 1937 között. 1937-ben kapta meg diplomáját a debreceni egyetem jog- és államtudományi karán. *Bónis György* 1957-ben történt eltávolítása után került karunkon a megűrűlt Jegtörténeti Tanszék élére, amelyet 1965-ben *Both Ődön* vett át.

Kutatási területét tekintve a főprofilja a helytörténeti kutatások voltak, ezen belül is leginkább a mezővárosok jog-

történetének egyes területei keltették fel tudományos érdeklődését. Legjelentősebb publikációi között tartjuk számon többek között a Békés megye városainak és községeinek története és a Szarvas története című munkáit.

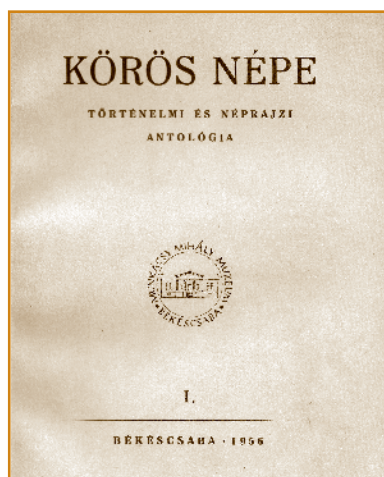
Pályafutása során aktívan közreműködött számos társaság működésében: alapító elnöke volt a Magyar Jogász Szövetségnek, valamint tagja volt az Országos Gárdonyi Társaságnak, a Katona József Társaságnak és a Petőfi Társaságnak egyaránt. Ezen kívül szerkesztője volt a *Körös Népe*nek 1956 és 1963 között, valamint a Békési Üzenet című folyóiratnak is. Személyének sokoldalúságát mutatja, hogy szabadidejében verseket is írt.

Szegeden, 78 éves korában hunyt el, 1992. október 20-án.

Dr. Tamási Éva
egyetemi tanársegéd

Maday Pálról – centenáriuma múltán

Maday Pál (1914–1992/1957–1965) egyetemi docensi minőségben a szegedi jegtörténeti tanszék vezetője volt hallgató koromban és egyetemi oktatói pályafutásom kezdetén. Illőnek tartottam, hogy régi-űj monográfiámat (A választási bíraskodás története Magyarországon. Pólay-alapítvány, 2015.) emlékének ajánljam. Neki, aki 1950 után másodjára is méltatlanul távozott a katedráról, s akire – könyvtárakban őrzött művein túl – ma már csupán kimenő félben lévő korosztályom legendáriumának némely történetei emlékeztetnek. Mun-

kassága méltó és tárgyilagos értékelésre vár! Az ominózus Szarvas története (1962) mellett írt és megvédett, e mezőváros 18. századi jogéletéről szóló kandidátusi értekezését érdemes volna *postumus* kiadni, annál is inkább, mivel jogtörténetírói munkásságának mégis csak ez volt a betetőzése.

Amint könyvem utószavában megírtam: útra indítom volt. Ezt soha nem felejtethem el.

A kép, melyet most közlök, 1964. április 14-én készült a Dugonics téri „központi egyetem” aulájában. Régi szokás szerint tanszékvezetőmként ő

vezetett föl kitüntetéses doktorrá avatásomra. (*promotio sub auspiciis Rei Publicae Popularis*). A képen mögöttünk *Tandori Károly* matematikus professzor látható a takarásban lévő *Leindler László* mellett. Fotográfusként *Sáray Ferenc* joghallgató hátul áll a fal mellett. A bevonulást az egyetem pedellusa vezeti: *Kiss [Imre]* bácsi, ekkor már vitézi cím nélkül...

A *Dobi István* kezéből elnyert aranygyűrűm nem csupán addigi tanulmányaim elismerése volt, de kedvezően befolyásolta pályámat is.

Dr. Ruszoly József
emeritus professzor

Kari hírek

Dr. Hegedűs Andrea egyetemi docens (Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék) „Az új Polgári Törvénykönyv a változások tükrében – Családjog” címmel tartott előadást Bács-Kiskun, Békés és Csongrád Megye ügyvédei számára, a Menedzserpraxis Kft. szervezésében tartott szegedi konferencián (Hotel Novotel).

2014. március 13.

Dr. Blutman László egyetemi tanár (Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tan-

szék) 'Az állam szuverenitása: eszmény és/vagy valóság' c. konferencián (Budapest, MTA TK JTI) „Szuverenitás-felfogások: lehetséges-e közös nevező?” címmel tartott előadást.

2014. március 21.

Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár (Magyar Jogtörténeti tanszék) „A polgári kori magánjog kialakulása”, *Dr. Paczolay Péter* egyetemi tanár (Politológiai Tanszék) „A hatalom gyakor-

lása és korlátai Werbőczy művében” címmel tartott előadást ’A magyar jog fejlődésének fél évezrede. Werbőczy és a Hármaskönyv 500 esztendő múltán’ c., a Magyar Tudományos Akadémián rendezett tudományos emlékülésen.

2014. március 25–26.

Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár (Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék) vendégprofesszorként dolgozott az Iosztambuli Állami Egyetem jogi karán.

2014. március–június

Dr. Badó Attila egyetemi tanár (Összehasonlító Jogi Intézet) Innsbruckban a Department of European Law and Public International Law and Austrian Federal Ministry for Europe, Integration and Foreign Affairs szervezte, ’Strengthening the Rule of Law in Europe’ elnevezésű konferencián „Independent Courts and Access to Justice” címmel tartott előadást.

2014. április 3.

Dr. Blutman László egyetemi tanár (Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszék) a Debreceni Államelméleti Műhely által szervezett, ’Az empirikus jogértelmezés-elmélet lehetőségei és a közjogi dogmatika alapkérdései’ elnevezésű műhelykonferencián „Sub specie linguae: szövegempirizmus és analitikus jogdogmatika a sárospataki-szegedi jogpozitivizmus talaján” címmel tartott előadást.

2014. április 18.

Dr. Martonyi János egyetemi tanár (Nemzetközi Magánjogi Tanszék) 70. születésnapja alkalmából készült, „Liber Amicorum Martonyi János” c. ünnepi kötet átadása a Kari Társalgóban.

2014. április 24.

Dr. Tóth Judit egyetemi docens (Alkotmányjogi Tanszék) részt vett Brüsszelben a CEPS által szervezett globális konferencián – a határőrizettel kapcsolatos *workshop* munkájában –, amelyen az EU jövőjéről folytattak politikusokkal, EP képviselőkkel, EU biztosokkal és gyakorló állami vezetőkkal, valamint kutatókkal párbeszédet.

2014. április 27.

Dr. Szomora Zsolt egyetemi docens (Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék) a krakkói egyetemen az ’Außerprozessuale Erhebung prozessrelevanter Informationen und ihre Verwertung im Strafprozess’ EAK + konferencia keretében Verfassungsrechtliche Grenzen der geheimen Informationserhebung zu strafprozessualen Zwecken, unter besonderer Berücksichtigung des Einsatzes verdeckter Ermittler” címmel tartott előadást.

2014. május 22–23.

Dr. Jakab Éva egyetemi tanár (Római Jogi Tanszék) „A szerződés felfogása a görög és a római jogi kultúrában” címmel tartott előadást a Magyar Tudományos Akadémián.

2014. május 23.

Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár (Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék) a moszkvai Lomonoszov Egyetemen megrendezett IX. Büntetőjogi Kongresszuson „Будущее уголовного права России” címmel tartott előadást.

2014. május 30.

Dr. Jakab Éva egyetemi tanár (Római Jogi Tanszék) „Accounting in Roman Banking” címmel tartott előadást az Edinburgh Egyetemen tartott *workshop*-on.

2014. május 30.

Dr. Nagy Csongor István habil. egyetemi docens (Nemzetközi Magánjogi Tanszék) „The 2007 Maintenance Convention – »if anyone does not provide for his relatives (...), he has denied the faith«” címmel tartott előadást a ‘11th Regional PIL Conference’ c. rendezvényen, Eszéken.
2014. június 11–12.

Dr. Jakab Éva egyetemi tanár (Római Jogi Tanszék) „Inheritance in Roman Law” címmel tartott előadást az ‘Oxford Handbook of Roman Law and Society’ c. konferencián, Oxfordban.
2014. június 13.

Dr. Szalai Anikó egyetemi adjunktus (Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszék) „Anti-discrimination, Protection of Minorities and the Rights of Indigenous Peoples in the UN – Is this a Patchwork or a Fine Embroidery?” címmel tartott előadást az ACUNS Annual Meeting 2014: Global Governance: Engaging New Norms and Emerging Challenges c. rendezvényen Isztambulban (Kadir Has University).
2014. június 19–21.

Dr. Nagy Csongor István habil. egyetemi docens (Nemzetközi Magánjogi Tanszék) a ‘9th ASCOLA Conference Warsaw 2014 on Procedural Fairness in Competition Proceedings’ c. rendezvényen „Economics in the judiciary” címmel tartott előadást.
2014. június 26–28.

Dr. Szalai Anikó egyetemi adjunktus (Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszék) „The Freedom of Expression in Europe” címmel tartott előadást és vezetett gyakorlatot a ‘European System of Human Rights Protection’ c. nyári egyetemen Frankfurt an der Oderben

(Europa-Universität Viadrina), az Erasmus Teaching Mobility keretében.
2014. szeptember 9–12.

Dr. Kovács Péter egyetemi docens (Statisztikai és Demográfiai Tanszék) Flagstaffban (USA, Arizona) az International Association for Statistical Education (IASE) által szervezett 9. statisztika oktatási világkonferencián (ICOTS) „Outreach efforts to enhance statistical education and statistical literacy in Hungary” címmel tartott előadást.
2014. július 14.

Dr. Jakab Éva egyetemi tanár (Római Jogi Tanszék) „Privilegia letztwillige Verfügungen” címmel tartott előadást az ókortudományi társaság (SIHDA) nemzetközi konferenciáján, Nápolyban.
2014. szeptember 15–20.

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Andreas Wacke (Köln), az SZTE díszdoktora, a *Molnár Imre professor emeritus* 80. születésnapja alkalmából készült ünnepi kötet átadásán „Der Vogel Strauss als frühes Beispiel für Gesetzesanalogie: ein Phantasma? Grenzfragen der römischen Tierhaftung für wilde Vierfüßler, Zweifüßler und »Keinfüßler«” címmel tartott előadást Szegeden, a SZAB székházban.
2014. szeptember 25.

Dr. Tóth Judit egyetemi docens (Alkotmányjogi Tanszék) előadást tartott az uniós munkavállalók jogainak magyarországi jogalkalmazási tapasztalatairól Rómában, az EU által finanszírozott együttműködési projekt keretében. Az együttműködés kiterjed Olaszországra, Magyarországra, Szlovéniára és Romániára, az ottani szakszervezeti szövetségek együttműködését fejlesztve.
2014. szeptember 26.

Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár (Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék) az 'International Forum on Crimes and Criminal Law in the Global Era' c. konferencián, Pekingben, „Combating new »chemical crimes« — a general approach” címmel tartott előadást.

2014. október 26.

Dr. Nagy Csongor István habil. egyetemi docens (Nemzetközi Magánjogi Tanszék) a Bukarestben 'The application of articles 101 and 102 TFEU at national level' c. rendezvényen "EU competition law after Allianz/Generalli and the new De Minimis Notice" címmel tartott előadást.

2014. október 24–25.

Dr. Badó Attila egyetemi tanár (Összehasonlító Jogi Intézet) Budapesten, az MTA szervezte 'Tudományos tudásátadás: a tárgytudományos oktatás alapvető kérdései' elnevezésű konferencián „Jogismeret a közoktatásban” címmel tartott előadást.

2014. november 10.

Dr. Sulyok Márton egyetemi tanársegéd (Alkotmányjogi Tanszék) „Nemzeti és alkotmányos identitás a nemzeti alkotmánybírók joggyakorlatában” címmel tartott előadást a 'Nemzeti identitás és alkotmányos identitás az Európai Unió és a tagállamok viszonylatában' c. szegedi konferencián.

2014. november 10.

Dr. Hegedűs Andrea egyetemi docens (Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék) részt vett Egerben a 26. Közép-Európai Közjegyzői Kollokviumon.

2014. november 13–15.

Dr. Badó Attila egyetemi tanár (Összehasonlító Jogi Intézet) Miskolcon,

az akadémiai székház Deák termében a Miskolci Egyetem jogi kara által szervezett 'A jog nyelvi dimenziója' elnevezésű konferencián „Társadalmi státusz és tisztességes eljárás” címmel tartott előadást.

2014. november 15.

Dr. Szalai Anikó egyetemi adjunktus (Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszék) részt vett a Bécsben megrendezett 'Roundtable Discussion on the Protection of the Rights of Roma' c. rendezvényen.

2014. november 19.

Dr. Nagy Csongor István habil. egyetemi docens (Nemzetközi Magánjogi Tanszék) Kolozsvárott a Kolosváry Bálint (1875–1954) emlékkonferencián a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen „Csoportperek Európában: ne féljünk a Vadnyugattól!” címmel tartott előadást.

2014. november 22.

Dr. Sulyok Márton egyetemi tanársegéd (Alkotmányjogi Tanszék) a Szegedi Francokfőn Egyetemi Központ francia-magyar kutatószemináriumán (Balaton projekt: Identité constitutionnelle dans les États Membres de l'Union européenne — Constitutions nationales, valeurs européennes) — „Étude de cas: les échos internationaux et européens de la Loi fondamentale, ses amendements et les lois organiques” címmel tartott előadást.

2014. november 27.

Dr. Martonyi János professor emeritus (Nemzetközi Magánjogi Tanszék) a Szegedi Tudományegyetem Rektori Hivatalában „Globális gazdaság — Univerzális jog?” címmel tartott ünnepi székfoglaló előadást; köszöntőt mon-

dott *Dr. Paczolay Péter* egyetemi tanár (Politológiai Tanszék), az Alkotmánybíróság elnöke.

2014. november 28.

Dr. Tóth Judit egyetemi docens (Alkotmányjogi Tanszék) Brüsszelben részt vett a 'Dokumentumok nélküli bevándorlók és munkavállalók jogairól' szóló európai konferencián, ahol elsősorban a magyarországi tapasztalatokat osztotta meg a *workshop* beszélgetésen. A PICUM által szervezett európai jogvédő szervezet rendezvény alapján nyújtott be javaslatokat az Európai Parlamentnek.

2014. december 1.

Dr. Hegedűs Andrea egyetemi docens (Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék) mint Erasmus kapcsolattartó és TDK koordinátor vendége volt: *Dalia Perkumiene*, aki „Marriage Institution in the Context of International Private Law” és *Iveta Vitkute Zvezdiniene* (mindketten Litvániából), aki „Criminal Law in Lithuania with Regard to International Aspects” címmel tartott előadást.

2014. december 1–5.

Dr. Tóth Judit egyetemi docens (Alkotmányjogi Tanszék) előadást tartott az EU által finanszírozott 'Az állampolgárság nem önkéntes elvesztéséről' szóló kutatási projekt záró konferenciáján, Brüsszelben. Az előadás a magyar, lengyel és cseh állampolgársági szabályozás sajátosságaival foglalkozott.

2014. december 10.

Dr. Sulyok Márton egyetemi tanársegéd (Alkotmányjogi Tanszék) Párizsban – Université Paris I Sorbonne, Centre de Recherche du Droit Constitutionnel (Balaton projekt: Identité constitutionnelle dans les États Membres

de l'Union européenne) – „Identité constitutionnelle des États Membres de l'Europe Centrale et de l'Est” címmel tartott előadást.

2014. december 19.

Dr. Bodnár László professor emeritus (Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszék) 70. születésnapja alkalmából készült emlékkönyv átadásán elhangzott ünnepi előadások:

– *Dr. Lamm Vanda* akadémikus (Budapest, MTA): „A nemzetközi emberi jogi védelmi mechanizmusok és az államok belső joga”

– *Dr. Brubács János professor emeritus* (Pécs): „A nemzetközi vízjog a szerződések jogának fényében”

– *Dr. Valki László professor emeritus* (Budapest, ELTE): „Irán és Oroszország – a nemzetközi jog szankciórendszerének átalakulása?”

– *Dr. Kovács Péter* egyetemi tanár (Budapest, PPKE): „A nemzetközi jog és belső jog szimbiózisa az új Btk-ban”

– *Dr. Blutman László* egyetemi tanár (Szeged): „Nemzetközi szerződések kihirdetése: problémák a magyar gyakorlatban”

2015. január 9.

*Kutatók éjszakája
Egy ókori görög büntetőper szimulációja*

Kitüntetések

Szent-Györgyi Albert-díj

Dr. Molnár Imre (Római Jogi Tanszék) és *Dr. Trócsányi László* (Alkotmányjogi Tanszék) kapták.

Klebensberg Kunó-díj

Dr. Bodnár László egyetemi tanár (Nemzetközi Jogi és Európa-jogi Tanszék) vehette át 2014. november 15-én, az Egyetem Napján.

Apáczai-Csere János-díj

Dr. Fülöpné Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár (Magyar Jogtörténeti tanszék) kapta.

Doctor Honoris Causa

Prof. Dr. Walter Gropp kapta az Egyetem Napján, 2014. november 15-én. Beszélgetés olvasható a kitüntetéssel az 'Exkluzív' rovatban (75–80).

Pro Universitate-díj

Dr. Fülöpné Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár (Magyar Jogtörténeti Tanszék) vehette át 2014. november 15-én, az Egyetem Napján.

Rektori Elismerő Oklevél

Dr. Tóth Judit egyetemi docens (Alkotmányjogi Tanszék) 2014. július 9-én vehette át.

Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett

Dr. Karsai Krisztina egyetemi tanár kapta az Emberi Erőforrás Minisztertől.

Csongrád Megye Díszpolgára

Dr. Lukács János dandártábornok, c. egyetemi docens, a Csongrád megyei Rendőrkapitányság vezetője kapta.

Kari kitüntetésben részesültek

Menyhárt Gáspár-díj

Dr. Martonyi János egyetemi tanár

Kari Életmű Elismerés

Dr. Bodnár László egyetemi tanár

Pro Facultate Oklevél

Dr. Lőrincz József c. egyetemi tanár

Nívódíj Monográfia

Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár

Pro Facultate Emlékplakett

Dr. Juhász Károly

A Kar Tiszteletbeli Tanára

Dr. Cséffán József

Nívódíj Tankönyv

Dr. Nagy Ferenc és *Dr. Karsai Krisztina*

egyetemi tanárok, *Dr. Fantoly Zsanett*, *Dr. Szomora Zsolt*, *dr. Vida Mihály*, *dr. Gácsi Anett* és *dr. Gál Andor*.

Kiváló Dolgozó-díj

Nagyváradyné Petrács Melinda

Eseti jutalom

Mészáros Zsuzsanna

Discipuli pro Facultate-díj

Dr. Szigeti Tamara PhD hallgató

Az Év Oktatója

Dr. Töröcsikné Dr. habil. Görög Márta egyetemi docens és *Telegdy Gergely* egyetemi tanársegéd (Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék) vehette át 2014. november 28-án, a jogászbálon a kari Hallgatói Önkormányzat elismerését.

Diplomaosztó

Jogász szak

nappali tagozat: 134 fő
levelező tagozat (Szeged): 62 fő
Kecskemét: 14 fő

Nemzetközi tanulmányok

alapszak (BA): 52 fő
mesterszak (MA): 26 fő

Politológia

alapszak (BA): 11 fő
mesterszak (MA): 1 fő

Munkaügyi és társadalombiztosítási igazgatás

alapszak (BA, nappali tagozat): 63 fő
alapszak (BA, levelező tagozat): 26 fő
mesterszak (MA): 25 fő

PhD

Dr. Auer Ádám
Dr. Bakos Eszter

Dr. Bezdán Anikó
Dr. Deli Petra Eszter
Dr. Macskovich Márkó Szilveszter
Dr. Méhes Tamás
Fejős Andrea
Dr. Hegyes Péter István
Christian Lohrbach
Dr. Nagy Éva
Dr. Ruzsicska Yvett
Dr. Törő Andrea
Dr. Török Tamás

Habilitáció

Dr. Antal Tamás egyetemi adjunktus
Dr. Blazovichné Dr. Gellén Klára egyetemi docens
Dr. Gombos Katalin egyetemi docens
Dr. Töröcsikné Dr. Görög Márta egyetemi docens
Dr. Nagy Csongor István egyetemi docens

Díszoklevelet kapott

A szegedi jogi karon 65 (vas), 60 (gyémánt) és 50 évvel ezelőtt végzetek 2014. szeptember 18-án vehették át a Rectori Hivatalban életkorukkal kiérdemelt díszokleveleiket.

Vasdiploma

Dr. Nagy Béla

Gyémántdiploma

Dr. Fleischmann József Mihály
Dr. Kemecsei Lajos
Dr. Kemecsei Lajosné dr. Kovács Erzsébet

Aranydiploma

Dr. Boboly Zoltán
Dr. Eötvös Pál István
Dr. Falábu Dezsőné dr. Palásti Klára Éva
Dr. Falu Tiborné dr. Czúth Irén

Dr. Fonyó Tamás
Dr. Gál József
Dr. Gálné dr. Galgóczy Mária
Dr. Hajdú Ibolya Aranka
Dr. Harangozó József
Dr. Jenei Tiborné dr. Dobó Margit
Koger Tamás Lajosné dr. Szirányi Márta Mária
Dr. Korbély Zoltán
Dr. Lakatos István Imre
Dr. Maizl Józsefné dr. Kotricz Erzsébet
Dr. Merényi Kálmán
Dr. Polgár Gyula
Dr. Rácz Márton
Dr. Schmidt György
Szabó Imréné dr. Soós Ilona Julianna
Dr. Szalay János József
Dr. Szente István
Dr. Zsoldos Mária Magdolna